

Samorząd Województwa Wielkopolskiego

**WIELKOPOLSKI PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE NA LATA 2011-2020**

POZNAŃ 2011

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nadzór merytoryczny nad Programem:

Tomasz Bugajski
Członek Zarządu Województwa Wielkopolskiego

Koordinacja prac nad Programem:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu
ul. Piekary 14/15
61-823 Poznań

Aleksandra Kowalska
Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
w Poznaniu

oraz

Radosław Dukat
Aleksandra Krawczyk

Badania i analizy:

BIOSTAT Sp.J., Rybnik

Współpraca:

Maciej Iwanicki, ekspert
Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu

Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 powstał w ramach projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu pn. „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej w Wielkopolsce” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, zadanie: Rozwój dialogu, partnerstwa i współpracy na rzecz przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego w regionie.

Członkowie Zespołu Sterującego Pracami nad Opracowaniem i Wdrożeniem Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020, powołanego Uchwałą Zarządu Województwa Wielkopolskiego nr 625/2011 z dnia 26 maja 2011 roku:

- 1) Aleksandra Kowalska – Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu - Przewodniczący Zespołu
oraz członkowie Zespołu:
- 2) Igor Armon – Przewodniczący Wielkopolskiego Forum Ośrodków Pomocy Społecznej
- 3) Tadeusz Ciesiółka – Kierownik Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Zdunach
- 4) Zbigniew Hupało – Dyrektor Departamentu Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego
- 5) Dorota Jasińska – Nadkomisarz Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu
- 6) Donata Majchrzak-Popławska – Przewodnicząca Zarządu Terenowego Komitetu Ochrony Praw Dziecka w Lesznie
- 7) Arleta Nowak – Dyrektor Departamentu Edukacji i Nauki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego
- 8) Agnieszka Potyka – Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
- 9) Mirosław Sobkowiak – Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu
- 10) Irena Szostak – Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Poznaniu

Członkowie **Międzysektorowego Zespołu Konsultacyjnego**

ds. Przemocy w Rodzinie:

1. Edyta Owczarzak, Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Wągrowcu
2. Karol Jasiak, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipnie
3. Katarzyna Durczewska, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Zdunach
4. Łukasz Wygralak, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krotoszynie
5. Anna Sowula, Bonifratski Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Piaskach
6. Agnieszka Jackowiak, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu
7. Maciej Iwanicki, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu
8. Anna Grygiel, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Dzieci i Młodzieży ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi w Poznaniu
9. Elżbieta Jadwiga Marczyńska, Centrum Interwencji Kryzysowej w Kaliszu
10. Bernardyna Mośkowiak, Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych w Poznaniu
11. Alicja Godyla-Jasicka, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu
12. Joanna Kęcińska, Komenda Miejska Policji w Poznaniu
13. Marta Podłużny, Instytut Małego Dziecka im. Astrid Lindgren w Poznaniu
14. Anna Wincencjusz, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Koninie
15. Andrzej Hercog, Stowarzyszenie Dom Pomocna Dłoń w Błońsku
16. Maria Świdurska, Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie
17. Anna Prusak, Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrześni
18. Elżbieta Tomczak, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna we Wrześni
19. Iwona Polińska, Miejski Ośrodek Profilaktyki i Pomocy Rodzinie w Kole
20. Sławomir Paterka, Komisariat Policji-Poznań-Wilda w Poznaniu
21. Jerzy I. Krysiak, Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej w Poznaniu

22. Izabela Nowakowska, Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Lesznie
23. Helena Strzałkowska, Młodzieżowe Centrum Profilaktyki „Alternatywa” w Lesznie
24. Stefania Halamunda, indywidualna praktyka położnej, członek Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Gizałkach
25. Róża Majchrzak, grupowa praktyka położnej, członek Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Rogoźnie
26. Zbigniew Dolata, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu
27. Urszula Walas, Stowarzyszenie Obrony Przed Przemocą „Victoria” w Poznaniu
28. Ewa Kozłowicz, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnkowie
29. Ewa Pawlikowska- Adamczak, Sąd Rejonowy w Trzciance
30. Małgorzata Rudnik-Woźniak, Dom Dziecka nr 1 w Poznaniu
31. Kinga Pietrzak, Dom Dziecka nr 1 w Poznaniu

Spis treści

I.	Wprowadzenie. Prace Samorządu Województwa Wielkopolskiego nad Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.	1
II.	Przemoc w rodzinie. Uregulowania prawne.	6
III.	Rekomendacje do Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.	9
IV.	Strategiczne kierunki rozwoju wielkopolskiej polityki społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	11
V.	Zadania, wskaźniki i partnerzy w ramach realizacji działań.	12
VI.	Ramy czasowe i finansowanie Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.	18
VII.	Monitoring realizacji Programu.	19
	ANEKS	20
	Załącznik 1 Raport z badań ilościowych	
	Załącznik 2 Raport z badań jakościowych	
	Załącznik 3 Formularz konsultacji Programu	

I. Wprowadzenie. Prace Samorządu Województwa Wielkopolskiego nad Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.

Samorząd Województwa Wielkopolskiego od kilkunastu lat prowadzi aktywną politykę na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ramach tego, współpracuje z powiatowymi i gminnymi jednostkami terytorialnymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz wsparcia osób i rodzin doświadczających przemocy w rodzinie. Istniejące w województwie zasoby instytucjonalne i kadrowe umożliwiają prowadzenie polityki opartej na systemowych i kompleksowych rozwiązaniach, gwarantujących wysoką jakość usług. Niejednokrotnie, podstawą tych działań, są programy adresowane do ofiar przemocy i ich rodzin oraz do sprawców przemocy, a także liczne szkolenia podnoszące kwalifikacje osób profesjonalnie zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie - policji, służby zdrowia, kuratorów, pracowników socjalnych, pedagogów, psychologów.

Przykładem działania na rzecz podnoszenia standardów usług w obszarze wsparcia rodzin z problemem przemocy było podjęcie w 2010 roku przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego współpracy z Fundacją Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „Będziesz” w celu wypracowania WIELKOPOLSKIEGO MODELU PRACY ZE SPRAWCĄ PRZEMOCY. Samorząd Województwa przeznaczył na ten cel środki finansowe umożliwiające przeprowadzenie 70 godzin specjalistycznych warsztatów dla wielkopolskich służb społecznych, których ostatecznym efektem był powyższy Model.

Dokument, będący propozycją narzędzia realizowania aktywnej polityki w zakresie przeciwdziałania przemocy, nakreślił najważniejsze kierunki oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy, mocno akcentując godność osoby ludzkiej i prawo do wolności od krzywdy.

Ważną inicjatywą na rzecz promowania idei przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2010 roku było również włączenie się Regionalnego Ośrodka

Polityki Społecznej w Poznaniu do ogólnopolskiej kampanii społecznej „Zły dotyk”, której za priorytetowy cel wyznaczono dostarczenie profesjonalistom, rodzicom i opiekunom dzieci wiedzy na temat problemu wykorzystania seksualnego dzieci, ochrony przed wykorzystaniem i form wsparcia dla osób, które go doświadczyły.

Dzięki funduszom europejskim Samorząd Województwa Wielkopolskiego włączył się również w realizację szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy i pracy z rodziną dysfunkcyjną dla blisko 309 przedstawicieli wielkopolskich instytucji pomocy i integracji społecznej.

Łączne wydatki przeznaczone w 2010 roku na działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na poziomie Samorządu Województwa wyniosły 316.830,59 zł (z czego - 251.049,00 zł ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, 65.781,59 zł ze środków własnych Samorządu Województwa).

Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 (zwany w dalszej części opracowania *Programem*) jako dokument operacyjny jest doprecyzowaniem strategicznych kierunków polityki społecznej województwa wielkopolskiego w obszarze ochrony dziecka i rodziny przed przemocą. W swych założeniach, pozostaje kompatybilny ze *Strategią Polityki Społecznej dla Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku*, zwłaszcza w odniesieniu do PRIORYTETU III pn. „Bezpieczna Wielkopolska”.

Przyjęta w ramach opracowywania Strategii metodologia prowadzenia prac nad kluczowymi kierunkami rozwoju polityki społecznej w Wielkopolsce, akcentująca partycypacyjny model konsultowania najważniejszych zapisów z szerokim gremium ekspertów, nakreśliła interdyscyplinarny i międzysektorowy charakter procesu opracowywania Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.

Wielkopolski *Program* to wynik współpracy wielu środowisk zaangażowanych w kreowanie i wdrażanie polityki społecznej na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Powstałe zapisy są wynikiem wiedzy i doświadczenia osób, instytucji i organizacji bezpośrednio zaangażowanych na

rzecz budowania systemów wsparcia rodzin doświadczających przemocy i przeciwdziałania temu zjawisku.

W ramach koordynacji prac nad *Dokumentem* Zarząd Województwa Wielkopolskiego Uchwałą nr 625/2011 z dnia 26 maja 2011 roku powołał zespół ekspertów pn. *Zespół Sterujący Pracami nad Opracowaniem i Wdrożeniem Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020*, którego celem jest koordynacja prac nad *Programem* na etapie formułowania założeń i jego realizacji. W skład zespołu weszli przedstawiciele: Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu, Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Zdunach, Terenowego Komitetu Ochrony Praw Dziecka w Lesznie, Wielkopolskiego Forum Ośrodków Pomocy Społecznej, Kuratora Okręgowego w Poznaniu, Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu, Departamentu Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz Departamentu Edukacji i Nauki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, a także Wojewódzki Realizator Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Do najważniejszych zadań Zespołu należy¹:

- określenie głównych celów *Programu*,
- określenie priorytetowych kierunków działań,
- współpraca z przedstawicielami instytucji i organizacji zaproszonych do konsultowania *Programu*,
- określenie ostatecznego kształtu zadań wpisujących się w Priorytety *Programu*,
- opiniowanie projektu *Programu*,
- współpraca z instytucjami i organizacjami na etapie wdrażania *Programu*.

W ramach wypracowania szczegółowych zadań wpisujących się w przyjęte przez Zespół Sterujący kierunki polityki społecznej zaproszono do współpracy praktyków - osoby reprezentujące m.in. ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, policję, służbę

¹ Uchwała nr 625/2011 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 maja 2011 roku

więzienną, sądy, domy dziecka, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, punkty konsultacyjne dla ofiar przemocy, ośrodki pomocy społecznej, zespoły interdyscyplinarne etc.

W trakcie trzydniowych warsztatów wypracowano listę działań do realizacji na poziomie województwa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które poddano ostatecznej weryfikacji członkom Zespołu Sterującego w dniu 3 października 2011r. (patrz: rozdz. V).

U podstaw prac nad *Programem* leżało pozyskanie informacji na temat sytuacji w województwie wielkopolskim w odniesieniu do rozważanej problematyki. Punktem wyjścia prac stały więc prowadzone badania nad przemocą w rodzinie, koordynowane przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu w ramach projektu systemowego POKL „Koordynacja na Rzecz Aktywnej Integracji” (Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna, działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej).

Zdiagnozowanie zjawiska przemocy w wielkopolskich rodzinach stały się istotnym wyznacznikiem wskazanych kierunków rozwoju wielkopolskiej polityki społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Pierwszy etap badania, prowadzony na przełomie lipca i sierpnia 2011 został zlecony firmie BIOSTAT Sp.j. Badania polegały na analizie metodą danych zastanych (desk research) informacji pochodzących z instytucji i organizacji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Celem tego etapu badań była inwentaryzacja danych dotyczących przemocy w rodzinie oraz wyznaczenie głównych rekomendacji do *Programu*.

Poza celem głównym, ta część diagnozy miała za zadanie:

- przedstawienie profili: rodziny dotkniętej przemocą, sprawcy i ofiary przemocy,
- określenie najczęściej odnotowywanych w Wielkopolsce rodzajów przemocy stosowanej w rodzinach,
- stworzenie map powiatów Wielkopolski, przedstawiających natężenie różnych rodzajów przemocy w rodzinie oraz zasoby instytucjonalne powołane do realizowania zadań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku.

Końcowy raport z badań został pozytywnie zaopiniowany przez eksperta posiadającego certyfikat specjalisty w zakresie pomocy ofiarom przemocy nadawany przez instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Etap drugi rozpoczęto we wrześniu, a zakończono w październiku 2011 roku. Jego celem było wypracowanie na podstawie sporządzonej wcześniej diagnozy, eksperckich rekomendacji dotyczących strategicznych kierunków polityki społecznej. Propozycje kierunków rozwiązań systemowych w tym obszarze zostały opracowane na podstawie zogniskowanych wywiadów grupowych (focus group), przeprowadzonych z kadrą instytucji i organizacji zaangażowanych w proces wspierania ofiar przemocy w rodzinie (kuratorami, pracownikami socjalnymi, kierownikami zespołów interdyscyplinarnych, specjalistami ds. prewencji, pracownikami ośrodków interwencji kryzysowej, przedstawicielami organizacji pozarządowych, psychologami i psychoterapeutami). Do moderowania wywiadów i opracowania raportu z badań zaproszony został przedstawiciel Terenowego Komitetu Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu - Pan Maciej Iwanicki.

Raporty końcowe z obu etapów badań stanowią załącznik nr 1 i 2 do niniejszego *Programu*.

W dniach od 3 - 18 listopada 2011 roku powyższe zapisy zostały ostatecznie poddane konsultacjom społecznym poprzez umieszczenie ich na stronach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu oraz na stronach serwisu Wielkopolskie WICI.

Efekt współpracy Samorządu Województwa z partnerami zaangażowanymi w definiowanie najważniejszych kierunków polityki społecznej w województwie wielkopolskim szczegółowo opisany został w rozdziale III, IV, V.

II. Przemoc w rodzinie. Uregulowania prawne.

Przemoc w rodzinie jest jednym z trudniejszych do zdiagnozowania problemów społecznych. W kontekście statystyk prowadzonych przez służby powołane do działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, obiektywne wskaźniki dotyczące aktów przemocy często pozostają „ciemną liczbą”. Przyczyn tego stanu rzeczy jest wiele. Często jest to wynik nie zgłaszania się ofiar przemocy domowej po wsparcie do odpowiednich organizacji i instytucji. Obawa przed reakcją rodziny, strach przed osobą stosującą agresję wielokrotnie stanowią dla ofiar przemocy i świadków przemocy barierę trudną do pokonania.

W wielu przypadkach brak dokładnej informacji na temat liczby ofiar i osób stosujących przemoc wiąże się z brakiem przejrzystych kanałów przepływu informacji nt. zjawiska przemocy między instytucjami i organizacjami profesjonalnie zajmującymi się wsparciem rodziny w kryzysie. Różne systemy zbierania informacji, rozproszenie danych, utrudniają ujednolicenie procedur związanych z ich zbieraniem.

Pomimo wielu obiektywnych przeszkód, różne analizy regionalne i krajowe wskazują, iż problem przemocy jest dostrzegany przez społeczeństwo polskie a w jego istocie upatruje się przyczyn wielu poważnych i często nieodwracalnych szkód osobistych i społecznych.

Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz. U. 2004 nr 64 poz.593 z późn. zmianami) przemoc w rodzinie stanowi jeden z piętnastu problemów z tytułu którego, osoby i rodziny mogą korzystać z pomocy społecznej.

Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 jest wypełnieniem zapisów Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 roku nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), w brzmieniu określonym Ustawą z 10 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 roku nr 125, poz.842).

Zgodnie z powyższym aktem prawnym przez przemoc należy rozumieć „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób (...), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”².

W kontekście kreowania i realizowania polityki społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ustawa określa, że do zadań samorządu województwa należy m.in.:

- a) opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- b) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie³.

W obliczu powyższych zadań, wielkopolski *Program* jest odpowiedzią na wyzwanie jakim jest tworzenie regionalnej polityki społecznej, sprzyjającej rozwiązywaniu problemów rodzin dotkniętych przemocą oraz wpływanie na podniesienie świadomości społecznej w zakresie problematyki przemocy: form, rodzajów i jej skutków, tak indywidualnych, jak i społecznych.

Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 pozostaje spójny z najważniejszymi polskimi dokumentami regulującymi problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Tym samym, w swych założeniach, wpisuje się w cele *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*⁴, jakim są:

- zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie
- zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy
- zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

² Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 2 pkt 2

³ ibidem, art. 6 ust.6 pkt 1 i 2

⁴ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Warszawa 2006

Zgodnie z Krajowym Programem, powyższe cele mają być realizowane poprzez⁵:

1. systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
2. podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie,
3. podnoszenie kompetencji służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie,
4. udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
5. oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie.

Program wpisuje się w również w Strategię Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku (Cel strategiczny: Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego) oraz Strategię Polityki Społecznej dla Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku (Priorytet 3: Bezpieczna Wielkopolska).

W kontekście tego ostatniego dokumentu, *Program* jest wyrazem idei przyświecającej wdrażaniu wielkopolskiej polityki społecznej - tzw. „reguły 3W”:

- ✓ *wrażliwości* (na dobro społeczne i problemy społeczne)
- ✓ *wyobraźni* (w kreowaniu rozwiązań opartych na doświadczeniu i umiejętności prognozowania zmian)

oraz

- ✓ *współuczestnictwa* (podmiotów polityki społecznej wszystkich szczebli, odpowiedzialnych za kreowanie i wdrażanie polityki społecznej oraz samego społeczeństwa).

⁵ ibidem

III. Rekomendacje do Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.

Podstawą opracowania Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 stały się badania ilościowe i jakościowe prowadzone na terenie Województwa Wielkopolskiego. Celem tych badań było przeprowadzenie diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie, w odniesieniu do form, skali i profili osób ofiar i sprawców przemocy, w oparciu o wywiady grupowe oraz dane instytucji i organizacji działających na rzecz wsparcia osób i rodzin doświadczających przemocy.

Poznanie mechanizmów przemocy w rodzinie, jej skali i najczęstszych form jest punktem wyjścia dla formułowania wytycznych w zakresie planowania skutecznej polityki społecznej, mającej na celu zapobieganie zjawisku, ale także interweniowania w przypadku występowania aktów przemocy.

Wśród najważniejszych *rekomendacji* dla wielkopolskiej polityki społecznej, w kontekście opracowywanego *Programu*, a wynikających z przeprowadzonej diagnozy, znalazły się⁶:

- ❖ stworzenie bazy wszystkich instytucji i organizacji działających na rzecz wsparcia rodzin doświadczających przemocy w rodzinie w Wielkopolsce;
- ❖ wypracowanie systemu przekazywania informacji nt. zjawiska przemocy i działań związanych z przeciwdziałaniem temu zjawisku w wielkopolskich rodzinach do jednostki regionalnej, która dzięki temu dysponowałaby aktualnymi, szczegółowymi informacjami na temat prowadzonych na terenie województwa działań;
- ❖ nawiązywanie i podtrzymywanie współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi w regionie za kreowanie i realizowanie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym z organizacjami pozarządowymi;

⁶ Załącznik nr 1 i 2 niniejszego Dokumentu

- ❖ zachęcanie wielkopolskich gmin do inicjowania i zakładania lokalnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przemocy poprzez wsparcie merytoryczne służb wchodzących w ich skład;
- ❖ merytoryczne wsparcie gmin w zakresie opracowywania gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie i programów ochrony ofiar przemocy;
- ❖ podejmowanie działań edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- ❖ stworzenie bazy „dobrych praktyk” promujących skuteczne rozwiązania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- ❖ podejmowanie działań na rzecz uświadamiania społeczeństwa nt. przemocy i jej skutków indywidualnych i społecznych;
- ❖ tworzenie systemu wsparcia dla służb społecznych świadczących bezpośrednią pomoc ofiarom przemocy, zapobiegającego wypaleniu ich zawodowemu.

Powyższe rekomendacje stały się podstawą wyznaczenia priorytetowych kierunków wielkopolskiej polityki społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

IV. Strategiczne kierunki rozwoju wielkopolskiej polityki społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

CEL GŁÓWNY

**Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie
w województwie wielkopolskim**

**PRIORYTETY WIELKOPOLSKIEJ POLITYKI SPOŁECZNEJ W OBSZARZE
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE:**

PRIORYTET 1

Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oparty o rzetelną diagnozę zjawiska przemocy.

PRIORYTET 2

Wielkopolanie świadomi zjawiska przemocy w rodzinie.

PRIORYTET 3

Wielkopolska wspierająca ofiary przemocy w rodzinie.

PRIORYTET 4

Wielkopolski Model Pracy ze Sprawcą Przemocy szansą skutecznych oddziaływań na osoby stosujące przemoc.

PRIORYTET 5

Wysoka jakość usług w wielkopolskich instytucjach i organizacjach realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

PRIORYTET 6

Wielkopolska otwarta na skuteczne rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

V. Zadania, wskaźniki i partnerzy w ramach realizacji działań

Priorytet I Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oparty o rzetelną diagnozę zjawiska przemocy						
I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Prowadzenie badań nad zjawiskiem przemocy i upowszechnianie ich wyników	Zdiagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie	-Raport z badań -Publikacje -Zakładka na stronie regionalnej	Wiedza o skali i formach przemocy w wielkopolskich rodzinach	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Policja Prokuratura Sąd Jednostki samorządu terytorialnego Specjalistyczne ośrodki wsparcia Oświata GKRPA Pomoc społeczna NGO's
2.	Monitorowanie problemu przemocy	Konieczność stworzenia zintegrowanej bazy danych	-Liczba postępowań przygotowawczych i wykonawczych, w tym, w których była wniesiona procedura „Niebieskiej karty” -Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie w stosunku do których prowadzone jest postępowanie karne -Liczba informacji przesłanych do instytucji przez policję w związku z realizacją procedury „Niebieskiej karty” -Liczba osób korzystających ze pomocy ośrodków specjalistycznego wsparcia (punktów konsultacyjnych, ośrodków interwencji kryzysowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży) -Liczba uruchomionych procedur poprzez wypełnienie formularza A - „Niebieskich Kart” przez: pomoc społeczną, policję, służbę zdrowia, oświatę, GKRPA -Liczba kart „A” przesłanych do zespołów interdyscyplinarnych -Liczba rodzin doświadczających przemocy objęta pomocą w ramach zespołów interdyscyplinarnych - grup roboczych z podziałem na ofiary i sprawców -Liczba rodzin doświadczających przemocy objęta pomocą w ramach zespołów interdyscyplinarnych -Liczba uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy: a) przystępujących do programu b) kończących program -Liczba osób kierowanych do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych przez sąd, ops, kuratorów -Liczba osób skazanych, w stosunku do których orzeczono wyrok skazujący	Wiedza nt. zjawiska przemocy- trendów, specyfiki zmiany	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Policja Prokuratura Sąd Jednostki samorządu terytorialnego Specjalistyczne ośrodki wsparcia Oświata GKRPA Służba zdrowia Pomoc społeczna NGO's MPiPS

Priorytet II Wielkopoleanie świadomi zjawiska przemocy w rodzinie

I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Spoleczne kampanie edukacyjno-informacyjne	Podniesienie świadomości i wiedzy o zjawisku przemocy i możliwościach wsparcia	Liczba kampanii	Wzrost liczby osób rozpoznających problem	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Policja Sąd Oświata Kościoł Dep. Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom UMW Dep. Edukacji i Nauki UMW Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą NGO's Media MPiPS
2.	Utworzenie regionalnej strony internetowej o przeciwdziałaniu zjawisku przemocy	Zwiększenie dostępności do problematyki przemocy, f. informacyjno-edukacyjna	-Strona internetowa -Liczba wejść na stronę -zakładki	-Ułatwienie kontaktu ze specjalistami -Pozyskanie informacji nt. zjawiska przemocy i możliwościach wsparcia	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą UMW Media
3.	Opracowanie i upowszechnienie Modelu Identyfikowania i Reagowania na Przemoc w Rodzinie pn. „Identyfikuj i reaguj, gdy dzieje się przemoc”	Potrzeba stworzenia Modelu odpowiadającego diagnozowaniu przemocy przez ofiary i świadków przemocy	-Model -Załadka na stronie regionalnej	-Szybka identyfikacja problemu -Wzrost poczucia odpowiedzialności społeczeństwa za akty przemocy -wzrost wiedzy nt. przemocy	Regionalny Ośrodek polityki Społecznej	Policja Kuratorzy Sąd Oświata Kościoł Dep. Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom UMW Dep. Edukacji i Nauki UMW Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą Pomoc społeczna Media

Priorytet III Wielkopolska wspierająca ofiary przemocy w rodzinie						
I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Utworzenie i aktualizowanie wojewódzkiej bazy danych nt. adresów instytucji, organizacji pozarządowych świadczących pomoc dla rodzin doświadczających przemocy w rodzinie, w tym informacja o bazie wolnych miejsc w instytucjach o charakterze interwencyjnym	Rozproszenie informacji nt. instytucji i organizacji działających w Wielkopolsce na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-Zakładka strony regionalnej -Liczba wejść na zakładkę -Publikacja papierowa	-Wzrost liczby osób zgłaszających się po pomoc -Jasna struktura dostępności pomocy - Źródło wiedzy dla mieszkańców województwa i profesjonalistów	-Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie -Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą nad tworzeniem bazy i gotowe do jej aktualizowania
2.	Opracowanie i upowszechnianie Wielkopolskiego Modelu Wspierania Ofiar Przemocy w Rodzinie	Potrzeba ujednolicenia procedur i standardów w zakresie wsparcia ofiar przemocy w rodzinie	-Model -Zakładka na stronie regionalnej	Opracowanie narzędzia, wypracowanego wspólnie z wielkopolskimi służbami, który stanowić będzie modelowy sposób postępowania w zakresie wsparcia rodziny	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą nad opracowaniem Modelu

Priorytet IV Wielkopolski Model Pracy ze Sprawcą Przemocy szansą skuteczkich oddziaływań na osoby stosujące przemoc						
I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Promowanie Modelu wśród gmin i powiatów z województwa wielkopolskiego jako głównych realizatorów	Potrzeba upowszechnienia Modelu wypracowanego ze specjalistami działającymi w obszarze wsparcia rodziny doświadczającej przemocy	- Model w zakładce na stronie regionalnej -publikacja papierowa Modelu rozesłana do gmin i powiatów - Liczba powiatów i gmin stosujących Model	Promocja wielkopolskich rozwiązań w kontekście oddziaływań na osoby stosujące przemoc	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Jednostki samorządu terytorialnego Instytucje i organizacje zainteresowane upowszechnieniem Modelu
2.	Baza danych na temat istniejących rozwiązań w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w odniesieniu do sprawców przemocy w rodzinie w Polsce i na świecie	Potrzeba aktualizowania trendów w zakresie działań dot. skutecznych oddziaływań na osoby stosujące przemoc	-Zakładka na stronie regionalnej -Liczba wejść na zakładkę	-Podniesienie świadomości społecznej - Funkcja edukacyjna	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą

Priorytet V Wysoka jakość usług w wielkopolskich instytucjach i organizacjach realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie						
I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/ organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Podnoszenie kwalifikacji służb działających na rzecz wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie	-Konieczność działania na rzecz wysokich standardów pomocy -Potrzeba stałej oferty szkoleń dla pracowników działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-Liczba seminariów -Liczba konferencji -Liczba szkoleń -Liczba wizyt studyjnych oraz Liczba osób uczestniczących w powyższych	-Wyższa jakość świadczonych usług -Rozwój zawodowy przedstawicieli służb -Poczucie kompetencji i odpowiedzialności za swoją pracę	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Policja Sąd Dep. Edukacji i Nauki UMWW Dep. Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom UMWW NGO's Pomoc społeczna Oświata
2.	Propagowanie i upowszechnianie metody superwizji jako przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu kadry instytucji i organizacji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Konieczność ochrony przed wypaleniem zawodowym pojawiającym się w kontekście relacji pomagania	-Liczba szkoleń -liczba osób przeszkolonych w problematyce superwizji -Liczba osób przygotowanych do przeprowadzania superwizji	-Zapobieżenie wypaleniu zawodowemu osób pracujących w obszarze wsparcia rodziny -Wsparcie w sytuacjach problemowych	-Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej -Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą jednostki samorządu terytorialnego
3.	Wspieranie lub realizacja programów szkoleniowych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie	Możliwość powierzania zadań organizacjom pozarządowym w obszarze wsparcia rodziny doświadczającej przemocy	-Liczba programów -Liczba osób biorących udział w programach szkoleniowych dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-Budowanie sieci wsparcia w zakresie wspierania rodziny doświadczającej przemocy	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Dep. Organizacyjny i Kadr UMWW Dep. Edukacji i Nauki UMWW Dep. Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom UMWW Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą NGO's MPIPS

Priorytet VI Wielkopolska otwarta na skuteczne rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie						
I.p.	Zadanie (działanie) na poziomie województwa wpisujące się w priorytet	Uzasadnienie wyboru zadania	Wskaźnik realizacji zadania	Przewidywany efekt realizacji	Instytucje/organizacje odpowiedzialne	Partnerzy
1.	Inicjowanie interdyscyplinarnej współpracy i nowych inicjatyw pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Potrzeba wymiany doświadczeń i dzielenie się dobrymi praktykami	-Liczba spotkań, konferencji, seminariów, szkoleń, wizyt studyjnych oraz liczba osób biorących w nich udział -liczba podpisanych porozumień partnerskich	-Korzystanie z doświadczeń innych pozwoli na nie powielanie błędów -korygowanie nieefektywnych metod pracy -Modyfikowanie narzędzi i metod nieskutecznych w obszarze wsparcia rodziny -Promocja rozwiązań regionalnych (wielkopolskich) – podkreślenie swoistości regionu -lepsza jakość usług	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Policja Sąd Kuratorzy Oświata Departament Edukacji i Nauki UMWW Departament Ochrony Zdrowia i Przeciwdziałania Uzależnieniom UMWW Departament Organizacyjny i Kadr UMWW Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą jednostki samorządu terytorialnego Pomoc społeczna MIPiS
2.	Utworzenie bazy dobrych praktyk w zakresie rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie	Zapotrzebowanie na dzielenie się dobrymi i sprawdzonymi rozwiązaniami w zakresie problematyki przemocy w rodzinie	-Baza dobrych praktyk- zakładka na regionalnej stronie -liczba wejść na zakładkę	-Promocja działalności wielkopolskich instytucji i organizacji -Zwiększenie dostępności informacji nt. dobrych praktyk -źródło wiedzy	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Instytucje i organizacje zainteresowane współpracą nad tworzeniem bazy i aktualizowaniem danych

V. Ramy czasowe i finansowanie Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.

Ważnym elementem każdego programu strategicznego jest ujęcie poszczególnych jego zadań w ramy czasowe i finansowe, umożliwiające umocowanie zapisów programu w kontekście realizowanej przez samorząd województwa, długofalowej polityki społecznej.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 jest programem średniookresowym, obejmującym dziesięcioletnią perspektywę czasową i uwzględniającym finansowanie z następujących źródeł:

- środki ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego (zgodnie z art.8 ust.7 o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw do zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego należy m.in. finansowe wspieranie programów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego)
- środki zabezpieczone w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie - zgodnie z załącznikiem nr 3 powyższego dokumentu
- środki własne Samorządu Województwa Wielkopolskiego
- środki UE oraz inne źródła zewnętrzne.

System finansowania zadań *Programu*, przyjęty przez Zespół Sterujący Pracami nad Opracowaniem i Wdrożeniem Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 uwzględnia coroczne określanie wydatków na realizację poszczególnych zadań w oparciu o środki finansowe będące w dyspozycji kluczowych partnerów wskazanych w rozdz. V w danym roku budżetowym.

Jednocześnie, do Zespołu Sterującego należeć będzie określenie najważniejszych zadań z obszaru problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie przewidzianych do realizacji w danym roku kalendarzowym.

VI. Monitoring realizacji Programu.

Realizacja Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 będzie monitorowana w ramach corocznej analizy sprawozdań i raportów przedstawianych przez instytucje, organizacje pomocy i integracji społecznej, realizujące zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim.

Analizie zostanie poddana zgodność realizacji zadań z przyjętymi priorytetowymi kierunkami wielkopolskiej polityki społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o przyjęte w *Programie* wskaźniki.

Wnioski z monitoringu realizacji Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020 będą podstawą do modyfikowania kierunków działań bądź definiowania nowych.

ANEKS

Przemoc w rodzinie – diagnoza sytuacji w województwie wielkopolskim

Sierpień, 2011 r.

1

Spis Treści

1	Wstęp	3
1.1	Definicja przemocy domowej	3
1.2	Obowiązujące w kraju unormowania prawne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie	5
1.3	Cel diagnozy sytuacji w województwie wielkopolskim	7
2	Badania nad przemocą w rodzinie	10
3	Statystyki pogotowia „Niebieska linia” dotyczące zgłoszeń przemocy w rodzinie	16
4	Statystyki Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu dotyczące interwencji domowych wobec przemocy w rodzinie	19
5	Instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim	32
5.1	Instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy – sytuacja w powiatach wielkopolskich.	33
5.2	Punkty konsultacyjne	33
5.3	Ośrodki wsparcia	35
5.4	Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia	36
5.5	Domy dla samotnych matek i kobiet w ciąży	37
5.6	Ośrodki Interwencji Kryzysowej	38
6	Pomoc w zakresie możliwości Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie	40
7	Formy działań wobec sprawców przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego.	42
8	Formy pomocy udzielonej ofiarom przemocy	46
9	Współpraca z instytucjami pozarządowymi.	52
10	Wybrane przykłady działalności Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu	58
11	Interdyscyplinarne zespoły ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	60
12	Inne działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego.	62
13	Wnioski i rekomendacje:	64
14	Spis rysunków:	67
15	Spis tabel	67

1 Wstęp¹

1.1 Definicja przemocy domowej.

Przemoc w rodzinie to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkom rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste, powodując cierpienie i szkody.

Przemoc cechuje:

- intencjonalność - jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary,
- wyraźna asymetria sił - w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą, ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy,
- przemoc narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.),
- powoduje ból i cierpienie - sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Wyróżnia się następujące formy przemocy domowej:

- Przemoc fizyczna – zamierzone działanie człowieka, zwrócone przeciwko fizyczności członka jego rodziny, niosące ryzyko uszkodzenia ciała. To takie zachowania jak: popychanie, przytrzymywanie, potrząsanie, odpychanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką, pięściami, rzucanie w kogoś przedmiotami, bicie przy użyciu przedmiotów, przypalanie, używanie broni, topienie, polewanie substancjami żrącymi.
- Przemoc psychiczna – wszystkie działania zmierzające do poniżenia ofiary, obrażenia, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości, szantaż emocjonalny, „zabawa” uczuciami członka rodziny, manipulacja. To rozmyślne, nie zawierające aktów agresji fizycznej zachowania, które powodują znaczące obniżenie poczucia własnej wartości, zahamowanie procesu rozwoju osobistego, stany lękowe, zaburzenia osobowości.

Jedną z form przemocy psychicznej jest stalking rozumiany jako złośliwe i powtarzające się nagabywanie, naprzykrzanie się, które może wywołać u innej osoby poczucie zagrożenia. Obejmuje ono zachowania polegające na obsesyjnym śledzeniu, obserwowaniu albo kontaktowaniu się z inną osobą wbrew jej woli, która w efekcie prowadzi do wzbudzenia w tej osobie strachu o swoje bezpieczeństwo. Chodzi także o różne sytuacje, m.in. nękanie setkami telefonów, wiadomościami SMS, śledzenie, obdarzanie swojej ofiary prezentami, których nie

¹ Źródła:

Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 2000

Mellibruda J., *Pułapka nie wybaczonej krzywdy*, Warszawa 1997

Seligman Martin E.P., *Optymizmu można się nauczyć*, Media Rodzina 1996

chce, walenie w ścianę i drzwi przez sąsiada, zaczepianie na ulicy, wrzucanie anonimów do skrzynki pocztowej, szkalowanie ofiary wpisami na forum internetowym oraz zamieszczanie jej zdjęć w Internecie. Od 6 czerwca 2011 roku stalking jest w Polsce karany i sprawcom tego rodzaju czynów grozi do 3 lat więzienia. Podobnej karze podlega złośliwe używanie czyichś danych osobowych, np. zakładanie fikcyjnego konta w Internecie.

- **Przemoc seksualna** – zmuszanie ofiary do jakiejkolwiek formy aktywności seksualnej wbrew jej woli; to każde zachowanie, które prowadzi do seksualnego zaspokojenia potrzeb jednej osoby, bez zgody drugiej. To m.in. sprowadzanie osoby do roli obiektu seksualnego, okazywanie zazdrości połączone z przypuszczeniem, iż osoba mogła odbyć stosunek płciowy z kimkolwiek, oddzielenie seksu od uczuć, krytykowanie zachowań seksualnych, wymuszanie nieakceptowanych praktyk seksualnych, wymuszanie pożycia seksualnego, seksu na oczach osób trzecich. To również wymuszanie seksu na osobie zmęczonej, chorej, wówczas, gdy zagraża to jej zdrowiu; żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby; niechciane i niepożądane dotykanie, szczygnięcia.
- **Przemoc ekonomiczna** – kontrolowanie finansów, zabieranie zarobionych pieniędzy, odmowa możliwości podjęcia pracy, niezaspokajanie potrzeb materialnych. To ograniczenie dostępu do wspólnych pieniędzy, zmuszanie do proszenia o pieniądze, uniemożliwianie dostępu do konta bankowego.
- **Cyberprzemoc** – to przemoc z użyciem technologii informatycznych i komunikacyjnych, głównie telefonów komórkowych i Internetu. To robienie zdjęć i nagrywanie osób jak również intymnych części ciała i zachowań o charakterze osobistym (przebieranie się, załatwianie potrzeb fizjologicznych, mycie się) oraz rozpowszechnianie ich poprzez umieszczanie na stronach WWW, portalach, forach internetowych; wysyłanie ich za pomocą e – maila bez zgody tych osób; obraźliwe, prześmiewcze jak również zawierające różnego rodzaju groźby i zastraszania, wulgarne określenia; umieszczanie na forach i blogach obraźliwych i poniżających tekstów, fotomontaży, które mają charakter poniżenia, zastraszania, zaszkodzenia drugiej osobie.
- **Zaniedbanie** – nie zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby (ekonomicznie lub emocjonalnie zależnej od sprawcy przemocy) zarówno fizycznych (właściwe odżywianie, ubieranie, ochrona zdrowia, edukacja), jak i psychicznych (poczucie bezpieczeństwa, miłość rodzicielska, troska).

Aby lepiej zrozumieć zjawisko przemocy rodzinie należy również rozważaniami objąć inne aspekty przemocy. J. Mellibruda (1997) wyróżnia dwie jej formy, tzw. typy przemocy wewnątrzrodzinnej:

- **Przemoc gorąca**

U podstaw tej formy przemocy leżą negatywne, intensywne przeżycia związane z frustracją dążeń i potrzeb. Przejawia się ona w postaci napadów furii, złości, wyładowań emocjonalnych. Jest to przemoc naładowana agresją, gwałtowna, występująca zwykle w afekcie. Towarzyszą jej bogate formy ekspresji (krzyki, gwałtowne zadawanie bólu, wyzwiska).

- Przemoc chłodna

Jest ona najczęściej dokonywana z premedytacją, ma swój konkretny cel (czasem pozytywny). Człowiek stosujący tę strategię realizuje pewien określony plan działania. Jest to zazwyczaj proces pozbawiony silnych i gwałtownych emocji. Nazwa ta ma źródło w emocjonalnym chłdzie i spokoju, który towarzyszy tej formie przemocy. Emocje są kontrolowane i tłumione. Najczęściej sprawca ingeruje w psychikę ofiary, naruszając jej wewnętrzną stabilność i integrację, przyczyniając się do rozbicia emocjonalnego, wycieńczenia i poczucia bezsilności. Często taką formę przybierają surowe metody wychowawcze, które dodatkowo mają silne poparcie otoczenia, są uwarunkowane kulturowo. Sprawcy mają wówczas wytłumaczenie dla stosowania przez nich tego rodzaju przemocy.

1.2 Obowiązujące w kraju unormowania prawne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie.

Oczywista krzywda wynikająca ze stosowania przemocy wobec członków rodziny powoduje, iż jest to sytuacja niepożądana i należy dołożyć wszelkich starań, aby zapobiegać temu zjawisku. Fakt ten znajduje swoje odbicie w prawie polskim, które nazywa przemoc wobec członka rodziny przestępstwem i nakłada na jej sprawcę karę. Podstawowym aktem prawnym dotyczącym tego problemu jest art. 207 KK, zatwierdzony w Ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku. Kodeks Karny Wykonawczy. Otrzymał on następujące brzmienie:

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

W kodeksie znajduje się także kilka innych zapisów, których treść związana jest z przemocą w rodzinie, np. art. 190 KK, art. 201 KK, art. 197 KK, które traktują o przestępstwach związanych z przemocą seksualną i psychiczną.

Przemoc jest zjawiskiem szkodliwym i jako taka, wymaga nie tylko ścigania i karania, ale także działań mających na celu zapobieganie jej występowania oraz pomoc w przypadku jej wystąpienia. Istnieją akty prawne regulujące sposób postępowania ze sprawcą i ofiarą w przypadku wystąpienia przemocy domowej. Podstawowym aktem prawnym regulującym ten aspekt jest *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* oraz *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Ustawy te szczegółowo określają zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Treść ustaw wskazuje, iż osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie: (1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego; (2) interwencji kryzysowej i wsparcia; (3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej; (4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie; (5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie; (6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania. Z kolei wobec osób stosujących przemoc w rodzinie stosuje się przewidziane w niniejszej ustawie środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami pokrzywdzonymi oraz oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* lub *Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*. Zgodnie z ustawą do zadań własnych gminy należy w szczególności: (1) tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie; (2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie; (3) opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie; (4) prowadzenie gminnych ośrodków wsparcia.

Z kolei do zadań własnych powiatu należy w szczególności: (1) tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie; (2) prowadzenie Ośrodków Interwencji Kryzysowej. Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności: (1) tworzenie i prowadzenie Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie; (2) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Właściwe sobie zadania otrzymał także samorząd województwa, do którego należy w szczególności: (1) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie; (2) opracowywanie programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie; (3) organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Do zadań wojewody należy natomiast: (1) opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla osób realizujących te zadania; (2) monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie.

Ustawa reguluje również kwestię współpracy pomiędzy podmiotami, których działania mają coś wspólnego z przeciwdziałaniem lub pomocą w sytuacji pojawienia się przemocy w rodzinie. Art. 9 ustawy stanowi, że (1) organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; (2) organy administracji rządowej i samorządowej mogą zlecać realizację zadań określonych w ustawie w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej albo w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

Podstawowe działania, mające na celu udzielenie pomocy poszkodowanemu w wyniku przemocy ze strony członka rodziny, to interwencja kryzysowa. Według *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. [...] W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy.

1.3 Cel diagnozy sytuacji w województwie wielkopolskim.

Ze względu na dużą wagę problemu społecznego, jakim jest przemoc w rodzinie, 26 maja 2011 roku Zarząd Województwa Wielkopolskiego uchwalił powołanie Zespołu Sterującego Pracami nad Opracowaniem i Wdrażaniem Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020. Do zadań zespołu należy określenie głównych celów Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, określenie jego priorytetowych kierunków, współpraca z przedstawicielami instytucji zaproszonych do konsultowania założeń programu, określenie zadań wpisujących się w cele programu, opiniowanie projektu programu oraz współpraca z instytucjami i organizacjami przy wdrażaniu programu. Instytucją o kluczowym znaczeniu, zapewniającą obsługę

administracyjną programu stał się Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, zaś jego dyrektor odpowiada za wykonanie ww. uchwały. Niniejsza diagnoza ma posłużyć do określenia rzeczywistego rozmiaru zjawiska przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim oraz prowadzonych do tej pory działań zmierzających w kierunku przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Pozwoli to ustalić mocne i słabe strony tych działań oraz określić główne problemy wymagające rozwiązania, które będą się przekładać na cele i zadania programu.

Prace nad raportem polegały w głównej mierze na analizie danych zastanych, uzyskanych z instytucji i podmiotów, które z racji swojej działalności mają bezpośrednią lub pośrednią styczność z problemem przemocy w rodzinie i są nastawione na jego rozwiązanie lub przynajmniej częściowe ograniczenie skutków. Należy wyraźnie zaznaczyć, że w trakcie pozyskiwania i analizy danych do raportu pojawił się poważny problem związany z ich wiarygodnością i sposobem uporządkowania. Mowa tutaj przede wszystkim o danych pozyskanych z Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, które pochodziły ze sprawozdań z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w latach 2008-2010. Podczas analizy natrafiono na bardzo istotne różnice w danych liczbowych dotyczących udzielonej pomocy w poszczególnych powiatach. Zdarzały się również spore różnice w poszczególnych latach. Przykładem może być udzielanie wsparcia ofiarom w ramach „innych form pomocy”, ale także interwencji kryzysowej, izolowania sprawcy od ofiary itd. Podczas próby zdobycia informacji na temat przyczyn rozbieżności pomiędzy latami, w wielu przypadkach okazywało się, że nie sposób ustalić, która z instytucji podległych gminie wpisała takie właśnie wartości w danej rubryce. Wynika z tego poważny problem uporządkowania danych, porządku w jakim są przekazywane przez kolejne instytucje do osoby wypełniającej sprawozdanie.

Kolejnym problemem, na który natknęto się podczas dogłębnej analizy, była odmienna interpretacja poszczególnych pól w sprawozdaniu przez różne jednostki. Okazało się, że w miejscu, gdzie jeden podmiot umieszczał dane dotyczące interwencji kryzysowej ogółem, inny podmiot umieszczał dane związane tylko z przypadkami interwencji kryzysowej w przypadkach zaistnienia problemu przemocy w rodzinie. Także w tej samej jednostce w poszczególnych latach mogły zdarzać się takie różnice, kiedy jednego roku umieszczano liczbę wyrażającą jakiś aspekt danego zjawiska, a w następnym roku traktowano ją inaczej. Po części mogło to wynikać ze zmian przepisów, które w 2010 roku narzuciły obowiązek rozgraniczania przypadków przemocy w rodzinie od innych przypadków udzielania pomocy. Wcześniej było to nieokreślone i trudno zakładać sposób rozumienia poszczególnych definicji przez różne podmioty.

W trakcie weryfikacji okazało się również, że podstawowym problemem jest interpretacja poszczególnych pól w sprawozdaniu, które wypełniają jednostki w gminach. Wykryto, że nie istnieje żadna instrukcja i szczegółowa definicja tych stwierdzeń, a więc umieszczane liczby zależą od interpretacji osób, które sprawozdania wypełniają.

Wymienione wyżej nieścisłości powodują, że do danych zaprezentowanych w rozdziałach 5-8 należy podchodzić z dystansem i nie należy wyciągać z danych liczbowych zbyt daleko idących wniosków. Zaprezentowane dane są jednak jedynym zbiorczym źródłem na ten temat, a więc konieczne było przedstawienie ich w raporcie.

2 Badania nad przemocą w rodzinie.²

Jak wynika z badania przeprowadzonego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w listopadzie 2010 roku - *Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich*, aż 60% badanych zna w swoim otoczeniu rodziny, w których dochodzi do przemocy wobec kobiet. Dwukrotnie mniej (32%) ankietowanych przyznało, że zna rodziny, w których dochodzi do przemocy wobec mężczyzn. Jeżeli chodzi o konkretne formy przemocy w rodzinie, to najczęściej została zidentyfikowana przemoc psychiczna, emocjonalna. 47% osób zadeklarowało, że zna rodziny, w których dochodzi do tej przemocy wobec kobiet, a 23% - wobec mężczyzn. Często osoby te znają rodziny w których dochodzi do przemocy fizycznej, znacznie częściej wobec kobiet - 38% niż wobec mężczyzn - 14%. Prawie jedna czwarta badanych (24%) wymieniła przemoc ekonomiczną wobec kobiet, a dwukrotnie mniej wobec mężczyzn. Najrzadziej identyfikowaną formą przemocy była przemoc seksualna – 8% wobec kobiet i 2% wobec mężczyzn. Biorąc pod uwagę województwo wielkopolskie, to 60% badanych zadeklarowało znajomość rodzin z problemem przemocy w rodzinie niezależnie od formy przemocy. Częściej identyfikowali tę przemoc wobec kobiet (53%), niż wobec mężczyzn (27%).

Jak wynika z tego badania kobiety stanowią 61% ogółu ofiar przemocy w rodzinie, a mężczyźni 39%. Najczęściej wobec kobiet jest stosowana przemoc seksualna – 90% ogółu ofiar, następnie ekonomiczna – 70% ogółu ofiar, psychiczna – 64% ogółu ofiar oraz mniejsza tylko o jeden punkt

² Źródła danych:

Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej - ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie (<http://www.mpips.gov.pl/przemoc-w-rodzinie/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>):

-Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie,

-Raport z badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2008 r.). Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci - opinie profesjonalistów.

-Raport z badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2008 r.). Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci - badanie ogólnopolskie.

-Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I- raport z badań ogólnopolskich

-Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II- raport z badania profesjonalistów

Wyniki badań PAN Instytut Psychologii dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej - przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych (<http://www.mpips.gov.pl/przemoc-w-rodzinie/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>):

-Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych
CZĘŚĆ I - Raport z badania ogólnopolskiego

-Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych
CZĘŚĆ II - Raport z badania profesjonalistów

procentowy – przemoc fizyczna. Jeśli chodzi o mężczyzn, to najczęściej stosowana wobec nich jest przemoc fizyczna, następnie psychiczna i ekonomiczna (odpowiednio 37%, 36% i 30% ogółu ofiar). Najbardziej są oni ofiarami przemocy seksualnej – 10% ogółu ofiar. Najczęściej do przynajmniej jednorazowego doświadczenia przemocy przyznawały się kobiety między 30 a 39 rokiem życia – 46%, będące po rozwodzie lub w separacji – 80% lub żyjące w konkubinacie – 55%. Najbardziej doznawały przemocy kobiety poniżej 30 roku życia – 33%, mężatki – 35% oraz panny – 36%. Wykształcenie i miejsce zamieszkania nie miały wpływu na te deklaracje. Natomiast do co najmniej jednorazowego przejawu przemocy najczęściej przyznawali się mężczyźni żyjący w konkubinacie – 49%, będący po rozwodzie lub w separacji – 48%, mieszkający w ponad 500-tys. aglomeracjach – 34%. Najbardziej przyznawali się mężczyźni mieszkający w średniej wielkości miastach (20-100 tys. mieszkańców) – 22% oraz żonaci – 25%.

Najczęściej ofiary doznawały jednej formy przemocy – 20% kobiet i 18% mężczyzn. Kobiety prawie dwukrotnie częściej (19%) są narażone na dwie lub więcej formy przemocy niż mężczyźni (10%). Większe różnice występują, jeśli przyjrzymy się ile ofiar doznało trzech lub czterech form przemocy – taka sytuacja spotkała 9% kobiet i 2% mężczyzn. Ofiarą przemocy psychicznej w rodzinie było 27% ogółu badanych, z czego 64% stanowią kobiety, a 36% - mężczyźni. Najczęściej ofiary przyznawały, że zdarzenia te powtarzały się (27% kobiet i 14% mężczyzn). Przemocy ekonomicznej doznało 9% badanych (70% kobiet i 30% mężczyzn). Nie było tutaj istotnych różnic w częstotliwości występowania tych zdarzeń. Do bycia ofiarą przemocy fizycznej w rodzinie przyznało się 16% badanych, udział kobiet wyniósł 63%, a mężczyzn – 37%. Podobny odsetek przyznawał, że zdarzyło się to tylko raz, jak również, że zdarzenia te były wielokrotne. Stosunkowo najwięcej osób przyznało, że zdarzyło się to kilka razy (11% kobiet i 7% mężczyzn). Najbardziej przyznawano się do doświadczenia przemocy seksualnej. Było to 3% badanych, z czego kobiety stanowiły większość – bo aż 90%, natomiast mężczyźni pozostałe 10%. Ze względu na bardzo małą liczbę osób, które zadeklarowały takie zdarzenia, nie zaobserwowano istotnych różnic w częstotliwości ich występowania.

Często ofiary mają trudności z przyznaniem, że doświadczyły przemocy. Jednak znacznie częściej to sprawcy nie przyznają się do takich czynów. Często wynika to ze wstydu bądź nieświadomości, że ich działania to już przemoc. Zaprzeczenie ofiar wynika często z faktu, że przez lata poddawane były działaniom ze strony sprawcy - tzw. „pranie mózgu”, jak również obarczone są syndromem wyuczonej bezradności (teoria sformułowana przez amerykańskiego psychologa Martina Seligmana). Ponadto osoby doświadczające przemocy w rodzinie często narażone są na zjawisko „wtórnego zranienia” polegające na niewłaściwej reakcji otoczenia, które np. podważa wiarygodność ofiary przemocy, kwestionuje prawdziwość opowieści ofiary poprzez zaprzeczanie i pomniejszanie doświadczeń ofiary, a które to swoimi skutkami psychologicznymi przewyższa nawet te wynikające z zachowania sprawcy przemocy.

W badaniu zadano pytanie: *Czy kiedykolwiek zdarzyło się Panu zachować podobnie (chodzi o zachowania spełniające kryteria przemocy) w stosunku do innego członka gospodarstwa domowego?* Ogółem do bycia sprawcą przemocy w rodzinie przyznało się 17% badanych (17% kobiet i 19% ogółu mężczyzn objętych badaniem). Najczęściej przyznawano się do stosowania przemocy psychicznej – 12% kobiet i 13% mężczyzn, a następnie do przemocy fizycznej (po 8% spośród wszystkich kobiet i mężczyzn). Znacznie rzadziej badani skłonni byli przyznać się do stosowania przemocy ekonomicznej wobec członków swojej rodziny (3% kobiet i 4% mężczyzn). Natomiast do stosowania przemocy seksualnej przyznały się tylko nieliczne osoby – 0,2% kobiet i 0,7% mężczyzn. Jeżeli chodzi o liczbę form stosowanej przemocy to sprawcy najczęściej przyznawali się do stosowania tylko jednej z nich (12% kobiet i 13% mężczyzn). Do stosowania dwóch form przyznało się po 4% badanych, a do stosowania trzech tylko 1%. Wśród sprawców kobiet najczęściej przeważały osoby poniżej 30 roku życia – 21%, mieszkające w średniej wielkości miastach (20-100 tys. mieszkańców) – 22%, panny – 23%, z wykształceniem wyższym – 23%. Najrzadziej przyznawały się wdowy – 9%, kobiety mieszkające w najmniejszych miastach – 11%, powyżej 60 roku życia – 11%, z wykształceniem najczęściej średnim. Natomiast wśród mężczyzn były to najczęściej osoby z wykształceniem średnim – 23%, a najrzadziej osoby mieszkające w średniej wielkości miastach (20-100 tys. mieszkańców), z wykształceniem podstawowym – 13%. Sprawcy przemocy niechętnie przyznają się do popełnionych czynów. Wynika to często z trwałej ich niezdolności do związków uczuciowych z innymi ludźmi, bezosobowego stosunku do życia seksualnego (przedmiotowe traktowanie partnera), zachowań aspołecznych, braku zdolności przewidywania skutków swojego postępowania.

Kobiety, które zostały dotknięte przemocą w rodzinie, najczęściej wskazują na męża (54%) jako sprawcę. Co czwarta wskazała na ojca/ojczyma, a dwukrotnie mniej (12%) wskazało na matkę/macochę. Rzadziej kobiety przyznawały, że był to brat lub jakiś niespokrewniony mężczyzna (po 7%), czy partner (6%). Mężczyźni natomiast na pierwszym miejscu jako sprawcę przemocy wskazali na ojca/ojczyma – 36%. Więcej niż co czwarty (26%) wskazał żonę, a co piąty matkę. 15% badanych mężczyzn przyznało, że był to brat, 8% – inny niespokrewniony mężczyzna, a po 6% – siostra i partnerka. Z deklaracji ofiar przemocy w rodzinie wynika, że 70% sprawców przemocy to mężczyźni, a 30% to kobiety. Jeżeli chodzi o kobiety to sprawcą w znacznej przewadze jest mężczyzna – 79%, a rzadziej kobieta – 21%. Natomiast w przypadku mężczyzn w 53% sprawcą jest mężczyzna, a w 47% kobieta.

Niezależnie od rodzaju przemocy, najczęściej towarzyszy jej alkohol. Jako przyczynę wskazywano również brak pieniędzy i problemy finansowe oraz problemy małżeńskie. Alkohol najczęściej łączono z przemocą seksualną i fizyczną (odpowiednio 50% i 49%). W obu wypadkach prawie dwukrotnie częściej wskazywały na ten czynnik kobiety. Brak pieniędzy i problemy finansowe, kojarzone są najczęściej z przemocą ekonomiczną – 21% i przemocą psychiczną – 18% (wśród mężczyzn

odpowiednio 23% i 21%). Problemy małżeńskie najczęściej były kojarzone z przemocą ekonomiczną – 17% i psychiczną – 15%. Różnica we wskazaniach kobiet i mężczyzn to 2 punkty procentowe. 30% ofiar przemocy seksualnej, 21% przemocy ekonomicznej, 18% przemocy fizycznej i 17% przemocy psychicznej przyznało, że na zachowanie sprawcy nie miało wpływu nic szczególnego.

Przeprowadzono również przez TNS OBOP badanie *Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów*. Wzięli w nim udział policjanci, kuratorzy, pracownicy ochrony zdrowia, pracownicy socjalni i pracownicy Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Również profesjonalści uważają, że sprawcami przemocy w rodzinie są częściej mężczyźni niż kobiety. 34% pracowników ochrony zdrowia uważa, że sprawcami przemocy psychicznej są równie często kobiety, jak mężczyźni. Według przebadanych profesjonalistów ofiarami przemocy są prawie wyłącznie kobiety. Badani przedstawiciele grup pierwszego kontaktu zwrócili uwagę na zwiększanie się liczby ofiar i sprawców przemocy w rodzinie niezależnie od płci we wszystkich formach przemocy, z wyjątkiem przemocy seksualnej. Przynajmniej 90% przebadanych przedstawicieli grup profesjonalistów najczęściej spotkało się z przemocą w rodzinie, gdzie ofiarami były kobiety, a sprawcami mężczyźni. 46% przedstawicieli pracowników socjalnych, 76% przedstawicieli policjantów i 78% pracowników GKRPA, częściej spotykało się z przypadkami gdzie ofiarą był mężczyzna. Natomiast z sytuacją, gdzie sprawcą była kobieta spotkało się 57% kuratorów i pracowników socjalnych, 58% pracowników ochrony zdrowia, 78% policjantów i 79% pracowników GKRPA.

Przebadani profesjonalści najczęściej deklarowali, że mieli wielokrotnie do czynienia z przemocą w rodzinie. Z reguły była to przemoc psychiczna (od 40% do 99% w zależności od badanej grupy profesjonalistów), następnie przemoc ekonomiczna (od 17% do 82%) oraz przemoc seksualna (od 2% do 82%). Należy wspomnieć, że różnice przedstawionych powyżej danych wśród badanych profesjonalistów, czyli policjantów, kuratorów, pracowników ochrony zdrowia, pracowników socjalnych i pracowników Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynikały ze specyfiki wykonywanych zawodów. Każda badana grupa w swojej pracy miała do czynienia wielokrotnie z przemocą psychiczną. Większa różnica występowała pomiędzy badanymi grupami profesjonalistów w stosunku do przemocy ekonomicznej i seksualnej. Z przemocą ekonomiczną mieli do czynienia głównie przedstawiciele Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, najmniej pracownicy socjalni. Problemem przemocy seksualnej z kolei również najczęściej zajmowali się pracownicy należący do GKRPA; natomiast badani profesjonalści należący do grupy policjantów, przemocą seksualną zajmowali się sporadycznie i tylko raz bądź kilka razy, ale nie wielokrotnie. Interesujące są również kolejne spostrzeżenia ponieważ nie mniej niż trzy piąte badanych każdej z grupy profesjonalistów wskazało na sprawcę przemocy jako osobę spokrewnioną z ofiarą. Badanie profesjonalistów wskazało również na istotny fakt dotyczący popełniania przestępstwa pod wpływem alkoholu. W większości przypadków gdy ofiarą była kobieta, sprawca znajdował się pod wpływem

napojów alkoholowych. Inna sytuacja występowała gdy ofiarą stawał się mężczyzna, w tej sytuacji sprawca był osobą o pełnej świadomości. Od 77% do 84% przedstawicieli przebadanych grup zawodowych uważa, że kobiecie łatwiej jest się przyznać do bycia ofiarą przemocy w rodzinie niż mężczyźnie. Płeć według nich nie ma znaczenia jeśli chodzi o przyznanie się do bycia sprawcą przemocy.

Jak wynika z badania przeprowadzonego przez TNS OBOP w 2008 roku dotyczącego zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci, 44% Polaków zna przynajmniej jedną rodzinę, w której dochodzi do przemocy wobec dzieci. 31% ankietowanych ma w swoim otoczeniu rodzinę, w której stosowana jest wobec dzieci przemoc psychiczna i fizyczna, 17% - przemoc ekonomiczna, a 5 % - przemoc seksualna. Ofiarami tej przemocy są częściej chłopcy niż dziewczynki. 19% badanych przyznało się do stosowania przynajmniej jednej formy przemocy wobec członków swojej rodziny. 12% przyznało, że jest to przemoc psychiczna, 11% - przemoc fizyczna, 3% - przemoc ekonomiczna. Natomiast mniej niż 1% przyznało się do stosowania przemocy seksualnej. Do stosowania przemocy wobec członków swojej rodziny, bardziej skłonne są osoby, które w przeszłości były ofiarami przemocy. Przemoc psychiczną stosuje 27% osób, które doświadczyły takiej przemocy w dzieciństwie; przemoc fizyczną wobec członków swojej rodziny stosuje 30% osób - one również doświadczyły takiej przemocy w dzieciństwie; przemoc ekonomiczną wobec rodziny stosuje „tylko” 3% osób, natomiast mniej niż 1% respondentów przyznał się do bycia sprawcami przemocy seksualnej wobec swoich najbliższych.

Zgodnie z przygotowanym przez PAN Instytut Psychologii opracowaniem *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Część I – raport z badania ogólnopolskiego* osoby niepełnosprawne tworzą taką grupę społeczną, która najczęściej wymaga daleko idącej pomocy, a często bezpośredniej kontroli nad ich życiem i dobrostanem. Taka kontrola często przybiera formę zdecydowanej ingerencji, skąd już niedaleka droga do przemocy. Powyższe opracowanie analizowało sytuacje stosowania przemocy fizycznej, finansowo – materialnej, psychicznej oraz seksualnej. Wytypowani respondenci byli pytani czy, i jak często zetknęli się (bądź byli świadkami lub ktoś im o tym opowiadał) z 10 różnymi sytuacjami przemocy wobec starszych oraz osób niepełnosprawnych. Jak wynika z tego badania przemoc seksualna wobec osób niepełnosprawnych, poza rodziną oraz w rodzinie respondenta, jest formą przemocy najrzadziej wskazywaną przez uczestników badań. Stosowanie innych rodzajów przemocy w rodzinie wobec osób niepełnosprawnych dostrzega powyżej 30% respondentów. Formą wskazywaną przez największą część grupy było zabieranie dóbr materialnych, a przez mniejszą zmuszanie do prac domowych oraz stosowanie gróźb, pogrozek lub szantażu. Znacznie mniejsza liczba respondentów obserwowała przejawy przemocy wobec osób niepełnosprawnych we własnych rodzinach. Do najczęściej relacjonowanych należały: zabieranie pieniędzy (9,3%), ośmieszanie i wyzywanie oraz zmuszanie do prac domowych (po 8,6% respondentów). Ponadto daje się zaobserwować różnicę w liczbie respondentów odpowiadających „nie wiem, trudno powiedzieć” w odniesieniu do aktów przemocy wobec osób niepełnosprawnych poza

własną rodziną i we własnej rodzinie. Odpowiedzi takie pojawiają się dużo częściej w tym pierwszym przypadku. Inaczej ma się sytuacja w porównaniu ocen „często” i „bardzo często”. Poza własną rodziną częste i bardzo częste występowanie różnych form przemocy wobec osób starszych dostrzegane jest przez około 4 razy więcej respondentów niż we własnej rodzinie, a wobec osób niepełnosprawnych przez około 5 razy więcej respondentów. Takie wyniki biorą się stąd, iż w rodzinach jest więcej osób starszych niż niepełnosprawnych, a poza tym na dostrzeganie przemocy mają wpływ czynniki psychologiczne, jak choćby potrzeba aprobaty społecznej – nie chcemy wtedy przyznać, że jakakolwiek przemoc w naszym środowisku istnieje; czy negatywizm społeczny – mamy wtedy tendencję do postrzegania innych rodzin w nieco bardziej negatywnym świetle.

3 Statystyki pogotowia „Niebieska linia” dotyczące zgłoszeń przemocy w rodzinie.³

Ze statystyk prowadzonych przez Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynika, że w stosunku do roku 2008 w latach 2009 i 2010 wzrosła o ponad połowę liczba rozpoczętych interwencji. Ponad 95% zgłoszeń do Pogotowia dla Ofiar Przemocy przyjmowanych jest drogą telefoniczną, z roku na rok nieznacznie rośnie odsetek zgłoszeń przyjmowanych drogą elektroniczną. W roku 2008 osobą inicjującą interwencję była w równym stopniu osoba zgłaszająca, jak i dyżurująca w porozumieniu z klientem, w kolejnych latach zdecydowanie częściej to osoby zgłaszające zjawisko przemocy w rodzinie były zarazem inicjatorami interwencji.

Mieszkańcy województwa wielkopolskiego wykazują tendencję spadkową w stosunku do korzystania z telefonu zaufania, w latach 2008-2009 wahała się ona jeszcze na poziomie 8% ogółu wykonywanych połączeń na terenie całego kraju, podczas gdy już w 2010 była na poziomie 5%. Podobnie rzecz wygląda w przypadku zestawienia rozmów z konsultantami Niebieskiej Linii. Największy odsetek rozmówców stanowią mieszkańcy województwa mazowieckiego, daleko za nimi mieszkańcy Małopolski i województwa śląskiego. W latach 2008-2009 rozmówców z Mazowsza było ok. 18%, a z Małopolski i Śląska ok. 5%, podczas gdy w roku 2010 ponad 93% wykonywanych połączeń pochodziła z województwa mazowieckiego. W województwie wielkopolskim odsetek rozmówców w latach 2008-2009 kształtował się zaledwie na poziomie 3-4%.

Z roku na rok nieznacznie zmienia się liczba telefonów do Pogotowia „Niebieska Linia”. W roku 2008 liczba wszystkich rozmów wynosiła 11039, w 2009 – 10596, podczas gdy w roku 2010 już 12376. Nie ulega zmianie z kolei średni czas rozmowy z konsultantem Niebieskiej Linii i wynosi on ok. 19 minut. Pod kątem płci rozmówców średnio ok. 85 % stanowią kobiety, natomiast ok. 15% mężczyźni. Połączenia wykonywane są przeważnie od poniedziałku do piątku (15-20%), rzadziej w weekendy (3-8%). Zaledwie co setny rozmówca zgłaszający fakt przemocy w rodzinie jest osobą niepełnoletnią.

W większości przypadków, biorąc pod uwagę ogólnopolski zasięg działania, pod numer Niebieskiej Linii telefonują ofiary przemocy w rodzinie (38-45%), rzadziej świadkowie tych zjawisk (19-22%), którzy przeważnie w stosunku do ofiar przemocy stanowią ich rodzinę (10-12%), bądź są dla ofiary osobami obcymi „prywatnymi” (6-7%). Osoby wybierające numer Niebieskiej Linii to przeważnie mieszkańcy większych i mniejszych miast, zdecydowanie mniejszy odsetek stanowią mieszkańcy wsi, zaledwie od 6 do 9 %.

³ Źródła danych:

Biuletyn Ogólnopolskiego Porozumienia Osób, Instytucji i Organizacji Pomagających Ofiarom Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, nr2 - nr6 (<http://www.niebieskalinia.org>)

Najczęstszym celem interwencji jest powiadomienie odpowiednich służb o zastanej w domu ofiary przemocy sytuacji (ponad 30% przypadków), w dalszej kolejności zmobilizowanie służb do działania (średnio ok. 25% przypadków) oraz przekazanie informacji (ok. 20% przypadków). Osoby, których dotyczą interwencje to najczęściej ofiary przemocy psychicznej (ponad 35% przypadków), w dalszej kolejności są to osoby poddane przemocy fizycznej (ok. 30%), bądź zaniedbania (ok. 15%). Osobami pokrzywdzonymi najczęściej są dzieci (42% w roku 2008, 36% w roku 2010) a także kobiety (34% w roku 2008, 36% w roku 2010). W sprawach przemocy w rodzinie z największą częstotliwością interweniuje się w Ośrodkach Pomocy Społecznej, w dalszej kolejności w odpowiednich jednostkach Komendy Policji oraz w Wydziałach Rodzinnych i Nieletnich w odpowiednich Sądach Rejonowych. Wobec ofiar najczęściej stosowaną formą przemocy jest przemoc psychiczna (41-53%) i fizyczna (28-34%), rzadziej ekonomiczna (6-9%) i seksualna (2-4%). Tych form przemocy dopuszczają się najczęściej partnerzy ofiary (28-33%), rodzic (10-12%) bądź dziecko (6-7%). Średnio w jednej czwartej przypadków zjawisku przemocy w rodzinie czynnikiem towarzyszącym jest alkohol.

Z roku na rok rośnie liczba uruchamiania procedury Niebieskiej Karty zarówno przez interweniujących dzięki telefonom funkcjonariuszy Policji, jak i pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej. Wzrasta także liczba uruchamianych procedur sądowych dotyczących przemocy w rodzinie. W roku 2008 uruchomiono ogółem 28 procedur Niebieskiej Karty, rok później 89 a w roku 2010 aż 108. Można zaobserwować prawie czterokrotny wzrost liczby zakładanych Niebieskich Kart w przeciągu zaledwie dwóch lat. W roku 2008 uruchomiono 11 procedur sądowych o charakterze karnym, w roku kolejnym już 18 a w 2010 – 20. W ciągu dwóch lat podwoiła się zatem liczba zakładanych dzięki Pogotowiu procedur sądowych karnych dotyczących przemocy w rodzinie. Podobnie rzecz kształtuje się w przypadku zakładania procedur sądowych o charakterze rodzinnym, ich liczba z 18 w roku 2008 wzrosła do 44 w latach 2009-2010.

Głównymi tematami rozmów prowadzonych z dyżurnymi pogotowia są przede wszystkim: problem przemocy w rodzinie (46-56%), problemy rodzinne (11-15%), choroba psychiczna (4-13%), czy uzależnienie od alkoholu (4-8%). Rozmowa przede wszystkim przyjmuje charakter informacji (41-50 %), bądź wsparcia (32-44%). Średnio blisko 90% rozmówców korzysta z infolinii pod numerem 801 12 00 02, pozostała część łączy się pod stacjonarnym numerem 22 666-28-50.

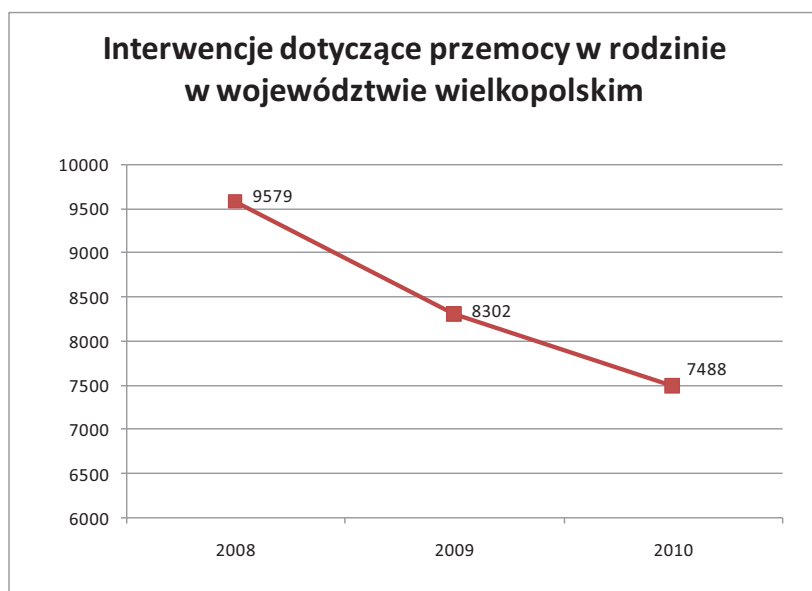
W przypadku połączeń wykonywanych przez osoby małoletnie, parametry zestawienia takich rozmów nie odbiegają od zestawienia rozmów prowadzonych przez osoby dorosłe. Są one wykonywane najczęściej w dni robocze, rzadziej w weekendy; średnio w ponad 80% rozmówcami są dziewczęta, a średnio co trzeci telefon wykonuje ofiara przemocy w rodzinie. Świadcami przemocy względem osób małoletnich jest przede wszystkim rodzina (3-20%), rzadziej osoby obce „prywatne”(4-8%). Tematem rozmowy poruszanej przez małoletniego rozmówcę jest zagadnienie przemocy panującej w jego rodzinie (42-73%), rzadziej problemy rodzinne (6-11%) lub problemy wychowawcze (2-6%). Rozmowa

z konsultantem przyjmuje najczęściej charakter informacji (38-46%), wsparcia (26-33%), bądź porady prawnej (8-16%). Sprawcami przemocy w stosunku do osób małoletnich są rówieśnicy pokrzywdzonych (11-33%) oraz rodzice (13-29%).

4 Statystyki Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu dotyczące interwencji domowych wobec przemocy w rodzinie.⁴

Szacunkowy rozmiar zjawiska przemocy, który wynika z badań opinii, należy uzupełnić „twardymi” danymi, które mogą być podstawą do oparcia wyliczeń i prognoz. Analiza statystyk policyjnych dotyczących interwencji w przypadkach przemocy w rodzinie może stanowić taką podstawę. Liczba interwencji nie jest wprawdzie tożsama z liczbą faktycznie zaistniałych przypadków, gdyż tych jest z pewnością więcej, ukazuje jednak kilka istotnych trendów.

Z roku na rok maleje w województwie wielkopolskim liczba domowych interwencji policji w sytuacjach przemocy w rodzinie. Jak wynika ze statystyk Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu, w latach 2008-2010 o ponad 2 tysiące zmalała liczba interwencji w ciągu roku. Szczegółowo przedstawia to rysunek nr 1.

Rysunek 1. Liczba interwencji policyjnych w województwie wielkopolskim, dotyczących przemocy w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

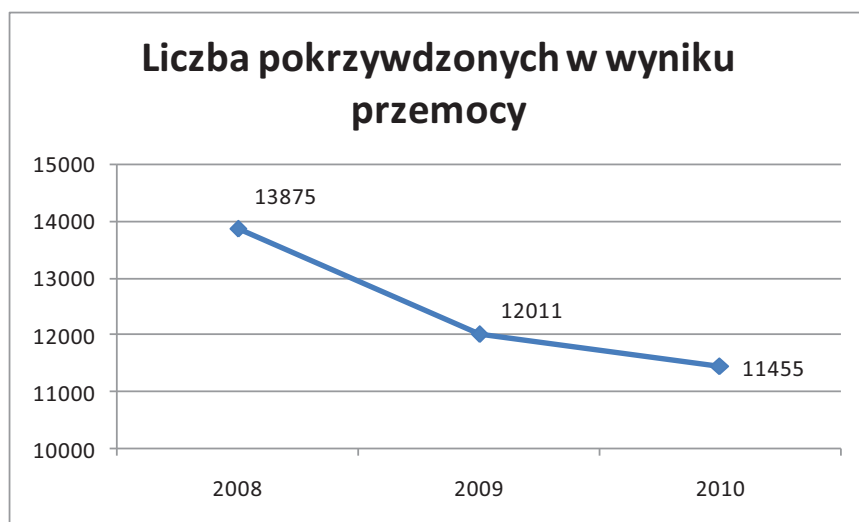
Największy spadek liczby interwencji domowych związanych z przemocą miał miejsce w 2009 roku, kiedy było ich ponad 1277, a więc 13,3% mniej w stosunku do roku poprzedniego. Łącznie w ciągu 2 lat ilość zgłaszanej przemocy domowej w województwie spadła o ponad 22%. Niemal o 26% spadła liczba interwencji w miastach województwa wielkopolskiego, natomiast liczba interwencji na wsi zmalała o 16,5% w ciągu dwóch lat. Może to być spowodowane większym wzrostem świadomości ludności miejskiej na temat problemu przemocy w rodzinie, a także znacznie bardziej skupionymi

⁴ Źródła danych:

Sprawozdania z przeprowadzonych interwencji domowych wobec przemocy w rodzinie, dane powiatowe 2008-2010, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu

i wyspecjalizowanymi działaniami instytucji w miastach. Różnego rodzaju działania pomocowe oraz profilaktyczne są wciąż lepiej zorganizowane w obszarach silniej zurbanizowanych. Prawdopodobnie również różnorodne kampanie społeczne na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mogą mieć większy oddźwięk w miastach, gdzie też w większym stopniu docierają one do społeczeństwa.

Kolejne zestawienie dotyczy liczby ofiar przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim. Według rejestrów policyjnych ze sporządzonych podczas interwencji „Niebieskich Kart” wynika, że na terenie województwa wielkopolskiego proporcjonalnie do interwencji spadła również liczba ofiar przemocy w rodzinie. Na przestrzeni lat 2008 – 2010 liczba ta spadła o 2420, a więc 17% w ciągu dwóch lat. Dane te przedstawia rysunek nr 2.

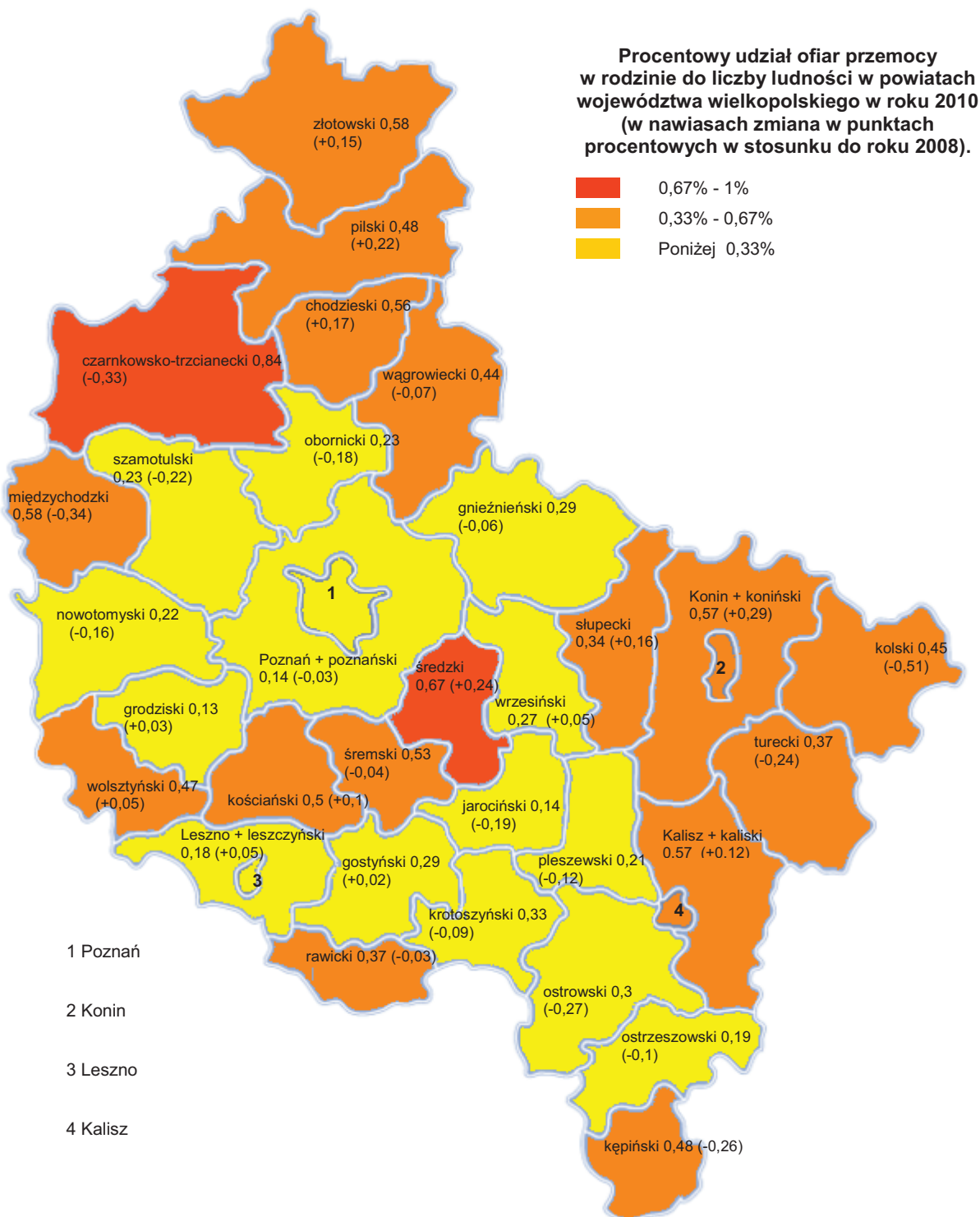

Rysunek 2. Liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

Większość ofiar przemocy w rodzinie stanowiły kobiety. W kolejnych latach ich odsetek wahał się w granicach około 62 – 66 %. Wśród ofiar przemocy w 2008 roku było 1174 mężczyzn, a więc 13,6%, w 2009 roku odsetek ten wyniósł 15,1%, natomiast w 2010 – 14,3%. Pozostałe ofiary przemocy domowej to przeważnie dzieci. Liczba pokrzywdzonych nieletnich w wieku od 13 do 18 lat wahała się w granicach 16 – 20 %. Nieco mniej przypadków dotyczyło dzieci w wieku do 13 lat - 11,8 do 15,6%, należy jednak pamiętać, że prawdopodobnie to właśnie przemoc wobec tej grupy może być znacznie rzadziej zgłaszana niż w przypadku osób dorosłych, mężczyzn i kobiet, gdyż to właśnie w tej grupie mamy do czynienia z bezradnością i całkowitą zależnością ofiary od sprawcy.

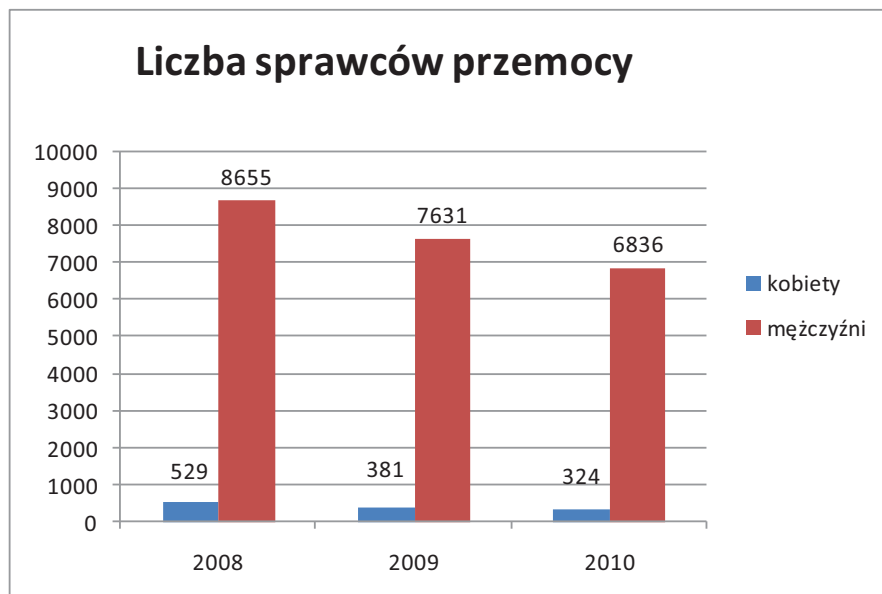
Największy udział ofiar przemocy w rodzinie w stosunku do liczby ludności odnotowano w powiatach: czarnkowsko-trzcianeckim – 0,84%, oraz konińskim – 0,93%. W rozpatrywanym okresie znaczny spadek udziału ofiar przemocy w rodzinie w społeczności lokalnej nastąpił w powiecie kolskim – z odsetka 0,96% do 0,46%. Najmniej osób dotkniętych przemocą w rodzinie w Wielkopolsce znajduje

się na obszarze pomiędzy powiatem gnieźnieńskim a ostrzeszowskim oraz na północny-zachód od Poznania. Analizowana wartość na tym terenie nie przekracza 0,33%. Odsetek liczby pokrzywdzonych w wyniku przemocy w rodzinie na obszarze całego województwa wielkopolskiego wyniósł 0,48%.

Rysunek 3. Stosunek liczby ofiar przemocy w rodzinie do ogólnej liczby ludności powiatów (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

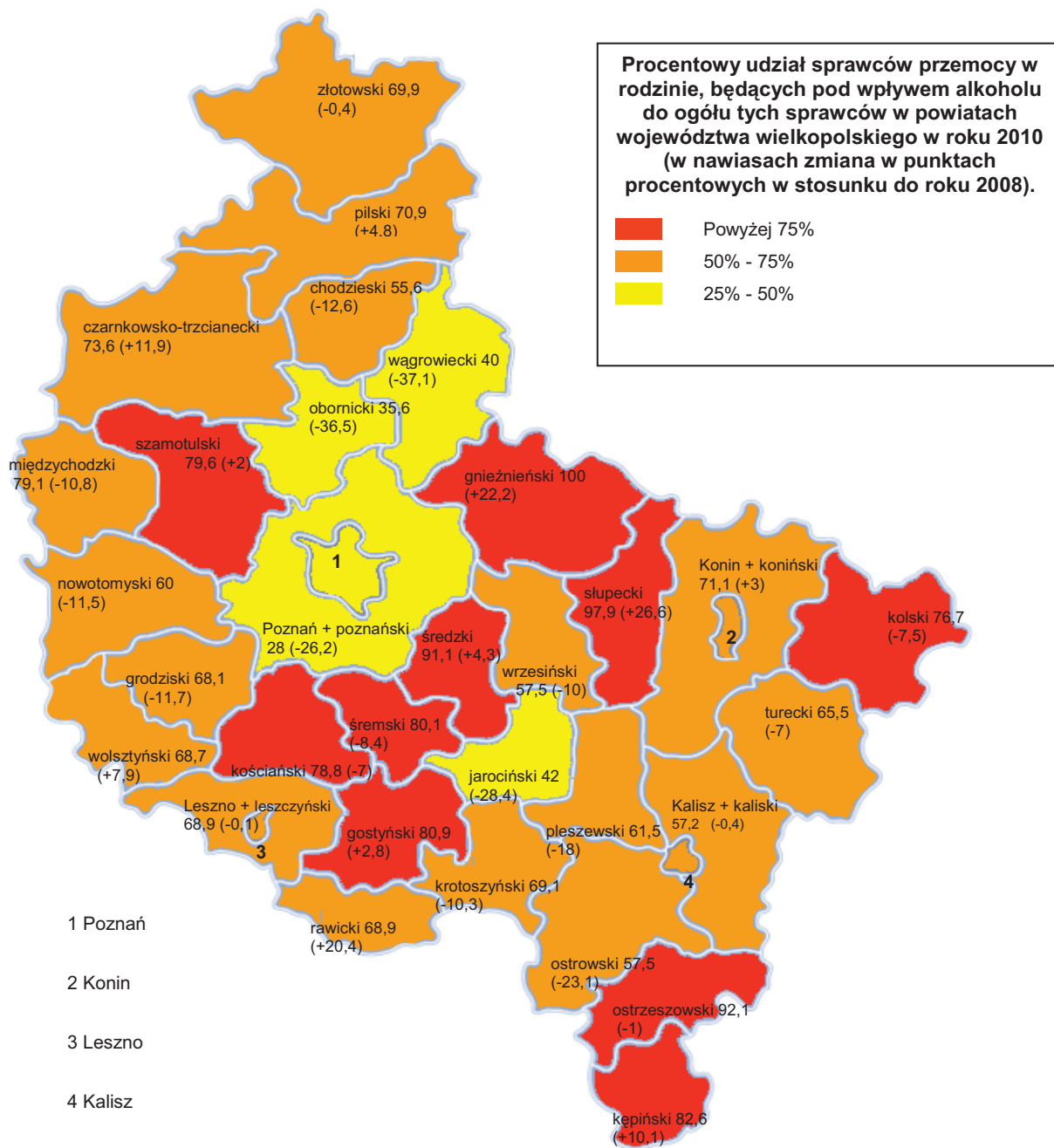
W związku ze spadkiem liczby przypadków przemocy spadła również liczba sprawców przemocy w województwie wielkopolskim. Szczegółowo przedstawia to rysunek nr 4.

Rysunek 4. Liczba sprawców przemocy z uwzględnieniem płci w województwie wielkopolskim (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

Z powyższych danych trudno jednak odczytać jakiś wyraźny trend w zmianie stosunku kobiet i mężczyzn do ogółu sprawców przemocy. Również liczba nieletnich sprawców tej przemocy na poziomie województwa nie wskazuje na wyraźny kierunek.

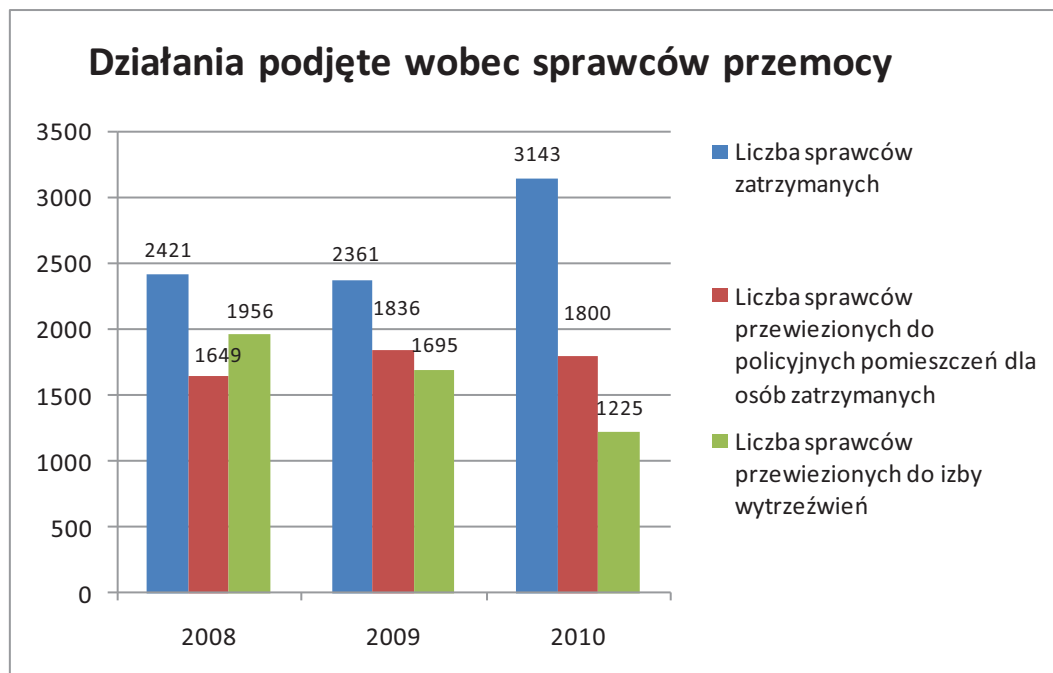
Osoby, które stosowały przemoc w rodzinie, najczęściej były nietrzeźwe. Więcej niż 3 na 5 sprawców przemocy w rodzinie w Wielkopolsce, było w momencie interwencji policji pod wpływem alkoholu. W powiecie gnieźnieńskim w roku 2010 wszystkie takie osoby były nietrzeźwe. Wysoki, ponad 90% wskaźnik odnotowano w powiatach słupeckim, ostrzeszowskim oraz średzkim. Mniej było powiatów, w których trzeźwi sprawcy przemocy stanowili większość. Taka sytuacja miała miejsce w powiatach: wągrowieckim, obornickim, poznańskim oraz jarocińskim. Największy przyrost nietrzeźwych sprawców przemocy w rodzinie w obserwowanym okresie miał miejsce w powiecie słupeckim, gdzie w roku 2008 stanowili oni 71,3%, a w roku 2010 – 97,9%.

Rysunek 5. Procentowy udział sprawców przemocy będących pod wpływem alkoholu w ogólnej liczbie sprawców przemocy domowej (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

Statystyki policyjne określają również dalsze losy sprawców przemocy po interwencji patrolu. W ciągu ostatnich lat, pomimo spadku liczby interwencji, wzrosła liczba osób zatrzymanych. Może to świadczyć o większej konsekwencji w działaniu funkcjonariuszy prewencji, którzy z większą częstotliwością

stosując wobec sprawcy bardziej surowe działania. Szczegółowo zostało to przedstawione na rysunku nr 6.

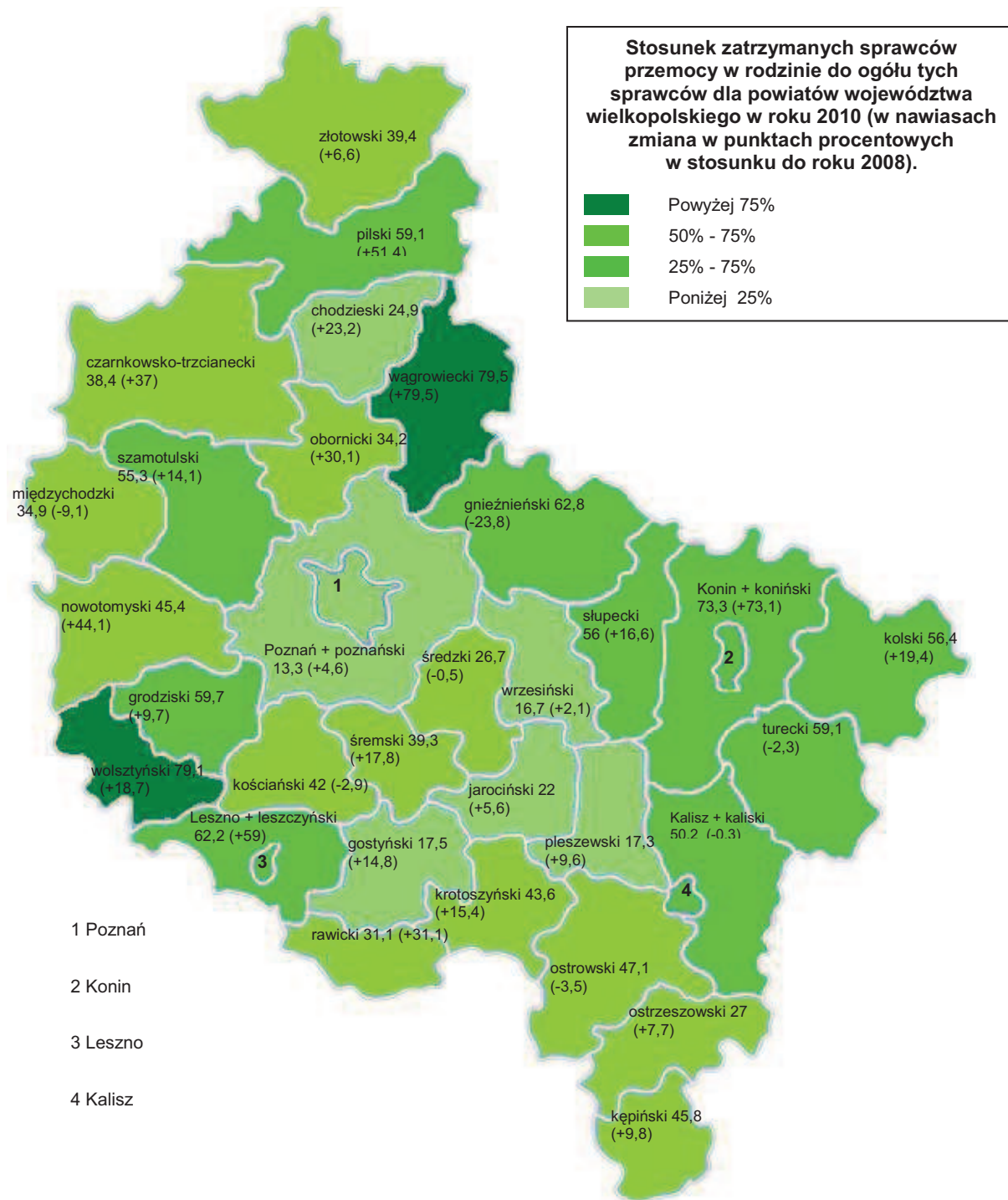
Rysunek 6. Działania podjęte podczas interwencji policji wobec sprawców przemocy (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

O niemal jedną trzecią wzrosła liczba zatrzymanych sprawców przemocy. Biorąc pod uwagę spadek liczby interwencji okazuje się, że odsetek zatrzymanych sprawców wzrósł w ciągu trzech lat z 25 do niemal 42%. Na podobnym poziomie pozostała liczba sprawców przewiezionych do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych, która nieznacznie wzrosła. Biorąc jednak pod uwagę spadek liczby interwencji, również tutaj zaobserwować można wzrost procentowy udziału osób zatrzymanych i przewiezionych do policyjnych pomieszczeń w stosunku do ogółu sprawców. Liczba przewiezionych do izby wytrzeźwień w ciągu dwóch lat spadła o około jedną trzecią, podobnie jak liczba sprawców przemocy pod wpływem alkoholu.

W powiatach wągrowieckim i wolsztyńskim sprawcy przemocy w rodzinie są najczęściej zatrzymywani. Więcej niż $\frac{3}{4}$ takich osób zostało zatrzymanych. Na wschodzie Wielkopolski, w powiatach gnieźnieńskim, słupeckim, konińskim, kolskim, tureckim i kaliskim ten odsetek mieści się w przedziale 50% - 75%. Podobna jednolitość jest widoczna na południu województwa, gdzie rozpatrywany wskaźnik waha się od 25% do 50%. Najrzadziej sprawców przemocy zatrzymywano w 2010 roku w powiecie poznańskim. Mniej niż co siódmy sprawca podlegał tam zatrzymaniu. Nie udało się ustalić przyczyn tej różnicy, choć częściowo można ich upatrywać w strukturze społecznej podregionów czy stopie bezrobocia. Jak ustalono, w całym województwie obowiązują te same zasady

zatrzymywania sprawców przemocy podczas interwencji, więc należałoby wykluczyć również zamierzone działania jednostek prowadzone w celu zatrzymywania większej ilości sprawców. Nie sposób jednak wykluczyć różnic w indywidualnej interpretacji tych zasad, kiedy to policjanci jednej jednostki mogą być bardziej wyczuleni na istniejące przesłanki do zatrzymania sprawcy, np. z powodu lokalnych doświadczeń i wydarzeń.⁵

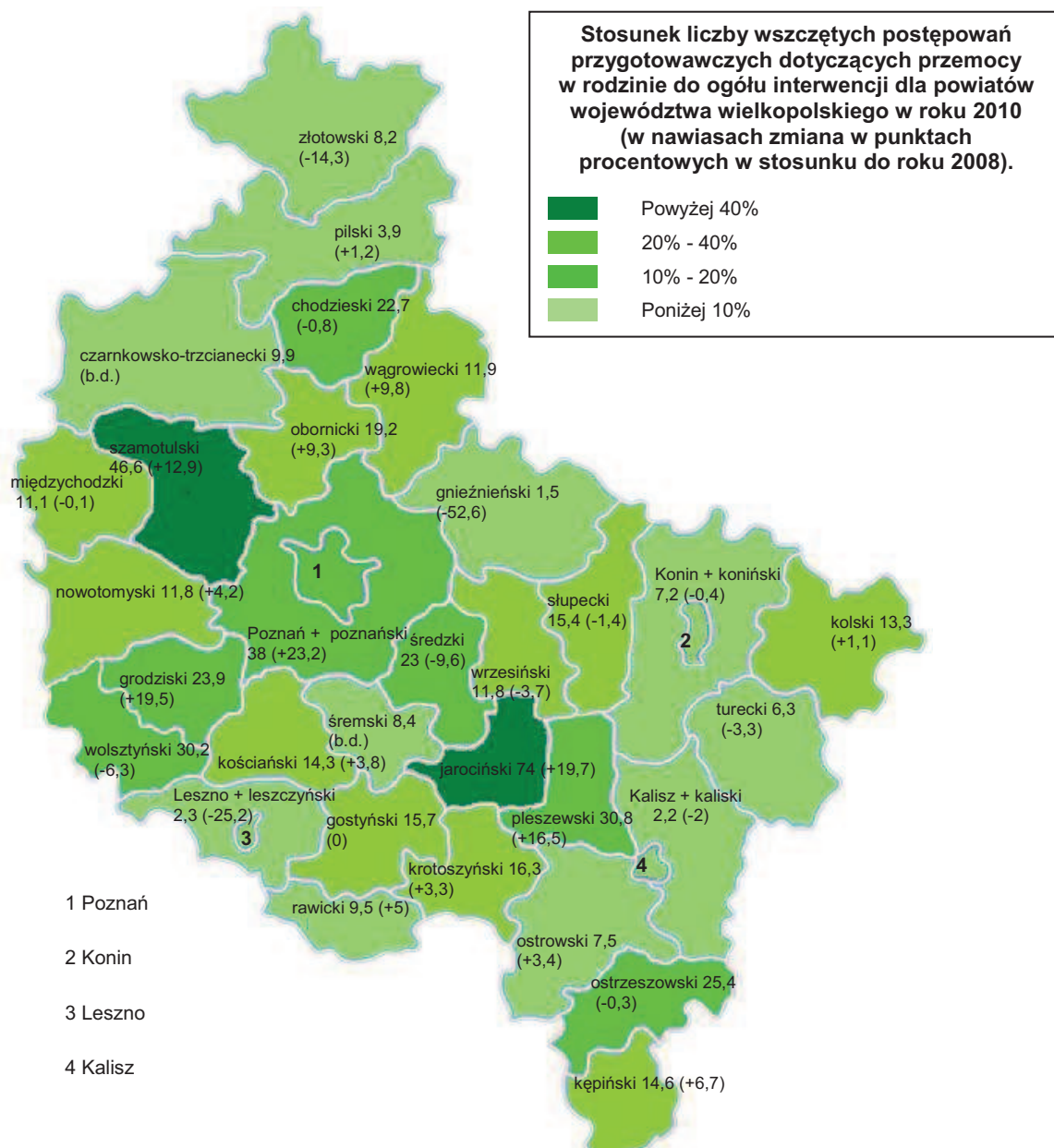
⁵ Informacja uzyskana telefonicznie z Komendy Wojewódzkiej Policji oraz Komendy Powiatowej w Wolsztynie.

Rysunek 7. Procentowy udział liczby zatrzymanych sprawców w ogólnej liczbie sprawców przemocy domowej (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

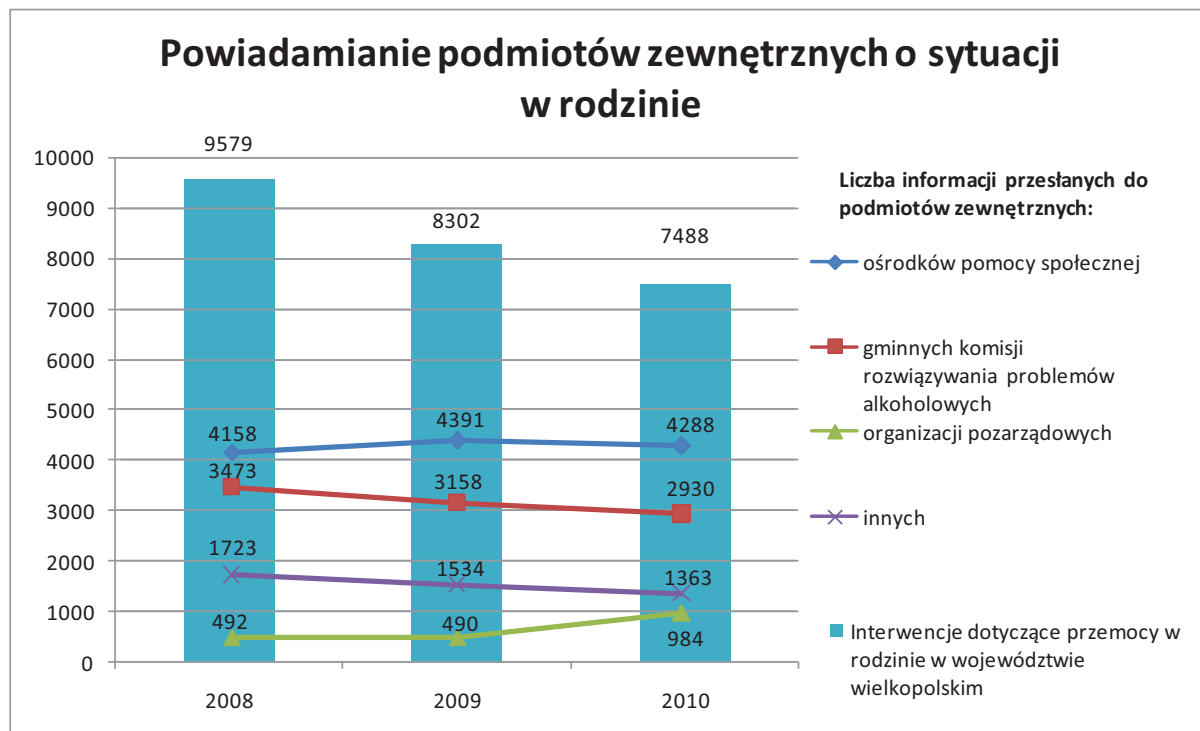
Przeciętnie w roku 2010, w województwie wielkopolskim 14,7% interwencji dotyczących przemocy w rodzinie kończyło się wszczęciem postępowań przygotowawczych. W wielu przypadkach ofiary przemocy rezygnują z wszczęcia postępowania i wówczas poprzestaje się na działaniach

prewencyjnych. Największą wartość ten wskaźnik przyjmuje w powiecie jarocińskim – 74% (wzrost w stosunku do roku 2008 o 19,7%). Drugą, wyróżniającą się w tym aspekcie jednostką terytorialną jest powiat szamotulski, gdzie postępowań wszczęto w 46,6% przypadków. Tam również nastąpił wzrost w stosunku do roku 2008, o 12,9%. Najniższy odsetek interwencji skutkujących wszczęciem postępowania przygotowawczego w roku 2010 odnotowano w powiecie kaliskim – 2,2%, oraz leszczyńskim – 2,3%, w którym też nastąpił bardzo duży spadek w stosunku do roku 2008 – o 25,2%.

Rysunek 8. Stosunek liczby wszczętych postępowań przygotowawczych dotyczących przemocy w rodzinie do ogólnej liczby interwencji domowych (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

Procedura „Niebieskich Kart” zakłada także możliwość powiadomienia przez jednostkę policji odpowiednich podmiotów zewnętrznych, takich jak Ośrodki Pomocy Społecznej, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, różnego rodzaju organizacje pozarządowe i inne podmioty, które z racji prowadzonej działalności są także zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Częstotliwość takich zdarzeń ilustruje rysunek poniżej.

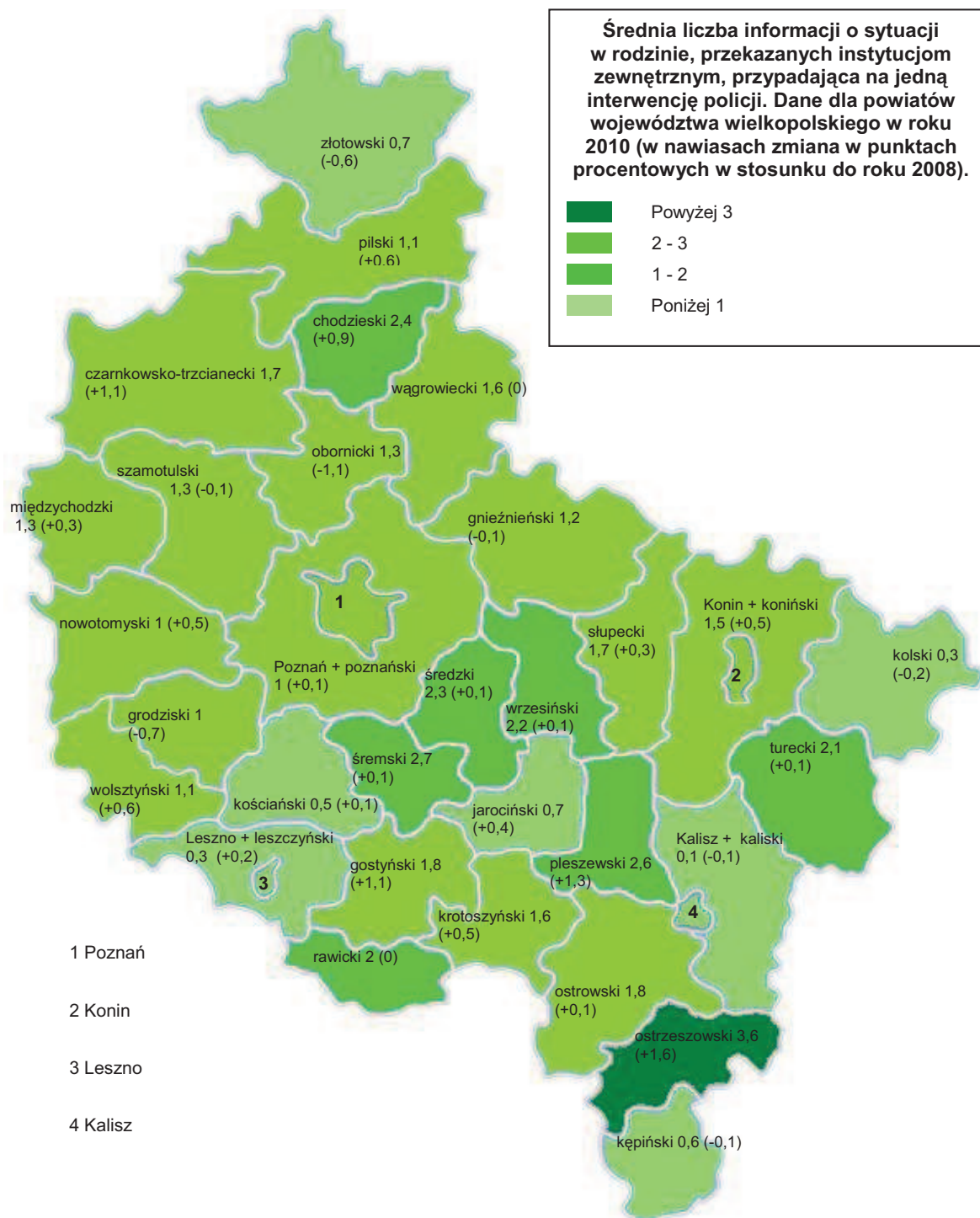

Rysunek 9. Powiadamianie przez policję podmiotów zewnętrznych zajmujących się przemocą w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

Jak wskazują dane przekazane przez Komendę Wojewódzką Policji, liczba informacji przesłanych przez policję do lokalnych Ośrodków Pomocy Społecznej nieznacznie wzrosła na przestrzeni dwóch lat. Biorąc jednak pod uwagę ogólny spadek liczby interwencji, ofiar i sprawców przemocy, coraz więcej przypadków przemocy w rodzinie jest zgłaszanych przez policję do Ośrodków Pomocy Społecznej. W 2008 roku odsetek ten wynosił 43,4%, w następnym roku już 52,9%, natomiast w 2010 osiągnął 57,3%. Wzrosła również liczba powiadomień o sytuacji rodziny przekazanych do gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w stosunku do ilości sprawców przemocy pod wpływem alkoholu. W kolejnych latach coraz większy odsetek przypadków pijanych sprawców przemocy był kierowany do komisji – w latach od 2008 do 2010 było to odpowiednio 53,9%, 58,1% i 65,7%. Największy wzrost współpracy zaistniał pomiędzy jednostkami policji a organizacjami pozarządowymi. W roku 2010 odnotowano dwukrotny wzrost liczby zgłoszeń przypadków przemocy

w rodzinie organizacjom pozarządowym, które wykonują zadania zlecone przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego, z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Włączając spadek liczby interwencji, policja niemal trzy razy częściej informowała organizacje pozarządowe o występowaniu zjawiska przemocy w danych rodzinach (wzrost z 5,1% do 13,1%). Na podobnym poziomie natomiast utrzymała się liczba przypadków przemocy zgłoszonych do innych podmiotów, takich jak: placówki opiekuńczo-wychowawcze, służby zdrowia, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie itp., która oscylowała w granicach 18%. Ukazuje to stałe natężenie współpracy pomiędzy policją i wymienionymi instytucjami, która jest niezwykle ważna ze względu na uzupełnianie się ich działalności. Rozpoczęta przez policję interwencja może być przyczynkiem do skierowania wyspecjalizowanych działań i pomocy w kierunku ofiar i sprawców przemocy domowej.

W 2010 roku współpraca z instytucjami zewnętrznymi (Ośrodki Pomocy Społecznej, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki służby zdrowia, itp.) najlepiej funkcjonowała w powiecie ostrzeszowskim, gdzie z jednej przeprowadzonej interwencji informacje były przekazywane średnio do 3,6 instytucji. Wysoki wskaźnik odnotowano również w sąsiadujących ze sobą powiatach śremskim (2,7 informacji), średzkim (2,3), wrzesińskim (2,2) oraz pleszewskim (2,6). W pierwszych trzech wymienionych powiatach odnotowano minimalny wzrost w stosunku do roku 2008, natomiast w powiecie pleszewskim był to wzrost dwukrotny. Zdecydowanie najslabsza współpraca z instytucjami zewnętrznymi ma miejsce w powiecie kaliskim – przeciętnie 1 informacja na 10 interwencji. Niewiele wyższa wartość widoczna jest dla powiatu kolskiego oraz leszczyńskiego, gdzie zewnętrzne podmioty powiadamiano przy co trzeciej interwencji.

Rysunek 10. Średnia liczba informacji o sytuacji w rodzinie, przekazanych instytucjom zewnętrznym, przypadająca na jedną interwencję policji w poszczególnych powiatach (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).

5 Instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim.⁶

W roku 2010 w województwie wielkopolskim działały 84 punkty konsultacyjne pomagające ofiarom przemocy w rodzinie, co stanowi ponad 10% tego typu instytucji w kraju. Taka ilość plasuje województwo wielkopolskie na drugim miejscu wśród wszystkich polskich województw, za Małopolską, gdzie zlokalizowanych jest 127 instytucji tego typu. Liczba punktów konsultacyjnych w Wielkopolsce uległa w ciągu dwóch lat redukcji, w roku 2009 było ich 103. Spadek liczebności w województwie wielkopolskim jest podobny do spadku liczebności w skali całego kraju. W roku 2008 w Polsce takich instytucji funkcjonowało 1042, w 2010 - 785.

Instytucje prowadzone przez wielkopolskie gminy, pomagające ofiarom przemocy w rodzinie udzieliły w roku 2010 pomocy 2257 osobom. Jest to przeciętna liczba interwencji kryzysowych w odniesieniu do innych województw. Najwięcej – ponad 6 tysięcy interwencji odnotowano w województwie mazowieckim, najmniej – poniżej 750 w województwie opolskim. Liczba osób, którym udzielono pomocy w roku 2010 jest niższa niż wartość dla roku 2008 (2790 osób) oraz dla roku 2009 (3020 osób). Inaczej rysuje się sytuacja w skali kraju, gdzie widoczny jest przyrost liczby osób, którym udzielono pomocy. W roku 2008 było ich 42 581, w 2009 wartość ta wyniosła 43 628, zaś w roku 2010 44 329.

W województwie wielkopolskim w roku 2010 w instytucjach zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wypełniono 1376 Niebieskich Kart. 981 zebrano w instytucjach podlegających gminom (czwarta wielkość w skali kraju), 395 w instytucjach prowadzonych przez powiat (druga wielkość w skali kraju, po województwie śląskim). Dla porównania, w roku 2008 w województwie wielkopolskim zebrano 1231 Niebieskich Kart (1051 w instytucjach gminnych, 180 w instytucjach powiatowych), zaś w roku 2009 – 1151 (984 w instytucjach gminnych, 167 w instytucjach powiatowych). Wyraźny jest intensywny, ponad dwukrotny wzrost ilości wypełnianych Niebieskich Kart w instytucjach powiatowych w roku 2010. W przypadku instytucji gminnych również można mówić o trendzie wzrostowym. W skali ogólnopolskiej liczba wypełnianych Niebieskich Kart w instytucjach gminnych w latach 2008-2010 mieściła się w przedziale 11-12 tysięcy, w przypadku instytucji podlegających powiatowi odnotowano spadek z wartości ponad 4 tysięcy (rok 2008 i 2009) do niecałych 3 tysięcy w roku 2010.

⁶ Źródła danych:

Sprawozdania z realizacji KPPwR - lata 2008-2010, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

5.1 Instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy - sytuacja w powiatach wielkopolskich.

W województwie wielkopolskim działają różne rodzaje instytucji, które mają na celu przeciwdziałanie przyczynom lub łagodzenie skutków przemocy w rodzinie. W większych miastach województwa działają bardziej wyspecjalizowane jednostki zorientowane na świadczenie bardziej wyspecjalizowanej pomocy, w mniejszych miastach oraz gminach działają natomiast mniejsze ośrodki o bardziej zróżnicowanych funkcjach, które jednak gotowe są świadczyć pomoc w szerszym, nieco mniej wyspecjalizowanym zakresie. Są to m.in. Ośrodki Interwencji Kryzysowej, ośrodki wsparcia rodziny, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia.

5.2 Punkty konsultacyjne

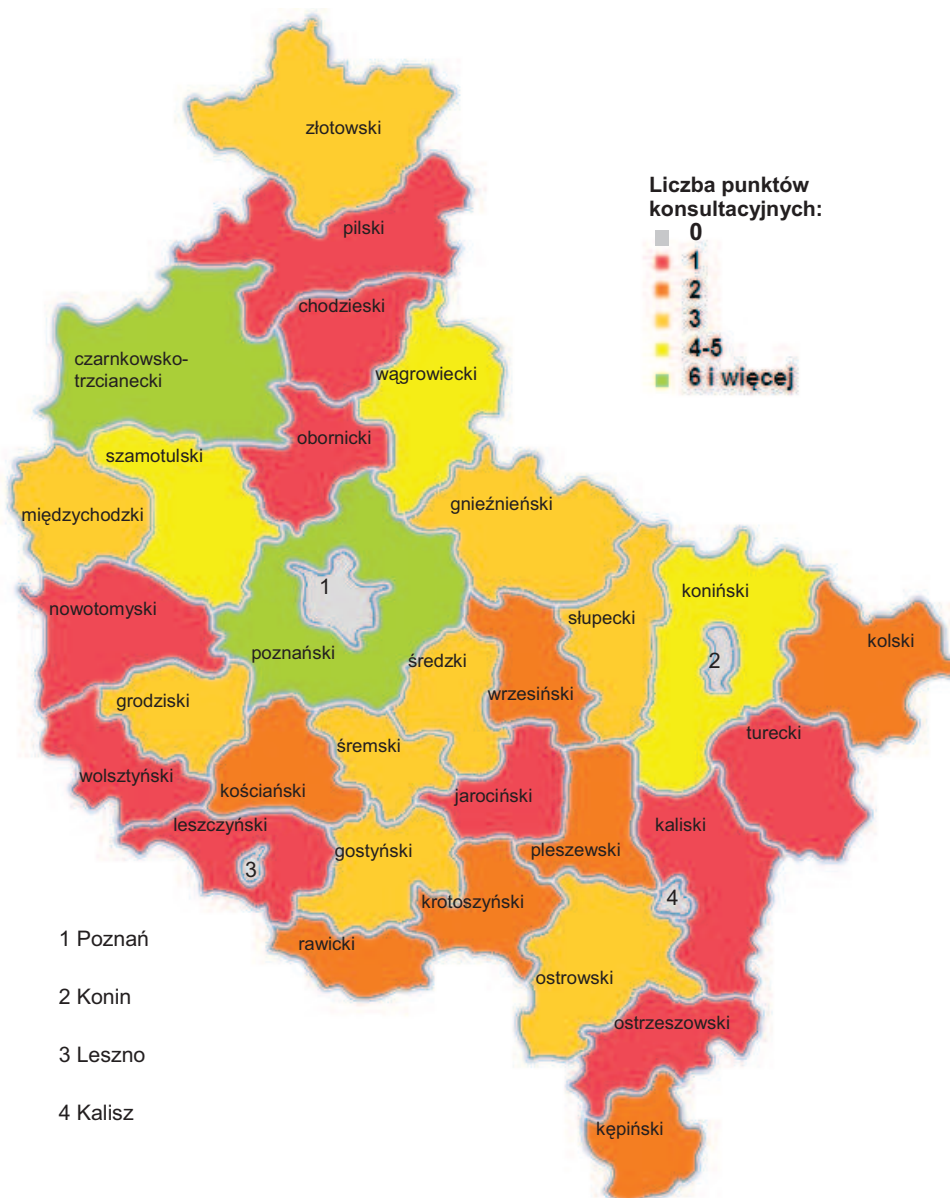
Spośród wszystkich jednostek wyspecjalizowanych w kierunku świadczenia pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie najwięcej jest punktów konsultacyjnych. Powoływane do działania w ramach Gminnych-, Miejskich- lub Miejsko-Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej, oraz Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie. Zorientowane są przede wszystkim na wypełnianie zadań własnych gminy regulowanych przez ustawę. Punkty te skupiają się przede wszystkim na:

- zwiększaniu dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu;
- udzielaniu rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie;
- prowadzeniu profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, w szczególności dla dzieci i młodzieży;
- wspomaganiu działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych.

Liczba punktów konsultacyjnych na terenie województwa wielkopolskiego spadła w ciągu dwóch lat o około jedną szóstą. Pewną, przynajmniej częściową przyczyną tego stanu rzeczy było zakończenie w 2009 roku Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich wdrażanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, w ramach którego w gminach wiejskich działały punkty (np. w szkołach), gdzie można było skorzystać z porad psychologa. Po zakończeniu tego projektu punkty te zostały zlikwidowane. Likwidacja niektórych punktów konsultacyjnych mogła także nastąpić z innych przyczyn, np. braku kadrowego. Spośród gminnych punktów konsultacyjnych działających w 2010 roku, niemal wszystkie były ulokowane w gminach wiejskich (38) i miejsko-wiejskich (40). Tylko 6 gminnych punktów konsultacyjnych działało w gminach miejskich, a były to: Ostrów Wlkp., Kościan, Turek, Wągrowiec, Złotów i Czarneków. W województwie wielkopolskim w 2010 roku znalazło się 8 gmin, w których działał więcej niż 1 punkt konsultacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie. Trzy z nich

znajdowały się w powiecie poznańskim, który na swoim terenie posiadał 13 gminnych punktów konsultacyjnych, w których udzielono w ubiegłym roku 791 konsultacji i porad. Pozostałe powiaty posiadały na swoim terenie od 1 do 6 punktów konsultacyjnych. Biorąc pod uwagę liczbę gmin w całym województwie (jest ich 226), statystycznie na 4 gminy przypada w przybliżeniu jeden punkt konsultacyjny. W 10 przypadkach na obszar całego powiatu ziemskiego przypada tylko jeden gminny punkt konsultacyjny, a w siedmiu powiatach znajdują się 2 takie punkty. Oznacza to, że mieszkańcy wielu gmin z tych powiatów muszą pokonać odległość kilkunastu lub kilkudziesięciu kilometrów w celu skontaktowania się z najbliższą jednostką zorientowaną na pomoc w sprawach przemocy w rodzinie, co w przypadku dzieci, osób starszych lub niepełnosprawnych może być znacznie utrudnione. Brak placówki świadczącej pomoc w najbliższym sąsiedztwie może być przyczyną zaniechania szukania pomocy w trudnej sytuacji. W 157 gminach województwa wielkopolskiego nie funkcjonuje ani jedna wyspecjalizowana instytucja podległa samorządowi terytorialnemu, która zajmowałaby się pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie.

Z porad i konsultacji w gminnych punktach konsultacyjnych w 2008 roku skorzystało 5579 osób, w 2009 – 5514, a w 2010 roku 4748 osób. Najwięcej osób skorzystało z porad i konsultacji w powiatach: rawickim w 2008 – 570 osób, w 2009 – 761 osób, miasta Poznań w 2009 – 966 osób, w powiecie poznańskim w 2010 – 791 osób. Wysoka liczba utrzymywała się również w powiecie kościańskim przez wszystkie lata – od 447 w 2008 do 494 osób w 2010 roku.

Rysunek 11. Liczba punktów konsultacyjnych dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez gminy w poszczególnych powiatach w 2010 roku (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KPPwR, Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu).

5.3 Ośrodki wsparcia

Nieco inną formę pomocy świadczą różnego rodzaju ośrodki wsparcia rodziny, które ukierunkowane są na prowadzenie działań obejmujących wsparciem rodziny, które znalazły się w trudnej sytuacji. Część ośrodków dysponuje m.in. całonocnymi miejscami pobytu dla osób, które z różnych powodów mogą tego potrzebować.

W całym województwie w 2008 roku znajdowało się 19 ośrodków wsparcia, z czego 16 funkcjonowało na poziomie gminy, a 3 na poziomie powiatu. Do 2010 roku liczba gminnych ośrodków spadła do 7, natomiast powiatowych wzrosła do 5. W 2010 roku gminne ośrodki wsparcia znajdowały się w gminach: Wilczyn (2 ośrodki), Powidz, Jastrowie, Kępno, Konin i Piła. 1 ośrodek powiatowy działał w Poznaniu, natomiast po 2 w powiecie gostyńskim i Lesznie. Łącznie z gminnych ośrodków wsparcia w 2008 roku skorzystały 554 osoby. W 2009 nieco mniej – 441 osób, natomiast w 2010 roku liczba ta spadła do 68. Również liczba gminnych ośrodków z miejscami całodobowymi spadła z 7 w 2008 do 3 w 2010 roku. Ośrodki powiatowe udzieliły pomocy 235 osobom w 2008 roku, 116 w 2009 i 1160 w 2010 roku. Z pomocy w ośrodku w Gostyniu w 2010 roku skorzystało 805 osób, co jest wynikiem bardzo wysokim. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest znaczące zacieśnienie współpracy policji, służby zdrowia i innych jednostek z ośrodkiem⁷, które wcześniej nie miało miejsca na taką skalę w powiecie. Był to również efekt zorganizowanej konferencji dla przedstawicieli jednostek służb lokalnych, na której zasygnalizowano gotowość do współpracy i dostępność pomocy dla osób poszkodowanych przemocą w rodzinie. W ciągu ostatnich 3 lat spadła liczba miejsc całodobowych dostępnych w ośrodkach wsparcia na terenie województwa, których w 2008 było 115, a w 2010 roku 79. Spadła również liczba osób korzystających z miejsc całodobowych w gminnych ośrodkach wsparcia. Natomiast uruchomiony w Poznaniu powiatowy ośrodek wsparcia przyjął 92 osoby w 2010 roku i tym samym wzrosła liczba osób, którym udzielono w ten sposób pomocy.

5.4 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia

Od 2008 do 2010 roku w województwie niezmiennie działały 3 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w: Pile, Poznaniu oraz Zdunach k. Krotoszyna. Są to jednostki najbardziej wyspecjalizowane i nastawione na udzielanie kompleksowego wsparcia. Do ich zadań w zakresie interwencyjnym należy zapewnienie schronienia ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do trzech miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie, ochrona ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie, udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia, rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy, wspieranie w przewyciężaniu sytuacji kryzysowej związanej z występowaniem przemocy w rodzinie.

W zakresie potrzeb bytowych ośrodki udzielają ofiarom zapewnienia podstawowych potrzeb, czyli całodobowego okresowego pobytu, pomieszczeń do spania przeznaczonych maksymalnie dla pięciu osób, wspólnego pomieszczenia do pobytu dziennego, miejsca zabaw dla dzieci, pomieszczenia do nauki, ogólnodostępnych łazienek i kuchni, pomieszczenia do prania i suszenia, wyżywienia, odzieży i obuwia, środków higieny osobistej i środków czystości.

⁷ Informacja udzielona telefonicznie przez pracownika placówki w Gostyniu.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia oprócz zapewnienia doraźnej pomocy, interwencji i zapewnienia schronienia, prowadzą równoległe działania terapeutyczno-wspomagające, obejmując ofiary przemocy wsparciem psychologicznym, do którego należy opracowanie diagnozy rodziny i indywidualnego planu pomocy ofierze przemocy w rodzinie uwzględniającego potrzeby, cele, metody i czas pomocy. W ośrodkach udzielane jest poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne. Prowadzone są grupy wsparcia i grupy terapeutyczne dla ofiar przemocy w rodzinie. Ich zadaniem jest również prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie, zapewnienie dostępu do pomocy medycznej, przeprowadzenie diagnozy sytuacji dzieci i udzielanie im wsparcia psychologicznego oraz specjalistycznej pomocy socjoterapeutycznej i terapeutycznej oraz udzielanie konsultacji wychowawczych.

Ośrodki tego typu współpracują również z wieloma instytucjami, które są zorientowane na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Są to m.in. Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Ośrodki dla bezdomnych, policja, prokuratura, sąd oraz Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej (Wydział Karny, Rodzinny i Nieletnich), zakłady opieki zdrowotnej i poradnia zdrowia psychicznego, szkoły, przedszkola, żłobki, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, organizacje pozarządowe, Urzędy Gminne i Miejskie, Powiatowe Urzędy Pracy, Wydział Polityki Społecznej, Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia w województwie wielkopolskim dysponowały w ciągu ostatnich 2 lat 65 miejscami schronienia całodobowego.

W 2008 roku z pomocy w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia skorzystało 139 osób, natomiast w 2009 roku liczba ta wyniosła 185 i w 2010 wzrosła do 225. Ośrodek w Zdunach w 2008 roku udzielił pomocy tylko 15 osobom, ale rok później – 41, a w 2010 roku placówki w Poznaniu i Zdunach, pomimo dużej różnicy w zaludnieniu obszarów, na których działają, objęły pomocą podobną liczbę osób (około 70). Ośrodek w Pile, dysponujący 30 miejscami całodobowymi w 2008 roku udzielił wsparcia 75 osobom, w 2009 – 62, a w 2010 roku 86 osobom. Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie są placówkami, w których z roku na rok notuje się największy przyrost liczby osób korzystających z udzielanej pomocy.

5.5 Domy dla samotnych matek i kobiet w ciąży

W województwie wielkopolskim w 2008 roku działał jeden dom dla matek z małoletnimi dziećmi w Lesznie. W 2009 roku działały 2, ale w 2010 roku oba zostały zlikwidowane. Placówka w Lesznie należąca do fundacji Caritas została przekształcona w placówkę socjalizacyjną dla dzieci. Spowodowane to było brakiem zapotrzebowania na dom dla matek z małoletnimi dziećmi w mieście. Za wystarczający dla potrzeb lokalnych uznano Dom Dziennego Pobytu. Z kolei placówka w Poznaniu prowadzona przez Fundację Pomocy Samotnej Matce Pro-Vita została przekształcona w ośrodek interwencji kryzysowej i przeszła pod patronat miasta Poznań. Nie zmieniły się jednak zadania przez

37

nią realizowane i nadal świadczy pomoc samotnym matkom z małoletnimi dziećmi. W placówce istnieje możliwość całodobowego pobytu matek z dziećmi, podobnie jak w wielu innych ośrodkach wsparcia, Ośrodkach Interwencji Kryzysowej itp.

5.6 Ośrodki Interwencji Kryzysowej⁸

Jednostkami o wysokim stopniu specjalizacji w zakresie działań przeciwdziałających przemocy w rodzinie, a także świadczącym pomoc na szeroką skalę, są Ośrodki Interwencji Kryzysowej. Są to placówki, których działania zmierzają do odzyskania przez osobę dotkniętą kryzysem zdolności jego samodzielnego rozwiązania. Interwencja kryzysowa ma charakter pomocy psychologicznej, medycznej, socjalnej lub prawnej i służy wsparciu emocjonalnemu osoby w kryzysie. Kryzys jest momentem zwrotnym, stanem, który cechuje się dużym napięciem emocjonalnym, uczuciem przerażenia, obawą przed utratą kontroli i poczuciem bezradności oraz przed różnymi formami dezorganizacji zachowania i objawami somatycznymi. Osoba przeżywająca taki stan, ze względu na ograniczenie bądź wyczerpanie własnych możliwości rozwiązania problemu, wymaga pomocy z zewnątrz. Wiele Ośrodków Interwencji Kryzysowej działa jako rodzaj pogotowia, są czynne przez całą dobę. Proponują one pomoc w złagodzeniu cierpienia i bezradności, w odzyskaniu sił oraz kontroli nad

własnym życiem, interwencję w środowisku, fachową informację i w wyjątkowych sytuacjach czasowe schronienie. Ośrodki Interwencji Kryzysowej podlegają najczęściej władzom powiatu. Nie każdy powiat posiada na swoim terenie ośrodek interwencji kryzysowej. W województwie wielkopolskim takich powiatów jest 6: międzychodzki, chodzieski, obornicki, kolski, turecki i śremski. W niektórych powiatach ośrodki te znajdują się nie w mieście powiatowym, ale w mniejszych miejscowościach na terenie powiatu, czego przykładem jest powiat gnieźnieński, grodziski lub słupecki. W całym województwie wielkopolskim Ośrodków Interwencji Kryzysowej jest 30. Ich lokalizacja została przedstawiona na rysunku nr 12.

⁸ Źródła danych:

Sprawozdania z realizacji KPPPW - lata 2008-2010, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

Wykaz Ośrodków Interwencji Kryzysowej na terenie województwa wielkopolskiego, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

Rysunek 12. Instytucje wyspecjalizowane w udzielaniu pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KPPwR oraz listy Ośrodków Interwencji Kryzysowej - Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu)

6 Pomoc w zakresie możliwości Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie⁹

Do zadań i kompetencji instytucji gminnych w kwestii przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Zadaniami powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są:

- tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie
- opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla stosujących przemoc w rodzinie.

Okolo jednej trzeciej gmin z terenu województwa wielkopolskiego nie posiada na swoim terenie żadnych jednostek wyspecjalizowanych w kierunku przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na terenie każdej gminy w Polsce działają Ośrodki Pomocy Społecznej. Są to placówki ogólnie zorientowane na świadczenie pomocy i działaniach profilaktycznych w zakresie problemów społecznych takich jak ubóstwo, uzależnienia, patologie społeczne.

Jak wskazują dane z realizacji KPPwR, na tle pozostałych powiatów wyróżnia się powiat gnieźnieński, gdzie w roku 2008 z różnych form pomocy oferowanych przez instytucje gminne skorzystało 1347 mieszkańców, w roku 2009 – 1185, zaś w roku 2010 – 272. Okazuje się jednak, że spore liczby z lat 2008-2009 nie do końca odzwierciedlają rzeczywistość. Wynikają one z włączania do sprawozdań informacji o pomocy udzielonej nie tylko ofiarom przemocy w rodzinie, ale w różnych innych sytuacjach. Jak ustalono, w 2010 roku weszła w życie nowelizacja ustawy, która dokładniej określiła jakie dane należy wprowadzać do sprawozdań. Spowodowało to redukcję tej liczby do rzeczywistej ilości osób, którym udzielono pomocy w związku z przemocą w rodzinie.¹⁰ W pozostałych powiatach liczba osób, która skorzystała z pomocy, w ciągu roku nie przekroczyła 500.

Zdecydowanie najbardziej zaangażowane w udzielanie pomocy terapeutycznej poprzez MOPR jest miasto Konin. Przeprowadzane tam są indywidualne zajęcia z pedagogiem dla poszkodowanych. Dodatkowo uczniowie klas piątych szkół podstawowych uczestniczą w specjalnych zajęciach na temat przemocy w rodzinie. Zwiększa to poziom wiedzy w tym zakresie, a ponadto umożliwia dotarcie

⁹ Źródła danych:

Sprawozdania z realizacji KPPwR - lata 2008-2010, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

¹⁰ Kontakt z pracownikiem MOPS-u.

z informacją o możliwościach pomocy do potencjalnych ofiar - dzieci.¹¹ W roku 2008 z takich działań skorzystało tam 3058 osób, rok później 1657, a w roku 2010 były to 1473 osoby. Pomoc była udzielana poprzez tamtejszy MOPR. W Poznaniu najwięcej osób skorzystało z pomocy oferowanej przez placówki będące pod nadzorem miasta. Pomoc była udzielana regularnie, corocznie korzystało z niej około 700 osób, a zajmowały się tym Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej. Podobną regularność, tylko na mniejszą skalę można zaobserwować w powiecie ostrowskim, gdzie każdego roku z innych form pomocy korzystało około 250 osób. Tam działania te prowadziło PCPR. Pomocy na dużą skalę udzielano także w powiecie gostyńskim w roku 2009 i 2010, kiedy to skorzystało z niej odpowiednio ponad 500 oraz ponad 400 osób, co stanowiło duży wzrost w porównaniu do roku 2008, w którym pomocą objęto mniej niż 100 osób. Powiat ostrzeszowski poprzez PCPR intensywnie udzielał pomocy w roku 2008 – pomoc uzyskało ponad 300 osób. W skali wojewódzkiej odnotowano istotny, ponad 26% spadek liczby osób objętych pomocą przez PCPR-y w roku 2010 w stosunku do roku poprzedniego. Nie udało się jednak ustalić przyczyny. Istnieje też prawdopodobieństwo, że podobnie jak inne rozbieżności – również ta wynika ze zmian w interpretacji danych wysyłanych w sprawozdaniach.

¹¹ Kontakt z pracownikiem MOPR-u.

7 Formy działań wobec sprawców przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego.¹²

Powiaty województwa wielkopolskiego na podległych im obszarach prowadzą różnorodne formy działań mające na celu pomoc ofiarom przemocy w rodzinie. Poniższa analiza oparta jest na zestawieniu liczbowym dotyczącym efektów tych działań w latach 2008-2010.

W obserwowanym okresie 2008-2010 zdecydowanie najwięcej działań interwencyjnych przeprowadzanych przez instytucje gminne zajmujące się pomocą ofiarom przemocy w rodzinie zanotowano w powiecie poznańskim. Ich liczba w badanym okresie utrzymywała się na stałym poziomie około 300 interwencji rocznie. Dużą intensywność wzrostu odnotowano w powiecie kościańskim (rok 2009 - 20 działań interwencyjnych, rok 2010 - 80). Kilka spośród powiatów wielkopolski notowało corocznie w rozpatrywanym okresie kilkadziesiąt działań interwencyjnych przeprowadzanych przez instytucje podlegające gminom. Są to powiaty: czarnkowsko-trzcianecki, gnieźnieński, koniński, krotoszyński, nowotomyski, obornicki, ostrowski, szamotulski, średzki oraz śremski. Rozpatrując całościowo województwo wielkopolskie zauważalny jest ponad 8% spadek interwencji w roku 2009 w porównaniu z rokiem 2008 oraz prawie 5% przyrost tej wartości w roku 2010, także w odniesieniu do roku poprzedzającego.

Zdecydowanie najwięcej działań interwencyjnych przeprowadzonych w latach 2008-2010 w województwie wielkopolskim przez instytucje podległe powiatom odnotowano w mieście Poznań w roku 2010 (871 interwencji). Wykonywał je tamtejszy Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Rok wcześniej tego typu interwencji na tym obszarze nie było w ogóle, dwa lata wcześniej odnotowano jedną interwencję. Dużą intensywność działań interwencyjnych odnotowano w roku 2008 w powiatach gostyńskim (142), grodziskim (147) oraz krotoszyńskim (412). Również w latach późniejszych w powiecie krotoszyńskim miała miejsce znacząca ilość działań interwencyjnych 76 w latach 2008 oraz 2009. Nieznacznie mniejszą ilość interwencji w tym czasie odnotowano w powiecie średzkim - 46 działań w 2008 oraz 68 w roku 2009.

Jak wskazują dane statystyczne z realizacji KPPwR w powiecie konińskim osiągnięto największą liczbę odizolowanych sprawców przemocy w rodzinie od ofiar przeprowadzonych przez gminne instytucje zarówno w roku 2010 jak i w dwóch wcześniejszych latach (odpowiednio 17, 15 i 17 osób). Weryfikacja telefoniczna tych danych ujawniła jednak nieścisłości w interpretacji danych wysyłanych przez tamtejsze jednostki w sprawozdaniach, a więc jest to informacja, na której nie powinno opierać się dalsze wnioskowanie. Widoczna jest duża ilość podejmowanych działań mających na celu izolację sprawców przemocy w rodzinie od jej ofiar w ośrodkach gminnych działających na terenie powiatów:

¹² Źródła danych:

Sprawozdania z realizacji KPPwR - lata 2008-2010, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

- poznańskiego (rok 2008 - 9 osób, 2009 – 14 osób, 2010 – 6 osób)
- szamotulskiego (2008 – 15 osób, 2009 – 12 osób, 2010 – 10 osób)
- śremskiego (2008 – 7 osób, 2009 – 11 osób, 2010 – 2 osoby).

W opisanych powyżej 4 powiatach średnio najwięcej izolacji przeprowadzano w roku 2009 - 13, najmniej w roku 2010 – około 9. Znacząca i regularną ilość takich działań miała jeszcze miejsce w powiecie gostyńskim (rok 2008 – 4, 2009 – 4, 2010 – 3), w pozostałych powiatach miały miejsce pojedyncze przypadki izolacji sprawców od ofiar. W całym województwie wielkopolskim najwięcej działań mających na celu izolację sprawców przemocy w rodzinie od ofiar miało miejsce w roku 2009 – 70. Rok później nastąpił istotny spadek o ponad 27% do wartości 51. W roku 2008 takich izolacji przeprowadzono 66.

Izolacje sprawców przemocy w rodzinie przez instytucje powiatowe miały za wyjątkiem kilku powiatów charakter marginalny. Zdecydowanie pod tym względem wyróżnia się statystyka miasta Poznań za rok 2010, kiedy to odnotowano 641 takich zdarzeń. Jednak, aby wyciągać dalsze wnioski z tego faktu, należałoby najpierw potwierdzić wprowadzone dane. Poza tym niezerowe wyniki w tej dziedzinie odnotowano w powiatach:

- grodziskim (rok 2008 – 3 osoby)
- gostyńskim (rok 2008 – 24 osoby, 2010 – 1 osoba)
- kościańskim (rok 2008 – 12 osób, 2009 – 21 osób)
- średzkim (rok 2009 – 1 osoba)
- wągrowieckim (rok 2008 – 2 osoby, 2009 – 4 osoby, 2010 – 5 osób)
- złotowskim (rok 2008 – 1 osoba).

W pozostałych powiatach nie odnotowano przypadków izolacji sprawców przemocy w rodzinie przez instytucje powiatowe w latach 2008-2010.

W latach 2008-2009, w województwie wielkopolskim pracownicy gminnych instytucji pomocy ofiarom przemocy w rodzinie brali udział łącznie w 16 eksmisjach sprawców przemocy w rodzinie (po 8 w każdym roku). W roku 2010 odnotowano znaczący, ponad dwukrotny spadek - wykonano 3 eksmisje. Zarówno w roku 2008 jak i w 2009 najwięcej eksmisji przeprowadzono w powiecie śremskim (odpowiednio 3 oraz 4). W roku 2010 po jednym takim działaniu przeprowadziły odpowiednie instytucje w powiatach konińskim, nowotomyskim oraz tureckim.

W przypadku powiatowych instytucji zajmujących się pomocą ofiarom przemocy w rodzinie, od 2008 nie uczestniczyły one w działaniach mających na celu eksmisję sprawców przemocy w rodzinie. W roku 2008 dokonano dwóch – jedna eksmisja została przeprowadzona w powiecie gnieźnieńskim, druga w powiecie kępińskim.

W większości powiatów gminne instytucje zajmujące się pomocą ofiarom przemocy w rodzinie nie współorganizowały prac społecznie użytecznych wykonywanych przez sprawców. 9 powiatów w przynajmniej jednym roku okresu 2008-2010 organizowało poprzez gminne ośrodki prace społeczne dla sprawców przemocy w rodzinie. Najaktywniejszym powiatem pod tym względem był powiat koniński. Zorganizował w roku 2009 taką pracę dla 19 osób, w roku 2010 dla 28. Gminne instytucje pomagające ofiarom przemocy w rodzinie powiatu krotoszyńskiego w roku 2009 zorganizowały pracę społecznie użyteczną dla 14 sprawców. W przypadku pozostałych powiatów liczba ta nie przekroczyła 10 w żadnym z lat. Były to powiaty: gnieźnieński, leszczyński, rawicki, słupecki, średzki, śremski oraz złotowski.

Prace społecznie użyteczne organizowane przez instytucje podległe powiatowi, które zajmują się pomocą ofiarom przemocy w rodzinie były organizowane przez powiat koniński w roku 2009 (objętych nimi zostało 19 osób) oraz w mieście Poznań w roku 2010, kiedy te działania dotyczyły grupy 230 osób. W pozostałych latach w innych powiatach nie podejmowano działań mających na celu zorganizowanie prac społecznie użytecznych.

W 2008 roku rozpoczęto realizację Programów Korekcyjno-Edukacyjnych dla Sprawców Przemocy. W województwie wielkopolskim przeprowadzono wtedy 3 największe programy korekcyjno-edukacyjne: 63 osoby wzięły udział w programie realizowanym przez instytucje powiatu ostrowskiego, 52 w powiecie krotoszyńskim oraz 35 w powiecie gostyńskim. Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie mają na celu:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy w rodzinie
- uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie faktu stosowania tej przemocy
- zdobycie i przeniesienie wiedzy na temat mechanizmów powstania przemocy w rodzinie.

Ilościowo znaczące programy przeprowadzane były także w mieście Poznań (rok 2010 – 32 osoby objęte programem) oraz powiecie średzkim (po 25 osób w roku 2008 i 2009), który jest powiatem najbardziej regularnie organizującym co najmniej kilkunastoosobowe programy korekcyjno-edukacyjne. Ponad połowa powiatów w latach 2008-2010 nie przeprowadziła tego typu programu poprzez swoje instytucje powiatowe zajmujące się problemem przemocy w rodzinie. W ujęciu wojewódzkim najwięcej programów korekcyjno-edukacyjnych przeprowadzano w roku 2008 – wówczas objęto nimi 244 osoby. To właśnie w tym roku instytucje powiatowe rozpoczęły realizację

tych programów i uzyskały ich dofinansowanie z Urzędu Wojewódzkiego – stąd tak duża liczba osób objętych specjalistycznymi programami. Rok później nastąpił gwałtowny, prawie 60% spadek. W roku 2010 liczba takich programów zaczęła rosnąć – nastąpił wzrost liczby osób nimi objętych z 102 do 120. Instytucje powiatowe często w tym aspekcie współpracują z kuratorami sądowymi, którzy kierują sprawców przemocy na taki program.

8 Formy pomocy udzielonej ofiarom przemocy¹³

Liczba osób objętych programami pomocy rozkłada się różnorodnie w powiatach województwa wielkopolskiego w latach 2008-2010. Najaktywniejsze instytucje gminne zajmujące się udzielaniem pomocy w ramach interwencji kryzysowej funkcjonowały w powiatach średzkim oraz Koninie, w którym z roku na rok wzrastała liczba osób objętych tymi działaniami. W 2008 były to 224 osoby, w 2009 - 394 osoby, a w roku 2010 już 505 osób. Wszystkie interwencje kryzysowe były przeprowadzone przez Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie Koninie. W przypadku interwencji kryzysowych w powiecie średzkim widoczny jest trend spadkowy - z liczby 391 interwencji w 2008, poprzez 365 interwencji w 2009 do 240 interwencji w roku 2010. Najwięcej interwencji kryzysowych w tym powiecie przeprowadza się w Środzie Wielkopolskiej. Innymi powiatami w których rocznie przynajmniej około stu osobom udziela się pomocy w ramach interwencji kryzysowej są powiaty: gnieźnieński, gostyński, kępiński, koniński, miasto Kalisz, ostrowski, ostrzeszowski, poznański, śremski oraz wrzesiński. W powiecie tureckim odnotowano największy spadek liczby osób, którym udzielono pomocy w ramach interwencji kryzysowej. Pomiędzy rokiem 2010 a 2009 zmalała aż 13-krotnie (ze 143 osób do 11). W województwie wielkopolskim najwięcej interwencji kryzysowych przeprowadzono w roku 2009, wtedy były nimi objęte 3020 osób. Najmniej – w roku 2010, kiedy to interwencje kryzysowe dotyczyły 2330 osób.

Powiatem, gdzie najwięcej osób uzyskało pomoc w ramach interwencji kryzysowych z instytucji powiatowych było miasto Poznań. Corocznie odnotowywano przyrost tej wartości – w roku 2008 było to 677 osób, w 2009 – 940 osób, a w roku 2010 już 1300. Wszystkie interwencje kryzysowe zostały przeprowadzone przez poznański MOPR. Dane ze sprawozdań wskazują, że odwrotny trend jest zauważalny w przypadku powiatu konińskiego – ilość osób zmalała z 847 w 2008, poprzez 611 w roku 2009 do 232 w roku 2010. Prawie wszystkie interwencje kryzysowe zostały przeprowadzone przez koniński PCPR, jednak w trakcie weryfikacji okazało się, że dane z lat 2008-2009 interpretowano zupełnie inaczej niż w 2010 roku, stąd rzeczywista różnica pomiędzy latami nie jest tak wielka. Trzecim z powiatów o wysokich wartościach rozpatrywanej cechy jest powiat ostrzeszowski, w którym corocznie przeprowadza się prawie 600 działań w ramach interwencji kryzysowych. Podobnie jak w powiecie konińskim zdecydowana większość tych działań jest prowadzona przez ostrzeszowski PCPR. Każdego roku ponad 200 osób otrzymuje pomoc w instytucjach powiatowych powiatu wągrowieckiego, co stanowi także ponadprzeciętną wartość na tle innych powiatów w województwie. Liczba pomocy w ramach interwencji kryzysowej w Wielkopolsce malała w latach 2008-2010. W roku 2010 spadek ten wyniósł ponad 9% w stosunku do roku poprzedniego.

¹³ Źródła danych:

Sprawozdania z realizacji KPPwR - lata 2008-2010, Wielkopolski Urząd Wojewódzki, Wydział Polityki Społecznej

Zdecydowanie najwięcej dzieci objętych programem pomocowym w ramach interwencji kryzysowych z gminy miało miejsce w powiecie średzkim. W latach 2008-2009 było to około 160 dzieci, w roku 2010 ich liczba zmalała o połowę. Najaktywniejszym podmiotem w powiecie był MGOPS w Środzie Wielkopolskiej. W Kaliszu również widoczna jest tendencja spadkowa w latach 2008-2010. W roku 2008 pomocy udzielono 115 dzieciom, w 2009 – 74, a w 2010 ośrodki gminne pomogły 59 niepełnoletnim. Interwencje były przeprowadzane przez kaliski MOPS. Często pomocy dzieciom w ramach interwencji kryzysowych udzielano także w powiatach:

- gnieźnieńskim (średnio 57 dzieci w latach 2008-2010)
- kępińskim (około 66)
- konińskim (około 47)
- ostrowskim (około 60)
- poznańskim (około 55)
- śremskim (około 55).

Ogólnie w województwie w latach 2008-2009 w czasie interwencji kryzysowych udzielano pomocy około 950 dzieciom rocznie. W roku 2010 było to 734 dzieci. Podobny spadek w roku 2010 odnotowano w przypadku niepełnosprawnych ofiar przemocy. W roku 2008 takich osób było 51, w 2009 – 61, zaś w roku 2010 nastąpił spadek do poziomu 37. W przypadku seniorów (wiek 60+) było to 66 osób w roku 2008, 77 rok później oraz 61 w roku 2010.

Pomoc świadczona niepełnoletnim w ramach interwencji kryzysowych przeprowadzanych w instytucjach powiatowych była największa w dwóch powiatach: krotoszyńskim (w kolejnych latach: 166 osób, 98 osób oraz 104 osoby) i ostrzeszowskim (odpowiednio 120, 131, 77 osób). W pierwszym z nich było to średnio około 122 dzieci rocznie, w drugim około 109. Większość tych interwencji przeprowadzana była przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie. W powiecie średzkim w roku 2009 udzielono pomocy poprzez interwencje kryzysowe 183 dzieciom. Jest to bardzo duża liczba w porównaniu do roku poprzedniego i następnego, kiedy to takich interwencji wykonano odpowiednio 43 oraz 20. Wszystkie dzieci objęte pomocą w powiecie średzkim w roku 2009 uzyskały ją w tamtejszym Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie. W skali województwa odnotowano spadek liczby dzieci, którym udzielono pomocy.

W kwestii pomocy udzielonej rodzinom w otrzymaniu mieszkania socjalnego z gminy największą skutecznością w badanym okresie wykazał się powiat poznański, który w roku 2008 pomógł 5 rodzinom, a w latach 2009-2010 – 7. Bardzo dużą aktywnością w tej dziedzinie wykazywał się GOPS w gminie Czerwonak, corocznie przyznając mieszkania socjalne dla kilku rodzin, a w roku 2010 był jedyną jednostką przyznającą mieszkania socjalne w całym powiecie. Jedynym z pozostałych

powiatów, który każdego roku okresu 2008-2010 przyznawał mieszkania socjalne był powiat śremski. W roku 2008 gminne instytucje przyznały tam mieszkania dla 2 rodzin, rok i dwa lata później dla 3. W pozostałych powiatach nie ma tak regularnych działań. Warto jednak wyróżnić powiat ostrowski, gdzie w 2008 roku przyznano lokum 5 rodzinom, a w 2009 - 2, oraz powiaty kępiński oraz koniński gdzie odpowiednio w latach 2008-2009 i 2009-2010 przyznano po 3 mieszkania. Instytucje gminne w powiecie wągrowieckim przeprowadziły w roku 2008 proces przyznawania mieszkania socjalnego dla 4 rodzin, jednak w latach późniejszych nie przyznano już go żadnej rodzinie.

Pomocy z instytucji powiatowych w uzyskaniu mieszkania socjalnego w latach 2008-2010 udzielano w 11 powiatach województwa wielkopolskiego. Najwięcej rodzin uzyskało ją w mieście Poznań w roku 2009 – 16. Zajmował się tym poznański Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Drugi w kolejności był powiat pilski, gdzie w roku 2009 pomocy udzielono 9 rodzinom. Rok 2009 był to jedynym z trzech rozpatrywanych lat, w którym takie działania prowadzono. Jedynym powiatem w województwie, gdzie każdego roku instytucje powiatowe pomagały rodzinom w uzyskaniu lokum socjalnego był powiat gostyński, gdzie corocznie przynajmniej dwie rodziny otrzymywały taką pomoc.

Miasto Konin oraz powiat gnieźnieński mają najbardziej zaangażowane instytucje gminne w udzielanie pomocy terapeutycznej ofiarom przemocy. W Koninie, w kolejnych analizowanych latach liczba osób, którym udzielono pomocy terapeutycznej z gminy wyniosła: 2085 (rok 2008), 1267 (2009), 1181 (2010). Zarysował się tam trend spadkowy. Podobnie sytuacja się ma w powiecie gnieźnieńskim, gdzie odpowiednie wartości to 1347, 1180, 272, tutaj również w jednym z lat nastąpił skokowy spadek liczby osób objętych pomocą terapeutyczną, jednak również wobec tych liczb należy zachować ostrożność, gdyż nie udało się potwierdzić powodu wystąpienia takiej sytuacji. W Koninie pomocą terapeutyczną zajmował się tamtejszy MOPR, natomiast w powiecie gnieźnieńskim większość działań przeprowadził MOPS w Gnieźnie lub instytucje mu podległe. W powiecie wrzesińskim z pomocy terapeutycznej w roku 2010 skorzystały 374 osoby. Pomoc ta była udzielana przez poradnię *Centrum U*, która prowadzi działania na zlecenie wrzesińskiego urzędu miasta. W pozostałych powiatach rzadko zdarza się, aby z pomocy terapeutycznej w ciągu roku skorzystało więcej niż 50 osób.

W przypadku pomocy terapeutycznej z instytucji nadzorowanych przez powiat, najwięcej osób skorzystało z niej w roku 2010 w mieście Poznań – 659. W porównaniu do roku wcześniejszego jest to bardzo duży, czterokrotny wzrost. Odnosząc się do wyników dwa lata starszych mamy wzrost aż dziewięciokrotny. Jest to kolejna informacja, której nie udało się potwierdzić, gdyż nie sposób ustalić skąd dokładnie pochodzą dane w sprawozdaniu. Poznaniacy korzystali z pomocy terapeutycznej za pośrednictwem tamtejszego MOPR-u. Z podobnym zjawiskiem mamy do czynienia w przypadku powiatu gostyńskiego, gdzie w roku 2009 z pomocy terapeutycznej skorzystało ponad 500 osób, natomiast rok wcześniej mniej niż 100, a rok później mniej niż 50. Jest to efekt bardzo dużej aktywności w 2009 Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu. W 2008 rozpoczynano

program pomocy terapeutycznej. Rok później program zaczął funkcjonować bardzo intensywnie. W 2010 roku pomoc terapeutyczna nie była już udzielana na tak dużą skalę. Wiązało się to m.in. ze zmianami w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Stan z roku 2010 utrzymuje się również w roku 2011. Ponad 200 osób skorzystało także z pomocy terapeutycznej w roku 2008 w powiatach ostrowskim i ostrzeszowskim oraz w 2009 w powiecie śremskim.

Programy ochrony ofiar przemocy to indywidualnie określone przez jednostkę samorządu terytorialnego działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i ochronę ofiar przemocy. Ma do tego prowadzić zacieśnienie współpracy pomiędzy instytucjami, koordynacja ich działań, ale przede wszystkim zaplanowane i zorientowane na osiągnięcie konkretnych rezultatów działanie, takie jak: zapewnienie odpowiednich działań terapeutycznych, korekcyjnych, schronienia dla ofiar, monitorowanie środowisk zagrożonych i dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie oraz wiele innych działań angażujących podmioty służby zdrowia, oświaty, opieki społecznej i bezpieczeństwa.

Największą regularnością i wielkością liczby osób, którym udzielono pomocy poprzez instytucje gminne, w ramach programu ochrony ofiar przemocy cechował się powiat szamotulski, który regularnie pozyskuje na ten cel środki zewnętrzne, m.in. z Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego. Każdego roku z takiego rodzaju pomocy skorzystało przynajmniej 40 osób. Wkład poszczególnych Ośrodków Pomocy Społecznej w powiecie był mocno zróżnicowany w analizowanym okresie. Podobne wyniki osiągane są w powiecie śremskim, gdzie dodatkowo widoczny jest coroczny wzrost liczby osób, którym udzielono pomocy. Tutaj najistotniejsze było duże zaangażowanie w ten program przez GOPS w Śremie. W powiecie kępińskim w roku 2009 programem objęto ponad 60 osób, jednak w kolejnym roku ich liczba zmalała o ponad połowę. Nie wszystkie powiaty udzielały pomocy w ramach programu ochrony ofiar przemocy. Powiaty, w których w żadnym roku nie udzielono pomocy w ramach programu ochrony ofiar przemocy poprzez gminę to:

- chodzieski
- grodziski
- jarociński
- kaliski
- kolski
- leszczyński
- obornicki
- pleszewski
- średzki.

Oznacza to, że w tych powiatach żadna z gmin nie prowadziła programu ochrony ofiar przemocy. W części gmin programy te są w trakcie przygotowania, inne z kolei nie posiadają środków na prowadzenie programu. Ogólnie, w całym województwie, w okresie 2008-2010 w każdym roku liczba osób którym udzielono pomocy w ramach tego programu mieściła się w przedziale 200-300 osób.

Powiatami, w których najwięcej osób uzyskało pomoc z instytucji powiatowych, w ramach Programów Ochrony Ofiar Przemocy, były powiat gostyński, miasto Poznań oraz powiat średzki. W powiecie gostyńskim w roku 2008 takiej pomocy udzielono ponad 70 osobom, w roku 2009 programem nie objęto nikogo, zaś w roku 2010 – ponownie 40 osób. Program realizowało Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, a przerwy wynikają ze zdobywania środków zewnętrznych. Również ponad 70 osób objęto programem w 2010 roku w Poznaniu, gdzie zajmował się nim MOPR. W powiecie średzkim, w roku 2008 PCPR objęło programem ochrony ofiar przemocy prawie 70 mieszkańców. Umożliwiły to środki rządowe przekazane na ten cel. W 2009 i 2010 z powodu braku środków realizowano jedynie indywidualne wsparcie dla ofiar przemocy. Program ma być ponownie przeprowadzony w roku 2011.

Analogicznie jak w przypadku liczby osób, którym udzielono pomocy terapeutycznej z instytucji gminnych, tak samo najwięcej osób objętych programem pomocy terapeutycznej było mieszkańcami powiatu Konin. W roku 2008 było to około 700 osób, rok i dwa lata później około 500. Działanie koordynował Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Koninie. Poza Koninem jedynym powiatem w województwie wielkopolskim, w którym w obserwowanych latach programem objęto kilkaset osób był powiat wrzesiński, gdzie w roku 2010 takich osób było 337. Jak ustalono, liczba ta wynika z faktu, iż w 2010 roku do sprawozdań włączono również ilość osób, którym pomocy udzielono w poradni leczenia uzależnień *Centrum U*, która realizuje zadanie zlecone przez Urząd Miasta na drodze konkursu. Pomoc terapeutyczną na większą skalę uruchomiono także w roku 2010 w Lesznie, gdzie Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka oraz Stowarzyszenie Społeczno Kulturalne *Krokus* rozpoczęły świadczenie pomocy terapeutycznej w Ośrodku Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistycznej Poradni Rodzinnej. Pomoc w ramach programów terapeutycznych uzyskało tam łącznie 83 osoby. Wiele osób skorzystało z nich także w 2008 roku w powiecie poznańskim (93 osoby).

Największa liczba osób uzyskała pomoc w ramach programu terapeutycznego w Poznaniu w roku 2010 – ponad 600. We wcześniejszych latach była to dużo mniejsza liczba osób, w roku 2008 – 42 osoby, a w roku 2009 – 71 osób. Również w tym przypadku nie udało się ustalić, z której dokładnie placówki pochodzą te dane i skąd taka duża rozbieżność. Poza Poznaniem w 4 powiatach województwa prowadzono, poprzez powiatowe ośrodki, regularną pomoc w ramach programu terapeutycznego. Są to powiaty:

- gostyński (rok 2008 – 74 osoby, 2009 – 12 osób, 2010 – 41 osób)

- krotoszyński (2008 – 30, 2009 – 20, 2010 – 14)
- średzki (2008 – 43, 2009 – 135, 2010 – 30)
- wągrowiecki (2008 – 20, 2009 – 23, 2010 – 12).

Liczba osób, którym udzielono pomocy w Poznaniu w roku 2010 miała wpływ na dużą liczbę osób objętych programem w całym województwie – 684 osoby. Rok oraz dwa lata wcześniej ta liczba mieściła się w przedziale 300-350 osób.

9 Współpraca z instytucjami pozarządowymi.¹⁴

Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu w latach 2009-2011 zorganizował kilka konkursów ofert dla organizacji pozarządowych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, dotyczących także pośrednio pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie:

1. Prowadzenie kompleksowego, specjalistycznego wsparcia dla rodzin dotkniętych dysfunkcją i kryzysem (2011 rok).

Celem tego programu było podejmowanie wszechstronnych, długofalowych działań wspierających rodziny poprzez m.in. profesjonalną pomoc (doradczą, edukacyjną, terapeutyczną) dla rodziców w sytuacji rozpadu rodziny, lub innej trudnej sytuacji życiowej, indywidualną pomoc dla rodziców w trudnych sytuacjach opiekuńczo-wychowawczych, tworzenie sieci współpracy podmiotów lokalnych działających na rzecz rodzin w kryzysie, mediacje w sytuacjach rodzinnych, tworzenie grup edukacyjno-wychowawczych dla dzieci i osób dorosłych. Wysokość dotacji na realizację zadania wyniosła 200.000 zł.

Do konkursu przystąpiły następujące placówki (w nawiasach kwota przyznanego dofinansowania):

- Bonifraterski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Piaskach (7.000 zł)
- Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „BĘDZIESZ” w Poznaniu (30.000 zł)
- Katolickie Stowarzyszenie Trzeźwości „DOM” w Kępnie (7.840 zł)
- Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu „MONAR-MARKOT” (5.000 zł)
- Pogotowie Społeczne w Poznaniu (3.640 zł)
- Polski Komitet Pomocy Społecznej Wielkopolski Zarząd Wojewódzki w Poznaniu (10.000 zł)
- Stowarzyszenie „DZIECKO” (4.800 zł)
- Stowarzyszenie „Kłódawska Jedyńka” w Kłodawie (6.940 zł)
- Stowarzyszenie Pomocna Dłoń w Jabłonnej (7.000 zł)
- Stowarzyszenie Fajna Szkoła w Kaliszu (3.200 zł)
- Stowarzyszenie Integracji Społecznej „RAZEM” w Koninie (3.240 zł)
- Stowarzyszenie na Rzecz Aktywności Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych Ziemi Leszczyńskiej „PRO-ACTIV” w Rydzynie (4.000 zł)

¹⁴ Źródła danych:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

- Stowarzyszenie Pomocy „Płomień Nadziei” w Nowym Mieście Nad Wartą (3.840 zł)
- Stowarzyszenie Pomocy Rodzinom Zagrożonym, Osobom Niepełnosprawnym oraz Współpracy z Zagranicą w Pleszewie (1.920 zł)
- Stowarzyszenie SOCIUS w Chodzieży (3.240 zł)
- Stowarzyszenia w Rzadkowie (4.300 zł)
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Lesznie (30.000 zł)
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu (30.000 zł)
- Towarzystwo Inicjatyw Obywatelskich w Koninie (8.000 zł)
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowego w Koninie (6.720 zł)
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Kaliszu (6.080 zł)
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Zarząd Powiatowy w Turku (6.400 zł)
- Tureckie Stowarzyszenie na Rzecz Przywracania Rodziny „Dajmy Szansę” (6.000 zł).

2. Podejmowanie działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych wobec których stosowana jest przemoc (2010 rok).

Zaplanowano realizację tego zadania poprzez: prowadzenie kampanii uświadamiającej skalę zjawiska oraz skutki przemocy wobec starszych i niepełnosprawnych, opracowanie i realizację programu dla osób starszych lub niepełnosprawnych będących ofiarami przemocy w rodzinie, prowadzenie oddziałów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy wobec członków rodziny, będących osobami starszymi lub niepełnosprawnymi. Kwota przeznaczona na realizację zadania wyniosła 100.000 zł. Swoje oferty zgłosiły następujące instytucje (w nawiasach kwota przyznanego dofinansowania):

- Polski Czerwony Krzyż Wielkopolski Zarząd Okręgowy w Poznaniu (4.170 zł)
- Polski Komitet Pomocy Społecznej Stowarzyszenie Wyższej Konieczności, Zarząd Dzielnicowy – Stare Miasto w Poznaniu (3.500 zł)
- Stowarzyszenie „Dziecko” w Gostyniu (11.344 zł)
- Stowarzyszenie Pomocy Rodzinom Zagrożonym i Osobom Niepełnosprawnym oraz Współpracy z Zagranicą w Pleszewie (6.000 zł)
- Stowarzyszenie w Rzadkowie (5.795 zł).

3. Realizacja w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” projektu „Edukacja i poradnictwo – warunkiem kształtowania nowej świadomości społecznej ofiar przemocy i ograniczania dysfunkcji w rodzinie” (rok 2010)

Celem programu była aktywizacja instytucji i służb odpowiedzialnych za zwalczanie przemocy, zwiększenie dostępności do bezpłatnego poradnictwa prawnego, psychologicznego i socjalnego dla ofiar przemocy oraz zwiększenie kwalifikacji umiejętności i kompetencji specjalistów w zakresie skutecznego wspierania i pomagania ofiarom przemocy – dorosłym dzieciom i młodzieży. Zadania były realizowane m.in. poprzez: opracowanie kampanii informacyjno-promocyjnej, działalność zespołu wczesnej interwencji oraz ośrodka poradnictwa, organizację szkolenia, organizację zajęć terapeutycznych dla dzieci – ofiar przemocy w rodzinie. Kwota dotacji na realizację tego zadania wyniosła 97.400 zł.

4. Przeciwdziałanie izolacji i marginalizacji społecznej osób i rodzin w kryzysie oraz osób podlegających przemocy (2009 rok).

Celem programu była profesjonalna pomoc (doradcza, edukacyjna, terapeutyczna) osobom i rodzinom w kryzysie oraz osobom podlegającym przemocy. W skład działań pomocowych wchodzi m.in.: poradnictwo rodzinne, psychologiczne, pedagogiczne i prawne, warsztaty psychologiczne, doradztwo i edukacja, dla osób podlegających przemocy jak i sprawców przemocy, tworzenie sieci współpracy podmiotów lokalnych działających na rzecz rodzin i osób w kryzysie oraz tworzenie warunków na rzecz pełnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej osób i rodzin w kryzysie oraz osób podlegających przemocy. Kwota przeznaczona na realizację zadań związanych z programem to 350.000 zł. Placówki, które wzięły udział w konkursie to (w nawiasach kwota przyznanego dofinansowania):

- Fundacja „Bread of Life” w Murowanej Goślinie (12.800 zł)
- Fundacja „Chleb dla Każdego” w Poznaniu (5.895 zł)
- Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „Będziesz” w Poznaniu (46.800 zł)
- Katolickie Stowarzyszenie Trzeźwości „Dom” w Kępnie (11.190zł)
- Pogotowie Społeczne w Poznaniu (6.230 zł)
- Stowarzyszenie „Dom Pomocna Dłoń” w Jabłonnej (10.200 zł)
- Stowarzyszenie „Dziecko” w Gostyni (10.650zł)
- Stowarzyszenie „Krag” w Nowym Mieście Nad Wartą (12.720 zł)
- Stowarzyszenie „Tu i Teraz” w Turku (3.950 zł)
- Stowarzyszenia Dla Ludzi i Środowiska w Kwilczu (12.250 zł)
- Stowarzyszeni Fajna Szkoła w Kaliszu (2.140 zł)
- Stowarzyszenie Integracji Społecznej „Razem” w Koninie (7.900 zł)
- Stowarzyszenie Pomocy w Problemach Życiowych w Poznaniu (4.500 zł)
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu (17.950 zł)

- Towarzystwo Inicjatyw Obywatelskich w Koninie (11.820 zł)
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Organizacja Pożytku Publicznego – Zarząd Powiatowy w Turku (19.940 zł)
- Tureckie Stowarzyszenie na Rzecz Przywracania Rodziny „Dajmy Szansę” (18.360 zł).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu corocznie przeprowadza konkurs ofert na realizację kilkunastu zadań publicznych Samorządu Województwa Wielkopolskiego z zakresu pomocy społecznej. Jednym z tych zadań jest „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”.

Tabela 1. Oferenci oraz ich projekty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach 2008-2010 (źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu).

Rok	Oferent	Miejscowość	Nazwa projektu	Kwota dotacji
2008	Konwent OO. Bonifratrów	Piaski	Mam moc – zaczynam życie na nowo	20 000,00 zł
	Fundacja Pomoc Dzieciom Wiejskim	Bliżyce	"Ciepło rodzinne osiąga niekiedy temperaturę ognia piekielnego" - R.J. Gellesa	16 000,00 zł
	Caritas Archidiecezji Gnieźnieńskiej	Gniezno	„Stop Przemocy” – kampania przeciwko przemocy wobec kobiet	15 000,00 zł
	Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznym "BĘDZIESZ"	Poznań	Program Edukacyjno - Korekcyjny - dla mężczyzn sprawców przemocy domowej, w warunkach wolnościowych	15 000,00 zł
	Stowarzyszenie "HOLIS"	Śrem	Wsparcie kobiet doświadczających przemocy w rodzinie "Nie jesteś sama"	10 400,00 zł
2009	Fundacja na rzecz wspomagania rehabilitacji i szerzenia wiedzy kynologicznej „Mały Piesek Zuzi”	Grzebienisko	„Stado bez kitu” - wersja pilotażowa – program socjoterapeutyczny dla młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych	8 000,00 zł
	Fundacja Odrodzeni	Nekiłka	Stop dla przemocy – nie będę dłużej jej ofiarą!	12 000,00 zł

	Konwent OO. Bonifratrów	Piaski	Moja moc moją szansą	20 000,00 zł
	Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „BĘDZIESZ”	Poznań	Program edukacyjno- korekcyjny PARTNER, dla mężczyzn, sprawców przemocy domowej, w warunkach wolnościowych	12 000,00 zł
	Śremskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „TRÓJKA”	Śrem	„Pozwól mi czuć – tęsknię za normalnością” - opieka terapeutyczna, warsztaty dla osób dorosłych i dzieci będących ofiarami lub świadkami przemocy oraz szkolenia dla osób stykających się z tą tematyką w pracy codziennej	17 000,00 zł
2010	Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „BĘDZIESZ”	Poznań	Wielkopolski model pracy ze sprawcą przemocy w rodzinie - specjalistyczne szkolenie dla pracowników Ośrodków Interwencji Kryzysowej	60 000,00 zł

Dzięki zlecaniu zadań własnych przez administrację publiczną, różnego rodzaju stowarzyszenia i fundacje mają możliwość prowadzenia działań na rzecz pożytku publicznego. Przekazywanie zadań publicznych usprawniła *Ustawa o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 stycznia 2010 roku*, która umożliwia m.in. zawarcie między administracją publiczną, a organizacją pozarządową umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej, a więc zwiększa szanse obywateli na rozwiązanie problemów, które sami uważają za wymagające rozwiązania. Ponadto gmina, powiat lub województwo może udzielać pożyczek, poręczeń i gwarancji organizacjom pozarządowym na realizację zadań ze sfery pożytku publicznego. Wymienione działania prowadzone przez organizacje pozarządowe pokazują szeroki zakres możliwości pracy takich organizacji. Każdego roku zarówno Wielkopolski Urząd Wojewódzki, jak i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu zlecają różne zadania od prowadzenia specjalistycznego wsparcia w różnych

ośrodkach dla rodzin dotkniętych kryzysem, poprzez akcje edukacyjno-informacyjne mające na celu uświadomienie społeczeństwa na temat wagi problemu przemocy w rodzinie, po specjalistyczne szkolenia osób stykających się z tym problemem w swojej codziennej pracy, np. kadry Ośrodków Interwencji Kryzysowej. Jak wynika z otrzymanych danych, w ciągu ostatnich 3 lat organizacje pozarządowe miały okazję realizować m.in. profesjonalną pomoc (doradczą, edukacyjną, terapeutyczną), specjalistyczne szkolenie dla pracowników Ośrodków Interwencji Kryzysowej oraz programy edukacyjno-korekcyjne dla sprawców przemocy. Nie zawsze kwota przewidziana do rozdysponowania w ramach projektu jest w pełni wykorzystana, stąd wniosek, że nie w każdym miejscu mogą istnieć podmioty chętne i posiadające możliwości do realizacji danego zadania. Innym problemem może być nieregularność polegająca na tym, że nie każde zadanie realizowane jest w ciągłości czasowej. Zdarza się, że zadanie dofinansowywane w jednym roku przestaje być dofinansowywane w roku następnym i tym samym utrudnia to zachowanie ciągłości działania.

10 Wybrane przykłady działalności Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu.¹⁵

- W roku 2008 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu zrealizował wojewódzką kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci. W jej ramach opracowano ekspozycję billboardową pod hasłem: **„Kocham. Reaguję”** w 16 miejscowościach Wielkopolski. Dodatkowym działaniem było rozdyskrebowanie materiałów instruktażowych, plakatów, broszur. Przeprowadzono także szkolenia na temat wykluczenia społecznego spowodowanego zjawiskiem przemocy domowej dla pracowników pierwszego kontaktu.
- W latach 2007-2009 przeprowadzono w 11 powiatach województwa wielkopolskiego szkolenia dla pracowników „pierwszego kontaktu”, realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie pn. **„Budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o pracę zespołów interdyscyplinarnych”**, w formie 3 – dniowych warsztatów (w latach 2007 - 2008 odbyły się 4 takie spotkania; w 2009 roku - 6). Szkolenie miało na celu ulepszenie pomocy rodzinom w kryzysie poprzez współpracę różnych instytucji na terenie powiatów oraz zwiększenie efektywności podejmowanych działań interwencyjnych i pomocowych w momencie zaistnienia w rodzinie kryzysu.
- Od roku 2007 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, ROPS w Poznaniu realizuje projekt systemowy pn. **„Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej w Wielkopolsce współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego”**. W 2010 roku w ramach projektu realizowano następujące szkolenia:
 - "Przemoc w rodzinie",
 - "Praca z rodziną dysfunkcyjną",
 - "Usamodzielnianie wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych",
 - "Socjoterapia – praca z dzieckiem z zaburzeniami zachowania",
 - "Socjoterapia – różne rodzaje i formy terapii zajęciowej",
 - "Pracownik socjalny jako lider zespołu interdyscyplinarnego".
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu został ambasadorem ogólnopolskiej kampanii społecznej **„Zły dotyk”**, której celem jest dostarczenie profesjonalistom i rodzicom wiedzy nt. problemu wykorzystywania seksualnego dzieci, ochrony dzieci przed wykorzystywaniem oraz pomocy dzieciom, które go doświadczyły. W ramach kampanii ROPS zorganizował w 2010 roku Regionalną Konferencję „Przemoc – problem i wyzwanie” oraz specjalistycznego szkolenie z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej. ROPS także

¹⁵ Źródła danych

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu

przekazał informacje i materiały do m.in. do PCPR, OPS, urzędów gmin, organizacji pozarządowych.

11 Interdyscyplinarne zespoły ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.¹⁶

Z dniem 1 sierpnia 2010 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (**Dz. U. Nr 125, poz. 842**). Wprowadzone zmiany dotyczyły między innymi powoływania zespołów interdyscyplinarnych. Zgodnie z założeniami w ustawie taki zespół powołuje wójt, burmistrz albo prezydent miasta. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorzy sądowi, prokuratorzy i przedstawiciele podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Obsługa organizacyjna i techniczna zespołu interdyscyplinarnego zapewniana jest przez Ośrodek Pomocy Społecznej. Zespół interdyscyplinarny realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Do głównych zadań zespołu interdyscyplinarnego należą: diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. Do zadań zespołu należy również dokumentowanie podejmowanych działań, a także ich efektów. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego są ponadto zobowiązani zachować poufność informacji i danych, które uzyskują przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Choć nowelizacja ustawy funkcjonuje od roku, nie udało się jeszcze powołać takich zespołów w wielu gminach województwa wielkopolskiego. Według danych uzyskanych z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu, w lutym 2011 roku w całym województwie istniało 47 takich zespołów. Ich brak zarejestrowano w 194 gminach. W 14 powiatach (między innymi w: chodzieskim, jarocińskim, obornickim czy rawickim) nie stwierdzono powstania takich zespołów. Powstawanie zespołów interdyscyplinarnych w powiecie zależy od ilości gmin w tym powiecie, najwyższą liczbą zespołów interdyscyplinarnych zarejestrowanych na jeden powiat to 4 – taka liczba dotyczyła powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego (9 gmin), poznańskiego (16 gmin) oraz szamotulskiego (8 gmin). Najmniej, bo po jednym zespole interdyscyplinarnym, znajdowało się w 7 powiatach: gnieźnieńskim (11 gmin), kaliskim (1 gmina), kępińskim (8 gmin), konińskim (12 gmin), kościańskim (6 gmin), nowotomyskim (6 gmin) oraz wągrowieckim (7 gmin). Liczba zespołów interdyscyplinarnych stale wzrasta, lecz gminy mają trudności z ich powoływaniem. Dzieje się tak ponieważ gminy mają

¹⁶ Źródła danych:

-Wyniki zebrane w ankietach PARPA G1 w województwie wielkopolskim. Dane z lat 2008-2009. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

-Zespoły interdyscyplinarne w województwie wielkopolskim, stan na 10.02.2011, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu

problemy z konstruowaniem uchwał które regulują tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania¹⁷.

¹⁷ Krzysztof Lupiński: *Błędy w uchwałach powołujących zespoły interdyscyplinarne*, [w] www.prawosocjalne.pl

12 Inne działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego.

Jak zostało wskazane w raporcie, przemoc w rodzinie silnie wiąże się przede wszystkim z problemem nadużywania alkoholu. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych co roku zbiera dane dotyczące prowadzonych w całej Polsce działań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych i przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Poniższy opis stanowi prezentację wybranych danych zebranych przez PARPA, między innymi funkcjonowanie grup samopomocowych, instytucji i specjalistów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wśród danych na temat istniejących na terenie województwa wielkopolskiego grup wsparcia można wyróżnić wspólnotę „Anonimowi Alkoholicy” oraz „Dorośle Dzieci Alkoholików”. Wspólnota „Anonimowi Alkoholicy” liczyła w roku 2008 w województwie wielkopolskim 228 grup. Ze względu na wielkość miasta, najwięcej – bo aż 61 takich grup zarejestrowano w Poznaniu. W kilku powiatach znajdowały się w tym okresie po dwie tego typu grupy, między innymi w powiecie grodziskim, leszczyńskim ostrzeszowskim pleszewskim i rawickim. Kolejną grupą samopomocową jest grupa pod nazwą „Dorośle Dzieci Alkoholików”, gdzie pomoc uzyskać mogą osoby współuzależnione, niejednokrotnie ofiary przemocy domowej. W całym województwie jest 16 tego typu grup. W Poznaniu było w tym roku zarejestrowanych 5 tego typu grup. Jedynie w kilku powiatach istniały w tym okresie pojedyncze grupy, między innymi w powiecie: gnieźnieńskim, jarocińskim, ostrowskim czy powiecie miasta Kalisz.

W całym województwie wielkopolskim w roku 2008 zarejestrowano istnienie 225 Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Najwięcej tego typu komisji powstało w powiecie poznańskim (17) i konińskim (14). W roku 2009 wynik był podobny, w powiecie konińskim zarejestrowano wówczas 13 takich komisji. W pozostałych powiatach istniało średnio 5 do 10 takich komisji. Ilość omawianych komisji zależy od ilości gmin w powiecie, zatem liczba komisji nie jest wskaźnikiem aktywności powiatów.

Według danych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w omawianych powiatach funkcjonowały punkty konsultacyjno-informacyjne dla ofiar przemocy – w roku 2008 w całym województwie było 202 takich punktów a w 2009 roku 209. W punktach tych pełnili dyżury tacy specjaliści jak: specjalista psychoterapii uzależnień, instruktor terapii uzależnień, pracownik socjalny, pedagog, nauczyciel, psycholog, prawnik oraz policjant. Zakres i wymiar pracy poszczególnych pracowników punktów konsultacyjno-informacyjnych jest ustalany indywidualnie na mocy porozumienia z władzami gminy, najogólniej mówiąc jest to wstępna diagnoza problemu, konsultacje i porady czy też inicjowanie interwencji w przypadku zdiagnozowania przemocy domowej. W roku 2008 w punktach konsultacyjno-informacyjnych podległych administracji samorządowej

działało w województwie 79 specjalistów psychoterapii uzależnień. Najwięcej z nich zarejestrowano na terenie powiatu poznańskiego – 11 osób. W powiecie konińskim działało 9 osób. W kilku powiatach (między innymi: kępińskim, leszczyńskim, międzychodzkiem czy rawickim) nie działały w ogóle tego typu osoby. W roku 2009 liczba specjalistów psychoterapii uzależnień w województwie zwiększyła się do 90. W roku 2008 na terenie województwa wielkopolskiego działało 60 instruktorów terapii uzależnień. W powiecie międzychodzkiem i tureckim pracowało w ramach punktu konsultacyjnego po 5 takich instruktorów. W kolejnym roku liczba ta zmalała do 55 osób. W powiecie nowotomyskim działało w tym zakresie 6 osób. Pracowników socjalnych działających w ramach punktów konsultacyjno-informacyjnych, w roku 2008 w całym województwie wielkopolskim zarejestrowano 55, z czego najwięcej (po 7) w powiecie poznańskim i kolskim. W punktach konsultacyjnych takich powiatów jak czarnkowsko-trzcianecki, gostyński, obornicki i kilku innych nie było w tym okresie żadnego pracownika socjalnego. W roku 2009 w omawianym województwie było 60 pracowników socjalnych. Stanowisk zajmowanych w omawianych placówkach gminnych przez pedagogów i nauczycieli w roku 2008 dla całego województwa było 63 z czego aż 12 w powiecie kolskim. W roku 2009 liczba ta zmalała do 60 dla całego województwa. W powiecie gostyńskim, jarocińskim wolsztyńskim i kilku innych nie zarejestrowano nikogo pracującego w punktach konsultacyjnych w ramach tych specjalności. Z kolei samych psychologów służących pomocą w ramach tych punktów zarejestrowano w 2008 roku 76, w tym 7 w samym tylko powiecie szamotulskim. W następnym roku ich liczba wzrosła aż do 104, z czego 21 pracowało w powiecie ostrowskim. Kolejną grupą specjalistów oferujących swą pomoc są prawnicy. W roku 2008 ich liczba dla całego województwa wynosiła 30 osób, a w roku 2009 o jednego mniej. Nie we wszystkich powiatach można było skorzystać z konsultacji prawnej, a w tych w których istniała taka możliwość (między innymi powiat: grodziski, kolski, koniński, szamotulski) dyżurowało od 1 do 3 osób. Policjanci są ostatnimi z dyżurujących specjalistów, do których można było udać się po pomoc. W roku 2008 do dyspozycji było 22 funkcjonariuszy w całym województwie wielkopolskim, rok później liczba ta zwiększyła się do 26.

13 Wnioski i rekomendacje:

Podstawowym problemem, na który natknięto się w trakcie analizy danych, były nieścisłości i braki w bazie sprawozdań z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Jest to jedyne źródło danych na ten temat, które zbiorczo przedstawia dane dla powiatów, województw i całego kraju. W trakcie analizy danych ujawniono kilka błędów w bazie danych uzyskanych ze sprawozdań. Niektóre z nich były zwykłymi pomyłkami, niektóre zaś wynikały np. ze zmian w zarządzaniu jednostką pomocy, nad którą patronat objęła inna jednostka niż dotychczas. W kilku przypadkach telefoniczna weryfikacja danych ujawniła, że pomimo braku danych w bazie, na danym obszarze działała jednostka prowadząca określoną formę wsparcia. Z drugiej strony ujawniono, że np. wykazany w sprawozdaniu gminny Ośrodek Interwencji Kryzysowej nigdy nie istniał i nie wiadomo, skąd wzięła się informacja o nim w sprawozdaniu. Wynika z tego, że dane liczbowe dotyczące udzielanego ofiarom przemocy wsparcia nie we wszystkich przypadkach odzwierciedlają stan faktyczny. Porównanie tych samych danych uzyskanych ze sprawozdań KPPPW oraz ankiet PARPA G1 ujawnia różnice. Natknięto się również na problem definicji poszczególnych części sprawozdań. Wg pracowników jednostek pomocy społecznej niektóre rubryki sprawozdań są niejasno sprecyzowane i nawet próby uzyskania telefonicznych wyjaśnień z samego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (które sprawozdawczość odbiera) nie pomogły. Stwarza to groźbę rozbieżności w interpretacji przez różne jednostki, a tym samym umieszczania w nich różnych zakresów danych, co uniemożliwia lub fałszuje ich porównanie.

Dlatego podstawowym zaleceniem w kierunku koordynowania przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego jest stworzenie spójnej bazy wszystkich placówek podległych różnym instytucjom i jednostkom samorządu terytorialnego. Należy w tym celu dołożyć wszelkich starań, by w każdej gminie stworzony został system informacji o udzielaniu pomocy i działaniach mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Należy również wypracować odpowiedni system przekazywania informacji do jednostki regionalnej, która zarządzałaby prowadzonymi działaniami i dysponowałaby aktualnymi, szczegółowymi informacjami na temat prowadzonych na terenie województwa działań.

Jak ujawniły dane ze statystyk policyjnych, na poziomie województwa istnieją spore różnice pomiędzy powiatami w zakresie wzajemnej współpracy jednostek zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Wciąż istnieją podmioty, które są o wiele mniej zaangażowane we współpracę z otoczeniem niż mogłoby to mieć miejsce. Często niewykorzystane pozostają możliwości, jakie daje wprowadzenie procedury „Niebieskich Kart”. Potwierdza to przykład tych obszarów – powiatów i gmin – które przez ukierunkowane działania osiągnęły wysoki stopień wzajemnej współpracy jednostek policji, pomocy społecznej, oświaty, służby zdrowia czy organizacji pozarządowych. Kolejnym problemem jest sytuacja, kiedy pomimo istnienia i działania na danym terenie jednostki pomocy, jej

zasoby nie są wykorzystane w adekwatnym stopniu. Przykłady nawet niewielkich, niewyspecjalizowanych placówek, które jednak szeroko współpracują z innymi instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, pokazują, że wspólnymi siłami można udzielić kompleksowej pomocy rodzinie, która została dotknięta problemem przemocy.

Należy dokładać wszelkich starań, aby osiągnięty został odpowiedni poziom współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami, których celem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Powoływane w tym celu zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny powstawać w każdej gminie. Biorąc pod uwagę przytoczone trudności z ich powoływaniem, władze wojewódzkie powinny wspomóc lokalne jednostki samorządowe w przekraczaniu trudności. Należy uruchomić lub kontynuować szkolenia różnych grup zawodowych, których przedstawiciele zasilić mogą zespoły. Również przekazanie wiedzy i doświadczeń jednostek, które już takie zespoły powołały, mogłoby być pomocne w sprawniejszej organizacji tych zespołów na obszarach, gdzie dotąd ich brakowało. W tym celu pomocne byłoby wydanie podręcznika „dobrych praktyk”.

Wciąż nie wszystkie jednostki samorządowe posiadają różnego rodzaju programy, które jasno określałyby cele, zadania i kierunki dążeń lokalnych instytucji. *Ustawa z dnia 10.06.2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* nałożyła z dniem 01.08.2010 r. na gminę zadanie własne – tworzenie Gminnego Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Program tego typu powinien być skonstruowany zgodnie z założeniami Krajowego i Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Trafność i skuteczność programów gminnych jest tym ważniejsza, że to właśnie podmioty podległe gminie świadczą pomoc bezpośrednio osobom tej pomocy wymagającym. Lokalna jakość i kompleksowość tej pomocy przesądza o skuteczności udzielonej pomocy w ogóle.

Należy dołożyć wszelkich starań, by wspomóc lokalne jednostki w tworzeniu programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz programów ochrony ofiar przemocy. Zapewnienie środków, doświadczenia i wiedzy niezbędnej do stworzenia i realizacji programu, powinno być priorytetem działań z poziomu województwa.

W świadomości społecznej znajduje odbicie wciąż duża skala zjawiska przemocy domowej. Jest to problem nie tylko powszechny, ale i często bagatelizowany. Badania wskazują, że przemoc może być czasem uznawana za jedyną możliwość wywarcia wpływu na drugą osobę. Przemoc psychiczna czy fizyczna wobec dzieci w jej mniej drastycznych formach jest społecznie akceptowana i uznawana za środek wychowawczy. Może to prowadzić do przesunięcia granicy dopuszczalności zachowań, a tym samym do nieświadomego stosowania przemocy.

Należy dołożyć wszelkich starań, by kontynuować oraz wdrażać nowe przedsięwzięcia mające na celu edukację i profilaktykę w zakresie przemocy w rodzinie. Zaangażowanie służby zdrowia i oświaty mogłoby w dużym stopniu uświadomić społeczeństwu wagę problemu przemocy w rodzinie oraz szkodliwość stosowania przemocy. Różnego rodzaju kampanie społeczne powinny docierać do możliwie najszerszego grona odbiorców, zwracając ich uwagę i pobudzając wrażliwość na ten problem społeczny.

Analiza danych wskazuje, że wciąż w wielu gminach nie ma żadnego punktu, miejsca, ośrodka, wyspecjalizowanego w kierunku udzielania pomocy w sytuacji występowania problemu przemocy w rodzinie. Wciąż w wielu miejscach brakuje ośrodków świadczących całodobową pomoc. Brakuje również punktów konsultacyjnych, w których można by uzyskać informacje i porady. Często jedyną placówką na terenie gminy jest Ośrodek Pomocy Społecznej, który może nie posiadać odpowiednich zasobów do świadczenia wyspecjalizowanej pomocy ofiarom przemocy, ani pracować ze sprawcą tej przemocy.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby stwarzać możliwości uruchamiania punktów konsultacyjnych czy ośrodków świadczących wyspecjalizowaną, całodobową pomoc. Dostępność pomocy tego typu na terenie każdej gminy powinna umożliwić pracę ze sprawcą przemocy oraz zapewnić ofierze schronienie, wsparcie i powrót do równowagi po trudnych przeżyciach.

Istniejące możliwości współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi stwarzają szansę pełniejszego udziału obywateli w realizacji zadań publicznych. Wciąż nie do końca wykorzystane są te możliwości w województwie wielkopolskim.

Warto dokładać wszelkich starań w celu zacieśniania współpracy administracji publicznej z trzecim sektorem. Przekazywanie zadań publicznych na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym może w znaczący sposób przyczynić się do ich dobrej realizacji przez fundacje i stowarzyszenia, w których misję zadania te się wpisują.

14 Spis rysunków:

Rysunek 1. Liczba interwencji policyjnych w województwie wielkopolskim, dotyczących przemocy w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).....	19
Rysunek 2. Liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy w rodzinie w województwie wielkopolskim (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).	20
Rysunek 3. Stosunek liczby ofiar przemocy w rodzinie do ogólnej liczby ludności powiatów (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).....	22
Rysunek 4. Liczba sprawców przemocy z uwzględnieniem płci w województwie wielkopolskim (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).....	23
Rysunek 5. Procentowy udział sprawców przemocy będących pod wpływem alkoholu w ogólnej liczbie sprawców przemocy domowej (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).	24
Rysunek 6. Działania podjęte podczas interwencji policji wobec sprawców przemocy (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).	25
Rysunek 7. Procentowy udział liczby zatrzymanych sprawców w ogólnej liczbie sprawców przemocy domowej (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).....	27
Rysunek 8. Stosunek liczby wszczętych postępowań przygotowawczych dotyczących przemocy w rodzinie do ogólnej liczby interwencji domowych (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).	28
Rysunek 9. Powiadamianie przez policję podmiotów zewnętrznych zajmujących się przemocą w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).....	29
Rysunek 10. Średnia liczba informacji o sytuacji w rodzinie, przekazanych instytucjom zewnętrznym, przypadająca na jedną interwencję policji w poszczególnych powiatach (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu).	31
Rysunek 11. Liczba punktów konsultacyjnych dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez gminy w poszczególnych powiatach w 2010 roku (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KPPpWR, Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu).	35
Rysunek 12. Instytucje wyspecjalizowane w udzielaniu pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie (opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KPPpWR oraz listy Ośrodków Interwencji Kryzysowej - Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu)	39

15 Spis tabel

Tabela 1. Oferenci oraz ich projekty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach 2008-2010 (źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu).	55
---	----

Raport

z badania jakościowego

PRZEMOC W RODZINIE – DIAGNOZA SYTUACJI W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

Październik, 2011 r.

Spis treści

1	Wprowadzenie	3
1.1	Zastosowana metodologia.....	3
1.2	Rekomendacje wynikające z diagnozy.....	6
1.3	Pytania do rekomendacji	8
1.3.1	Stworzenie bazy placówek.	8
1.3.2	Współpraca interdyscyplinarna i szkolenia specjalistów.	8
1.3.3	Wspieranie działań lokalnych.	9
1.3.4	Edukacja i działania profilaktyczne.....	9
1.3.5	Zapewnienie dostępności pomocy.	10
1.3.6	Współpraca z organizacjami pozarządowymi.	10
1.3.7	Pytania dodatkowe	10
2	Wyniki	12
2.1	Prezentacja i analiza	12
2.1.1	Instytucja pełniąca rolę zarządzającą informacją.	12
2.1.2	Charakterystyka instytucji zarządzającej informacją.....	13
2.1.3	Zarządzanie zebranymi danymi.....	14
2.1.4	System informowania społeczności lokalnej o dostępnych formach pomocy.	15
2.1.5	Współdziałanie instytucji. Propozycje usprawnień.	16
2.1.6	Wykrywalność „przemocy ukrytej”	17
2.1.7	Usprawnienie działań zespołów interdyscyplinarnych.....	18
2.1.8	Szkolenia dla specjalistów oraz wymiana „dobrych praktyk”.	19
2.1.9	System wymiany informacji.	20
2.1.10	Tworzenie lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	21
2.1.11	Zwiększenie skuteczności edukacji i profilaktyki.	22
2.1.12	Ocena mapy zasobów instytucjonalnych.	23
2.1.13	Współpraca samorządów z NGO.	24
2.1.14	Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.....	25
2.1.15	Kluczowe kwestie dla WPPP na lata 2011 – 2020.....	26
3	Wnioski i rekomendacje	27
4	Spis rysunków i tabel	29

1 Wprowadzenie

1.1 Zastosowana metodologia

Druga część badania nt. Przemoc w rodzinie – diagnoza sytuacji w województwie wielkopolskim miała na celu pogłębienie rekomendacji wynikających z przeprowadzonej analizy desk research i wypracowanie propozycji rozwiązań systemowych przez ekspertów stykających się w swojej pracy zawodowej z problematyką przemocy w rodzinie. Jako optymalne do realizacji tych założeń uznane zostały zogniskowane wywiady grupowe.

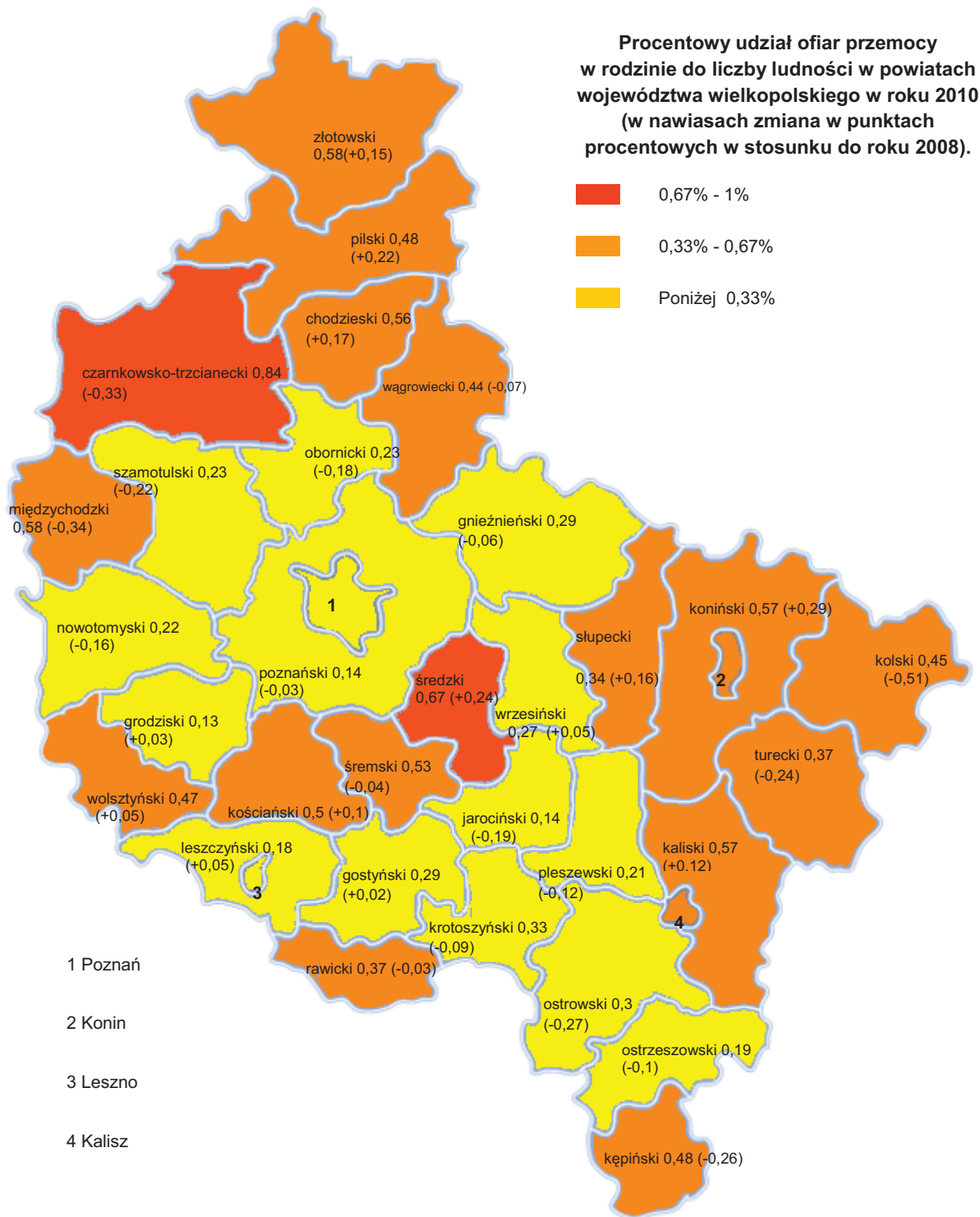
Zogniskowane wywiady grupowe, potocznie zwane fokusami, to jedna z najpopularniejszych metod badań jakościowych, polegająca na wspólnej dyskusji uczestników wywiadu, kierowanej przez moderatora, na zadany z góry temat.

Badanie fokusowe zrealizowano w trzech lokalizacjach – w Poznaniu, w Środzie Wielkopolskiej i w Trzciance. Wyboru miejsc do badań dokonano na podstawie statystyk dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie. Powiat średzki i czarnkowski – trzcieński to powiaty, w których procentowy udział ofiar przemocy w rodzinie do ogólnej liczby ludności był w roku 2010 najwyższy w województwie wielkopolskim. Poznań wybrano z uwagi na fakt, że jest stolicą województwa i jego największym miastem, a także na jego obszarze działa najwięcej placówek i organizacji, mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W badaniu wzięło udział łącznie 27 specjalistów zajmujących się bezpośrednio problematyką przemocy w rodzinie. Byli to przedstawiciele najważniejszych instytucji i organizacji zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie. Wśród nich znajdowali się kuratorzy, pracownicy socjalni, kierownicy zespołów interdyscyplinarnych, policyjni specjaliści ds. prewencji, pracownicy ośrodków interwencji kryzysowej i ośrodków wsparcia, przedstawiciele organizacji pozarządowych, psycholodzy i psychoterapeuci. W każdej grupie brało udział od 6 do 12 respondentów. Wszystkie spotkania trwały od 2 do 2,5 godziny.

Tabela 1 Respondenci

Instytucje i organizacje, których przedstawiciele wzięli udział w badaniu.		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Poznaniu • Komenda Miejska Policji w Poznaniu • Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Poznaniu • Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu • Sąd Rejonowy Poznań Nowe Miasto i Wilda • Ośrodek Interwencji Kryzysowej • Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych • Fundacja „Będziesz” • Stowarzyszenie Obrony Przed Przemocą „Victoria”	• OPS Nowe Miasto – 2 resp. • Ognisko Wychowawcze w Szlachcinie • Ośrodek Wsparcia w Środzie Wlkp. – 2 resp. • Sąd Rejonowy Środa Wielkopolska • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Środzie Wlkp. • Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna • Komenda Powiatowa Policji w Środzie Wlkp. – 2 resp. • OPS Środa Wlkp. – 2 resp.	• Komenda Powiatowa Policji w Czarnkowie • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Trzciance • Punkt Konsultacyjny MGOPS w Trzciance • Zakład Opieki Środowiskowo Rodzinnej Pielęgniarek i Położnych w Czarnkowie • Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Trzciance – 2 resp.

Rysunek 1. Stosunek liczby ofiar przemocy w rodzinie do ogólnej liczby ludności powiatów.

Na podstawie raportu „Przemoc w rodzinie – diagnoza sytuacji w województwie wielkopolskim” Biostat, 2011.

1.2 Rekomendacje wynikające z diagnozy

Zagadnienia poruszane podczas badania fokusowego wynikały z rekomendacji zawartych w raporcie Biostatu z 2011 roku, pt. „Przemoc w rodzinie – diagnoza sytuacji w województwie wielkopolskim”:

I

Podstawowym zaleceniem w kierunku koordynowania przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa wielkopolskiego jest stworzenie spójnej bazy wszystkich placówek podległych różnym instytucjom i jednostkom samorządu terytorialnego. Należy w tym celu dołożyć wszelkich starań, by w każdej gminie stworzony został system informacji o udzielaniu pomocy i działaniach mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Należy również wypracować odpowiedni system przekazywania informacji do jednostki regionalnej, która zarządzałaby prowadzonymi działaniami i dysponowałaby aktualnymi, szczegółowymi informacjami na temat prowadzonych na terenie województwa działań.

II

Należy dokładać wszelkich starań, aby osiągnięty został odpowiedni poziom współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami, których celem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Powoływane w tym celu zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny powstawać w każdej gminie. Biorąc pod uwagę przytoczone trudności z ich powoływaniem, władze wojewódzkie powinny wspomóc lokalne jednostki samorządowe w przekraczaniu trudności. Należy uruchomić lub kontynuować szkolenia różnych grup zawodowych, których przedstawiciele zasilić mogą zespoły. Również przekazanie wiedzy i doświadczeń jednostek, które już takie zespoły powołały, mogłoby być pomocne w sprawniejszej organizacji tych zespołów na obszarach, gdzie dotąd ich brakowało. W tym celu pomocne byłoby wydanie podręcznika „dobrych praktyk”.

III

Należy dołożyć wszelkich starań, by wspomóc lokalne jednostki w tworzeniu programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz programów

ochrony ofiar przemocy. Zapewnienie środków, doświadczenia i wiedzy niezbędnej do stworzenia i realizacji programu, powinno być priorytetem działań z poziomu województwa.

IV

Należy dołożyć wszelkich starań by kontynuować oraz wdrażać nowe przedsięwzięcia mające na celu edukację i profilaktykę w zakresie przemocy w rodzinie. Zaangażowanie służby zdrowia i oświaty mogłoby w dużym stopniu uświadomić społeczeństwu wagę problemu przemocy w rodzinie oraz szkodliwość stosowania przemocy. Różnego rodzaju kampanie społeczne powinny docierać do możliwie najszerszego grona odbiorców, zwracając ich uwagę i pobudzając wrażliwość na ten problem społeczny.

V

Należy dołożyć wszelkich starań, aby stwarzać możliwości uruchamiania punktów konsultacyjnych czy ośrodków świadczących wyspecjalizowaną, całodobową pomoc. Dostępność pomocy tego typu na terenie każdej gminy powinna umożliwić pracę ze sprawcą przemocy oraz zapewnić ofierze schronienie, wsparcie i powrót do równowagi po trudnych przeżyciach.

VI

Warto dokładać wszelkich starań w celu zacieśniania współpracy administracji publicznej z trzecim sektorem. Przekazywanie zadań publicznych na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym może w znaczący sposób przyczynić się do ich dobrej realizacji przez fundacje i stowarzyszenia, w których misję zadania te się wpisują.

1.3 Pytania do rekomendacji

Na podstawie przedstawionych wyżej rekomendacji opracowano pytania szczegółowe, które wykorzystano w scenariuszu dyskusji grupowych.

1.3.1 Stworzenie bazy placówek.

Jedną z kluczowych kwestii jest zbudowanie spójnej bazy wszystkich placówek podległych różnym instytucjom i jednostkom samorządu terytorialnego, które działają w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Baza taka byłaby wykorzystywana nie tylko dla celów statystycznych, ale mogłaby stanowić również istotny element lokalnego systemu pomocowego.

Tabela 2 Pytania - baza informacji

BAZA INFORMACJI	Która instytucja powinna spełniać rolę zarządzającą, koordynującą? Dlaczego?
	Czym taka instytucja powinna się charakteryzować, aby spełniła swoją funkcję? Jaką powinna pełnić rolę, jaki powinna mieć zakres kompetencji?
	Jaki sposób zarządzania zebranymi danymi byłby najbardziej skuteczny?
	Jak powinien wyglądać system informowania społeczności lokalnej o dostępnych formach pomocy?

1.3.2 Współpraca interdyscyplinarna i szkolenia specjalistów.

Nowelizacja *Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku*, dokonana w roku 2010, nakłada na gminy obowiązek powoływania zespołów interdyscyplinarnych. Pomimo, iż od wprowadzenia stosownego przepisu upłynął już ponad rok, w wielu gminach na terenie województwa wielkopolskiego zespoły interdyscyplinarne dotychczas nie powstały (raport Biostat 2011). Z tego powodu istotne okazało się zapytanie respondentów jak dotychczas układała się im współpraca interdyscyplinarna, wymiana informacji oraz jakie widzą możliwości usprawnień interdyscyplinarnych działań.

Zorganizowana współpraca interdyscyplinarna jest w pracy specjalistów nową jakością. Wymaga ona nie tylko dużej wiedzy merytorycznej i doświadczenia, ale również kompetencji w zakresie współdziałania i dzielenia się informacjami. Wymaga także sprawnych kanałów komunikacji.

Tabela 3 Pytania - współpraca i szkolenia

WSPÓŁPRACA I SZKOLENIA	Jak wygląda współdziałanie różnych instytucji i podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie między sobą? Jak można je usprawnić?
	Czy można zwiększyć wykrywalność tzw. „przemocy ukrytej”? W jaki sposób?
	Czy możliwe jest usprawnienie działań zespołów interdyscyplinarnych? Jeśli tak, to jakie działania należy w tym celu przedsięwziąć?
	Jak powinien wyglądać system wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami zajmującymi się tym przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie?

1.3.3 Wsparcie działań lokalnych.

Zgodnie z *Ustawą* każda gmina oraz powiat powinny opracować lokalny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do chwili obecnej część gmin i powiatów w ogóle nie posiada jeszcze takich programów lub są one dopiero w trakcie opracowywania (raport Biostat, 2011). Należało zatem zapytać specjalistów, jakich trudności i przeszkód najczęściej doświadczają podczas tworzenia lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz, czy w związku z tym oczekivaliby wsparcia ze strony samorządu województwa i w jakim zakresie.

Tabela 4 Pytania - wsparcie działań lokalnych

WSPARCIE DZIAŁAŃ LOKALNYCH
Jakiego typu wsparcie ze strony województwa jest najbardziej potrzebne? Na jakie działania istnieje największe zapotrzebowanie?

1.3.4 Edukacja i działania profilaktyczne.

Rola działań edukacyjnych i profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest nadal zbyt mało akcentowana. Prowadzonych jest zbyt mało działań profilaktycznych, a te, które są realizowane, nie zawsze przynoszą pożądany efekty. Stąd pytania: „Dlaczego tak się dzieje?” i „Jak można zwiększyć skuteczność takich działań?”.

Tabela 5 Pytania - edukacja i profilaktyka

EDUKACJA I PROFILAKTYKA
Jak można zwiększyć skuteczność działań mających na celu edukację i profilaktykę w zakresie przemocy w rodzinie?

1.3.5 Zapewnienie dostępności pomocy.

Z raportu Biostatu, który powstał m.in. na podstawie danych statystycznych przekazywanych przez samorządy wynika, że w części powiatów nie ma w ogóle punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą. Autorzy wskazują, że telefoniczna weryfikacja przekazywanych danych wykazała pewne nieścisłości. Zarówno w odniesieniu do samej jego definicji punktu konsultacyjnego, jak również do faktycznej ilości takich punktów w terenie. Należało zatem ustalić, jak specjaliści oceniają dostępność pomocy na swoim terenie i czy ilość punktów konsultacyjnych, ośrodków interwencji kryzysowej oraz ośrodków pomocy jest adekwatna do zapotrzebowania społecznego. Respondenci mieli również okazję wskazać propozycje usprawnień w tym obszarze.

Tabela 6 Pytania - dostępność pomocy

DOSTĘPNOŚĆ POMOCY
Jak oceniane są mapy zasobów instytucjonalnych jako odpowiedzi na problem przemocy w rodzinie. Jakie są propozycje usprawnień w tym obszarze?

1.3.6 Współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z trzecim sektorem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie może być bardzo owocna. Zależy jednak przede wszystkim od lokalnej aktywności społecznej, jak również warunków do takiej aktywności, stwarzanych przez samorząd. Stąd pytania o dotychczasowy kształt takiej współpracy, jak również o ewentualne trudności i propozycje ich przezwyciężenia.

Tabela 7 Pytania - współpraca z trzecim sektorem

WSPÓŁPRACA Z TRZECIM SEKTOREM
Jak wygląda zlecanie NGO zadań przez samorządy? Jakie są największe bariery w tego typu działaniach? Jakie można podać propozycje usprawnień?.

1.3.7 Pytania dodatkowe

Zawody, których przedstawiciele mają kontakt z problematyką przemocy w rodzinie, są w sposób szczególny narażone na wypalenie zawodowe. Istotne było zatem ustalenie, jak respondenci określają poziom satysfakcji z wykonywanej pracy, czy doświadczają symptomów wypalenia zawodowego, jak sobie z tym radzą i w jaki sposób, ich zdaniem, można wypaleniu przeciwdziałać.

Ostatnie pytanie dotyczyło pozostałych kluczowych kwestii, które zdaniem specjalistów powinny się znaleźć w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy na lata 2011 - 2020.

Tabela 8 Pytania dodatkowe

PYTANIA DODATKOWE	Ocena poziomu satysfakcji z pracy związanej z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W jaki sposób można przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu tej grupy?
	Jakie są kluczowe kwestie, które powinny znaleźć się w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy na lata 2011-2020?

2 Wyniki

Uzyskano odpowiedzi na wszystkie zadane pytania. Wyniki zostały przedstawione z uwzględnieniem podziału na lokalizacje, w których odbyły się dyskusje grupowe.

2.1 Prezentacja i analiza

2.1.1 Instytucja pełniąca rolę zarządzającą informacją.

Koncepcja zbudowania spójnej bazy danych instytucji pomocowych spotkała się z dużym zainteresowaniem respondentów. Większość z nich twierdziła, że najbardziej właściwą instytucją do wykonywania tego zadania są Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, z uwagi na swój zakres kompetencji i centralną rolę w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Z kolei dostęp do bazy dla specjalistów oraz osób poszukujących pomocy powinny zapewnić całodobowe ośrodki interwencji kryzysowej i punkty konsultacyjne.

Która instytucja powinna spełniać rolę zarządzającą, koordynującą. Dlaczego?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• centrum całodobowe, np. Punkt Interwencji Kryzysowej, aby można było zasięgnąć informacji w każdej chwili • organizacja pozarządowa – tylko pod warunkiem, jeśli daje gwarancję ciągłości funkcjonowania	• Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i podległy mu Ośrodek Interwencji Kryzysowej	• Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – wynika to z samej nazwy i zakresu kompetencji • PCPR powinien również koordynować pracę zespołu interdyscyplinarnego

Tabela 9 Odpowiedzi - instytucja zarządzająca

2.1.2 Charakterystyka instytucji zarządzającej informacją.

Już przy odpowiedziach na pierwsze pytanie zarysowało się rozróżnienie na instytucję, która miałaby zbudować bazę, zarządzać nią i koordynować (PCPR) oraz na instytucję, która by tę bazę udostępniała wszystkim zainteresowanym. Instytucja zajmująca się udostępnianiem informacji powinna być, w miarę możliwości, czynna całodobowo (np. ośrodek interwencji kryzysowej) i dysponować ogólnodostępnym numerem telefonu oraz dedykowaną stroną internetową.

Czym taka instytucja powinna się charakteryzować, aby spełniła swoją funkcję? Jaką powinna pełnić rolę, jaki powinna mieć zakres kompetencji?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• czynna całodobowo • utworzenie stanowiska koordynatora bazy danych • możliwość telefonicznego dodzwonienia się	• czynna całodobowo • utrzymuje kontakt ze wszystkimi instytucjami z danego terenu • wyznaczona konkretna osoba odpowiedzialna za gromadzenie i przekazywanie informacji	• stały kontakt z instytucjami z danego terenu

Tabela 10 Odpowiedzi - charakterystyka instytucji

2.1.3 Zarządzanie zebranymi danymi.

Dane powinny być, w miarę możliwości, aktualizowane na bieżąco. Do obsługi bazy informacji powinna zostać oddelegowana konkretna osoba (koordynator bazy danych), by robiła to w ramach swoich obowiązków służbowych. Baza powinna zawierać, poza danymi adresowymi, również opis kompetencji i zadania, które realizują dane instytucje lub organizacje, a także godziny, w jakich kontakt z nimi jest możliwy.

Wskazane byłoby wypracować taki model współpracy ze wszystkimi instytucjami i organizacjami na danym terenie, aby informowały one koordynatora na bieżąco o wszelkich zmianach w swojej ofercie.

Jaki sposób zarządzania zebranymi danymi byłby najbardziej skuteczny?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- aktualizacja danych na bieżąco - szczegółowy opis instytucji i organizacji wraz z zakresem ich działań i kompetencji - obowiązek niezwłocznego informowania koordynatora bazy danych o zmianach w ofercie instytucji	- instytucja byłaby również odpowiedzialna za przekazywanie informacji do jednostki nadrzędnej - jednostka nadrzędna (np. w samorządzie województwa)	wraz ze zbudowaniem bazy informacji należałoby określić zakres kompetencji poszczególnych instytucji – jakiego rodzaju sprawy powinny być do nich kierowane

Tabela 11 Odpowiedzi - sposób zarządzania danymi

2.1.4 System informowania społeczności lokalnej o dostępnych formach pomocy.

Koncepcje dotyczące systemu i formy informowania lokalnej społeczności o dostępnej pomocy były zróżnicowane. Przeważały pomysły, żeby baza informacji była dostępna dla specjalistów w formie elektronicznej na dedykowanej stronie internetowej, zaś dla klientów w formie ulotek lub broszur, kolportowanych w miejscach, do których trafiają szukając pomocy (PCPR, sądy, prokuratura, przychodnie lekarskie). Jako bardzo pożądaną wskazywano możliwość dostępu do całodobowego telefonu informacyjnego.

Jak powinien wyglądać system informowania społeczności lokalnej o dostępnych formach pomocy?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- dane zebrane na stronie internetowej - ulotki/broszury kolportowane w takich miejscach jak sądy, przychodnie lekarskie, urzędy - kampania informacyjna (billboard, spot reklamowy) - naklejka z podstawowymi informacjami o instytucjach pomocowych dla policjantów – wklejana na pouczenie dla pokrzywdzonego - w wersji broszurowej aktualizacja informacji co najmniej raz na pół roku - całodobowy telefon informacyjny dla osób dotkniętych przemocą	- ulotki kolportowane w takich miejscach jak prokuratura, ośrodki zdrowia, PCPR, szkoły - wersja elektroniczna głównie dla specjalistów - wersja elektroniczna może nie być dostępna dla wielu środowisk na terenie powiatu średzkiego - infolinia telefoniczna dla specjalistów (np. interweniujących policjantów)	wywieszać informacje w formie plakatów w gablotach ośrodków zdrowia, przy kościołach, w PCPR

Tabela 12 Odpowiedzi - system informowania

2.1.5 Współdziałanie instytucji. Propozycje usprawnień.

Specjaliści przyznawali, że często pracując z daną rodziną, nie wiedzą o sobie nawzajem. Nie otrzymują informacji, że rodzina znajduje się w zainteresowaniu innej instytucji. Dotychczas brakowało formuły, modelu, który umożliwiłby przepływ tego rodzaju informacji.

Środa Wielkopolska jest miastem, w którym zespół interdyscyplinarny funkcjonuje najdłużej wśród badanej grupy. Znalazło to odzwierciedlenie w odpowiedziach dotyczących doświadczeń ze współpracy interdyscyplinarnej. W powiecie średzkim współpraca ta oceniana była najlepiej. Trudności wskazywano jedynie we współdziałaniu z przedstawicielami służby zdrowia, zwłaszcza lekarzami, którzy niechętnie angażowali się w działania interdyscyplinarne. Specjaliści z powiatu średzkiego zgodnie przyznali, że źródło dobrej współpracy interdyscyplinarnej upatrują w odpowiednim zarządzaniu PCPR przez obecnego dyrektora. W Trzciance specjaliści twierdzili, że zarówno współpraca, jak i przepływ informacji pomiędzy instytucjami ich powiatu oraz w samych instytucjach jest znikomy. Propozycją usprawnienia w tym obszarze było organizowanie cyklicznych spotkań przedstawicieli poszczególnych instytucji pomocowych.

Jak wygląda współdziałanie różnych instytucji i podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie między sobą? Jak można je usprawnić?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- współpraca instytucji jest niewystarczająca lub w ogóle jej nie ma - specjaliści nieraz nie wiedzą o sobie nawzajem, gdy kilku z nich zajmuje się daną rodziną - szansą na usprawnienie współpracy są zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze - poznawanie się wzajemne specjalistów z różnych dziedzin - współpraca interdyscyplinarna daje możliwość całościowego, kompleksowego podejścia do rodziny	- współpraca układa się dobrze, przedstawiciele poszczególnych instytucji znają się dobrze - wzajemna znajomość umożliwia szybsze reagowanie, uzyskiwanie potrzebnych informacji - niezadowolająca jest współpraca z przedstawicielami służby zdrowia - usprawnienie: szkolenia przedstawicieli służby zdrowia i uwrażliwianie ich na problem przemocy w rodzinie - dobre zarządzanie (przykład: dyrektor PCPR)	- praktycznie nie ma współpracy pomiędzy instytucjami - specjaliści nie wiedzą o sobie nawzajem, gdy zajmują się tą samą rodziną - konieczne jest spotkanie przedstawicieli poszczególnych instytucji i ustalenie, kto się czym zajmuje, jakiej pomocy udziela - zbyt małe zaangażowanie sędziów – skupiają się tylko na bieżącej sytuacji - brak postanowień sądowych o obowiązku poddania sprawcy oddziaływaniom korekcyjno - edukacyjnym

Tabela 13 Odpowiedzi - współdziałanie instytucji

2.1.6 Wykrywalność „przemocy ukrytej”.

Przemoc ukryta jest zjawiskiem powszechnym. Jako przyczynę respondenci wskazywali zarówno małą świadomość społeczną, jak również zachowawczą postawę przedstawicieli niektórych instytucji, którzy stykając się w swojej pracy z ofiarami przemocy, częstokroć nie podejmują przewidzianych prawem działań.

Wykrywalność można zatem zwiększyć działaniami edukacyjnymi, kierowanymi do ogółu społeczeństwa, jak również wprowadzaniem jasnych i precyzyjnych procedur dla pracowników instytucji pomocowych. Osobom dotkniętym przemocą należy zapewniać komfortowe warunki w instytucjach, do których zwracają się po pomoc i interwencję. Pożądane jest, żeby kobiety, które doświadczyły przemocy mogły składać zeznania przed policjantką, ponieważ relacjonowanie traumatycznych doświadczeń w obecności mężczyzny bywa dla nich zbyt trudne (FGI, Trzcianka).

Ponadto dane statystyczne nie zawsze oddają skalę zjawiska przemocy. W statystykach policyjnych wykazywane są przypadki przemocy oparte jedynie na liczbie przeprowadzonych procedur „niebieskich kart” w wyniku interwencji domowej, natomiast nie są uwzględniane przypadki przemocy zgłaszane na komisariatach (FGI, Trzcianka).

Czy można zwiększyć wykrywalność tzw. „przemocy ukrytej?” W jaki sposób?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- można zwiększyć wykrywalność przemocy ukrytej dzięki lepszej współpracy pomiędzy specjalistami - zwiększyć zaangażowanie pedagogów szkolnych w rozpoznawanie przemocy wobec dzieci - realizować kampanie informacyjne i edukacyjne, uświadamiać, czym jest przemoc, aby ludzie sami potrafili ją rozpoznawać - zaangażować przedstawicieli duchowieństwa (księży), którzy posiadają duży autorytet w pewnych środowiskach	- jest możliwe zwiększenie wykrywalności przemocy ukrytej - należy edukować i uświadamiać społeczeństwo - zwiększać świadomość problemu wśród przedstawicieli organów ścigania – głównie prokuratorów (przypadki umarzania spraw gdzie dochodziło do ewidentnej przemocy) - wspierać szkoły	- zapewnić kobietom bardziej przyjazne warunki w sytuacji składania zawiadomienia na Policji - podnosić kompetencje niektórych służb (np. służby zdrowia) w zakresie rozpoznawania przemocy i podejmowania interwencji

Tabela 14 Odpowiedzi - wykrywalność przemocy ukrytej

2.1.7 Usprawnienie działań zespołów interdyscyplinarnych.

W badanych grupach zespoły interdyscyplinarne funkcjonują na razie jedynie na terenie powiatu średzkiego i czarnkowsko - trzcińskiego. W Poznaniu taki zespół rozpocznie działalność od połowy października 2011r. W Trzcińcu respondenci nie wiedzieli praktycznie nic na temat działalności miejscowego zespołu interdyscyplinarnego, potrafili tylko wskazać, kto w nim zasiada i kto jest jego przewodniczącym.

Aby usprawnić działanie zespołów, należałoby doprecyzować ich zadania, uprawnienia i kompetencje. Należałoby również wypracować wspólne kompetencje i w podobny sposób interpretować określone przepisy prawne. Zespoły powinny posiadać stałe wsparcie prawnika w zakresie prawidłowej interpretacji przepisów. Jako korzystne okoliczności podawano udział osób „decyzyjnych” w składzie zespołu oraz jego ograniczoną liczebność.

W celu podniesienia efektywności działań podejmowanych przez zespoły i grupy można zawierać kontrakt z osobą dotkniętą przemocą (podobnie jak w psychoterapii). Taki kontrakt mógłby stanowić element indywidualnego planu pomocy realizowanego w ramach procedury „Niebieskich Kart”.

Czy możliwe jest usprawnienie działań zespołów interdyscyplinarnych? Jeśli tak, to jakie działania należy w tym celu przedsięwziąć?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
w Poznaniu zespół jeszcze nie funkcjonuje, ale zainteresowanie nim wśród specjalistów jest duże	- trzeba bardziej dookreślić kwestie związane z z.i. – ich zadania, uprawnienia - mniej zespoły są bardziej sprawne i skuteczne - w skład zespołu powinny wchodzić osoby „decyzyjne” - wypracowanie wspólnych kompetencji - najtrudniejsze są sprawy związane z uzależnieniem od alkoholu - usprawnić procedury związane z umieszczaniem uzależnionych w ośrodkach odwykowych - brak możliwości egzekwowania ustaleń od uczestników postępowań	- należy zwiększyć przepływ informacji pomiędzy zespołem interdyscyplinarnym a grupami roboczymi - w zespole powinni być przedstawiciele wszystkich instytucji i organizacji pomocowych - spotkania specjalistów w ramach grup roboczych są bardzo cenne i owocne - zwiększyć zaangażowanie sędziów w prace zespołów - zawierać kontrakty z osobami, którym udzielana jest pomoc, aby łatwiej egzekwować od nich wcześniejsze ustalenia

Tabela 15 Odpowiedzi - usprawnienie działań z. i.

2.1.8 Szkolenia dla specjalistów oraz wymiana „dobrych praktyk”.

Specjaliści byli szczególnie zainteresowani szkoleniami z zakresu interdyscyplinarnych procedur oraz szkoleniami integracyjnymi dla członków zespołów i grup roboczych. Podkreślali, że w ich pracy szczególnie ważna jest dobra znajomość pracowników innych służb oraz ich kompetencji. Zwracano również uwagę na niedostatecznie rozpowszechnioną wśród specjalistów umiejętność wczesnego rozpoznania zjawiska przemocy w rodzinie.

Szkolenia dla specjalistów oraz wymiana „dobrych praktyk”.		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• potrzeba szkoleń na temat znajomości kompetencji pracowników innych służb • szkolenia dostosowane do potrzeb, stażu i kompetencji • szkolenia z zakresu wstępnego diagnozowania zjawiska przemocy • szkolenia na temat tworzenia indywidualnego planu pomocy dla osoby dotkniętej przemocą • potrzeba wymiany „dobrych praktyk” oraz przykładów wzorcowego rozwiązania danej sprawy	• szkolenia dla konkretnych specjalistów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie, a nie dla ich przełożonych • jako przykład dobrych praktyk: wcześniejsze inwestowanie w szkolenia dla wszystkich specjalistów, które obecnie procentuje we współpracy	• specjaliści są szkoleni w ramach swoich instytucji • brakuje szkoleń z zakresu interdyscyplinarnej współpracy

Tabela 16 Odpowiedzi – szkolenia

2.1.9 System wymiany informacji.

Obecny system wymiany informacji jest nieskuteczny i niewydolny (FGI Poznań, FGI Trzcianka). Szansa poprawy tej sytuacji upatrywana jest w nowelizacji *Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* oraz we wchodzącej w życie procedurze „Niebieskich kart”. Zgodnie z art. 9c. cytowanej ustawy:

członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań, o których mowa w art. 9b ust. 2 i 3, mogą przetwarzać dane osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc w rodzinie, dotyczące: stanu zdrowia, nałogów, skazań, orzeczeń o ukaraniu, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, bez zgody i wiedzy osób, których dane te dotyczą.

Dotychczas główną przeszkodę stanowiło rygorystyczne przestrzeganie przepisów *Ustawy o ochronie danych osobowych*, zwłaszcza w przypadku współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Pozytywnie na temat własnego systemu wymiany informacji wypowiadali się specjaliści z powiatu średzkiego. Sukces w głównej mierze przypisywali zaufaniu do siebie oraz wzajemnym znajomościom, które nawiązali podczas licznych wspólnych szkoleń.

Jak powinien wyglądać system wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- dotychczas system wymiany informacji nie funkcjonował dobrze - przepisy utrudniały przepływ informacji pomiędzy specjalistami, szczególnie, gdy w sprawę była zaangażowana organizacja pozarządowa - szansą są nowe procedury dostępu do informacji, które przewiduje rozporządzenie dot. „Niebieskich Kart”	- obok oficjalnego – formalnego obiegu informacji, powinien być również klimat i warunki dla mniej formalnych działań; - zaufanie pomiędzy specjalistami	- obecnie przepływ informacji jest zbyt mały - specjaliści powinni przede wszystkim wiedzieć o sobie nawzajem, zwłaszcza jeśli kilku z nich pracuje z tą samą rodziną - system wymiany informacji powinien zostać zbudowany wspólnie przez przedstawicieli wszystkich instytucji pomocowych

Tabela 17 Odpowiedzi - system wymiany informacji

2.1.10 Tworzenie lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Poszczególne gminy i powiaty są na różnych etapach tworzenia programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W Poznaniu program jest aktualnie po etapie konsultacji społecznych i prawdopodobnie zostanie przyjęty w najbliższym czasie. W gminach powiatu średzkiego takie programy już funkcjonują. W powiecie czarnkowsko – trzcianeckim program jest dopiero we wstępnej fazie tworzenia.

Występuje lokalne zróżnicowanie, jeśli chodzi o metodologię opracowania programu. W Poznaniu taki program powstawał przy udziale konsultantów z różnych instytucji i organizacji (w tym pozarządowych). W Środzie Wlkp. opracowywała go praktycznie samodzielnie Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. W Trzciance aktualnie formuje się grupa, która będzie go opracowywać.

Specjaliści oczekiwali by głównie wsparcia merytorycznego na etapie tworzenia programu. Pomocne byłoby również zorganizowanie szkolenia (instruktażu) na temat opracowywania takiego programu.

Jakiego typu wsparcie ze strony województwa jest najbardziej potrzebne? Na jakie działania istnieje największe zapotrzebowanie?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• trudnością przy tworzeniu programu był brak sieci instytucji specjalistycznych (np. diagnozujących wykorzystanie seksualne)	• opracowanie programu przebiegło sprawnie	• szeroko pojęte wsparcie w opracowaniu programu, głównie merytoryczne • zorganizowanie szkolenia na temat opracowywania programu

Tabela 18 Odpowiedzi - wsparcie ze strony województwa

2.1.11 Zwiększenie skuteczności edukacji i profilaktyki.

Programy profilaktyczne powinny być wprowadzane na jak najwcześniejszym etapie edukacji dzieci. Jest wtedy szansa, że w przyszłości będą one stosować inne zachowania niż agresywne. Podobnie gdy staną się ofiarą przemocy, będą potrafiły ją zidentyfikować i sprawniej znajdą dla siebie pomoc. Wszelkie działania i przekaz powinny być spójne i wielostronne. Obok kampanii informacyjnych należy organizować warsztaty i pogadanki w szkołach, a także uczyć dzieci i młodzież konkretnych umiejętności radzenia sobie z własnymi emocjami i agresją. Samo przygotowanie programu profilaktycznego powinno być poprzedzone szczegółową diagnozą w grupie lub środowisku, do którego jest adresowany.

Warto również docierać do samych rodziców, najlepiej już na etapie szkoły rodzenia. Jest wtedy dobry czas, żeby uczyć ich na trudności, z jakimi w przyszłości mogą mieć do czynienia.

Skuteczne realizowanie programów profilaktycznych musi się wiązać ze zwiększeniem nakładów finansowych na tego typu działania. W obecnej chwili, zarówno w Poznaniu, jak też w powiecie czarnkowsko – trzanieckim istnieją opracowane i sprawdzone w praktyce programy, które jednak nie są realizowane m.in. ze względu na brak środków finansowych.

Jak można zwiększyć skuteczność działań mających na celu edukację i profilaktykę w zakresie przemocy w rodzinie?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- wczesna profilaktyka - jak najwcześniej edukować młodzież - docierać do jak największej liczby odbiorców - organizować edukacyjne wizyty dla dzieci i młodzieży w różnych instytucjach pomocowych i interwencyjnych - uczyć dzieci i młodzież konkretnych umiejętności: radzenia sobie z emocjami, zachowań asertywnych - wielostronność przekazu, przy jego jednoczesnej spójności: kampania informacyjna połączona z różnymi warsztatami	- jak najwcześniejsza psychoprofilaktyka i edukacja - docierać do rodzin już na etapie szkół rodzenia - działania profilaktyczne poprzedzać diagnozą problemu i dostosowywać je do konkretnych potrzeb - promować i realizować warsztaty umiejętności rodzicielskich	- działania profilaktyczne powinny być prowadzone najpóźniej na poziomie szkoły średniej - motywować dyrekcje szkół do prowadzenia warsztatów i zajęć z uczniami – są opracowane programy i przeszkoleni specjaliści - zwiększyć skuteczność docierania do beneficjentów

Tabela 19 Odpowiedzi - edukacja i profilaktyka

2.1.12 Ocena mapy zasobów instytucjonalnych.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zapewnienia osobie dotkniętej przemocą bezpłatnej pomocy, m.in. w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego, rodzinnego, interwencji kryzysowej i wsparcia oraz bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia. Zdaniem respondentów brakuje instytucji świadczących pomoc terapeutyczną. W Poznaniu brakuje grup terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą, które byłyby realizowane w systemie ciągłym. Na terenie Poznania, jak również na terenie powiatu czarnkowsko – trzcińskiego istnieje oferta programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy, która jednak nie spotyka się z wystarczającym zainteresowaniem sprawców. Dodatkowo, z niewiadomych przyczyn, w powiecie czarnkowsko – trzcińskim sędziowie nie kierują sprawców na tego typu programy, pomimo iż wiedzą o ich funkcjonowaniu. Brakuje również miejsc hostelowych dla ofiar przemocy w ośrodkach interwencji kryzysowej oraz w ośrodkach wsparcia.

Wskazana jest dostępność punktu konsultacyjnego w każdej gminie, ponieważ części klientów nie stać nawet na dojazd sąsiednich miast, w których takie punkty się znajdują. Dlatego gminy, które nie mają takich punktów, należy wspierać przede wszystkim merytorycznie i organizacyjnie, ale również, gdy zajdzie taka potrzeba, kadrowo.

Ocena mapy zasobów instytucjonalnych jako odpowiedzi na problem przemocy w rodzinie. Jakie są propozycje usprawnień w tym obszarze?

Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• brak regularnych grup terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą • długie terminy oczekiwania na przyjęcie do specjalistów • problem z docieraniem do beneficjentów z ofertą pomocową • usprawnienia poprzez organizowanie szkoleń dla właściwych służb • brak miejsc w placówkach interwencyjnych dla dzieci	• zasoby są niewystarczające: brakuje punktów informacyjno – konsultacyjnych w niektórych gminach powiatu • część klientów z sąsiednich gmin zgłasza się do Środy Wlkp., ale niektórych nie stać nawet na dojazd • gminy, które nie mają punktów należy wesprzeć merytorycznie, organizacyjnie, kadrowo i finansowo	• w powiecie brakuje placówek terapeutycznych i świetlic socjoterapeutycznych oraz wyspecjalizowanych terapeutów • jest wystarczająca ilość programów dla sprawców, ale sędziowie nie kierują na nie skazanych • niedostateczna ilość punktów informacyjno – konsultacyjnych • brak ośrodka interwencji kryzysowej i miejsc hotelowych na terenie powiatu • usprawnienia: wspierać organizacyjnie tworzenie punktów, szkolić kadrę

Tabela 20 Odpowiedzi - mapa zasobów

2.1.13 Współpraca samorządów z NGO.

Na terenie Poznania zlecanie zadań organizacjom pozarządowym przebiega dosyć sprawnie. Część organizacji od wielu lat realizuje zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ma już swoją określoną markę. Inaczej sytuacja wygląda w mniejszych miastach. Tam aktywność społeczna w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest znikoma. Znajduje się tam również relatywnie mniej organizacji pozarządowych, a istniejące skupione są na innych obszarach aktywności niż problematyka przemocy. Sytuacja ta znalazła również odzwierciedlenie w liczbie przedstawicieli organizacji pozarządowych na spotkaniach fokusowych. W Poznaniu bez problemów udało się zaprosić 2 przedstawicieli, w Środzie Wielkopolskiej 1, zaś w Trzciance nie udało się zaprosić żadnej osoby. Na terenie Trzcianki nie funkcjonuje żadna organizacja pozarządowa zajmująca się problematyką przemocy w rodzinie. Część działań z tego obszaru realizuje miejscowy Caritas.

Trudności, które wskazywano w funkcjonowaniu organizacji pozarządowych, to utrzymanie płynności finansowej i zbyt małe kwoty przyznawanych dotacji. Sygnalizowano również wyśrubowane wymogi formalne, które powodowały odrzucenie wartościowych merytorycznie projektów, z powodu nawet drobnych formalnych pomyłek. Jako pożądane ułatwienie wskazywano większą wyrozumiałość i dobrą wolę ze strony grantodawcy, którym jest samorząd oraz bardziej wspierającą postawę.

Jak wygląda zlecanie NGO zadań przez samorządy? Jakie są największe bariery w tego typu działaniach? Propozycje usprawnień.		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• trudności formalne, np. z poprawnym napisaniem wniosku o przyznanie dotacji • pomocne byłoby wsparcie ze strony urzędników podczas oceny projektu	• problemem są zbyt niskie dotacje • mała aktywność społeczna • potrzebny byłby impuls aktywizujący ludzi do działalności w ramach organizacji pozarządowych	• aktywność organizacji pozarządowych na terenie powiatu jest znikoma • istniejące organizacje skupiają się na innych zagadnieniach niż przemoc domowa • warto byłoby zaangażować NGO w działania profilaktyczne

Tabela 21 Odpowiedzi - zlecanie zadań NGO

2.1.14 Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Respondenci deklarowali, że praca, którą wykonują, może być dla nich źródłem satysfakcji zawodowej. Jednakże niekorzystne warunki pracy i przeciążenie zadaniami powodują, że symptomów wypalenia zawodowego doświadczają zarówno pracownicy starsi, jak też młodszy stażem. Brakuje systemowych rozwiązań w zakresie zapobiegania wypaleniu. Nie mają dostępu do specjalistycznego wsparcia i superwizji. Trudność stanowią również bardzo wysokie oczekiwania społeczne, i nierealistyczne wyobrażenia o możliwościach specjalistów, które częstokroć przekraczają ich umiejętności i kompetencje.

Respondenci oczekiwali przede wszystkim dostępności superwizji. Wskazywano również konieczność pracy nad budową dobrych relacji w miejscu pracy, ograniczenie formalności biurowych oraz wzmocnienie ochrony prawnej, zwłaszcza jeśli chodzi o przypadki pomówień.

Ocena poziomu satysfakcji z pracy związanej z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W jaki sposób można przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu tej grupy?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
- sama praca oceniana jest generalnie jako satysfakcjonująca - brakuje działań mających na celu zapobieganie wypaleniu zawodowemu - pomocne jest uczestniczenie w szkoleniach z innych dziedzin, które dające szersze perspektywy - potrzeba organizowania superwizji dla specjalistów	- praca ogólnie oceniana jako satysfakcjonująca - wypalenie jest dużym problemem, szczególnie wśród pracowników socjalnych - przeciwdziałanie wypaleniu poprzez zapewnienie superwizji dla specjalistów - ograniczyć formalności biurowe - wzmocnić ochronę prawną pracowników	- sama praca daje dużo satysfakcji - sygnalizowaną trudnością jest brak wsparcia ze strony współpracowników - istotne jest budowanie zespołu i więzi koleżeńskich pomiędzy pracownikami - organizowanie wyjazdów integracyjnych

Tabela 22 Odpowiedzi - wypalenie zawodowe

2.1.15 Kluczowe kwestie dla WPPP na lata 2011 – 2020.

Wśród kwestii, na które należy zwrócić uwagę w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy, wymieniano stworzenie odpowiedniego systemu placówek pomocowych. Szczególnie zwracano uwagę na potrzebę zwiększenia ilości punktów konsultacyjnych, miejsc hostelowych dla ofiar przemocy, placówek terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą oraz świetlic socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży.

Podnoszono również kwestię wspierania samorządów i ich przedstawicieli w odpowiednim interpretowaniu przepisów prawa, od organizowania zespołów interdyscyplinarnych po kwestie związane z tworzeniem programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Trudności następczą również procedury odebrania dzieci z rodziny oraz procedury dotyczące usuwania sprawcy z mieszkania, które dzieli z ofiarą.

Przede wszystkim jednak za skutecznym i sprawnym systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinien iść znaczący wzrost nakładów finansowych na tę dziedzinę.

Jakie są kluczowe kwestie, które powinny znaleźć się w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy na lata 2011-2020?		
Poznań	Środa Wielkopolska	Trzcianka
• podkreślać rolę świetlic socjoterapeutycznych • opracować definicję punktów konsultacyjnych • stworzenie bazy hostelowej dla osób dotkniętych przemocą – adekwatnej do zapotrzebowania • jasne procedury dotyczące usuwania sprawcy z miejsca zamieszkania	• wytyczne co do organizacji pracy, np. w sytuacjach odebrania dziecka z rodziny • pomoc w interpretowaniu nowych przepisów i rozwiązań prawnych – np. poprzez organizowanie seminariów z prawnikami • stworzenie platformy wymiany informacji pomiędzy różnymi gminami	• rekomendować zwiększenie środków na pomoc społeczną i zapewnić ich sprawną dystrybucję • organizować ogólnowojewódzkie kampanie edukacyjne • zbudować system / bazę bezpłatnej specjalistycznej pomocy terapeutycznej, dostępnej dla osób dotkniętych przemocą • umożliwić specjalistyczne szkolenia (głównie poprzez wsparcie finansowe) dla osób po studiach, które chcą się zajmować problematyką przemocy • zalecać ścisłą współpracę gminy z powiatem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Tabela 23 Odpowiedzi - kluczowe kwestie

3 Wnioski i rekomendacje

W lokalnych systemach przeciwdziałania przemocy w rodzinie brakuje spójnej i rzetelnej bazy informacji o placówkach pomocowych, która byłaby na bieżąco aktualizowana. Najbardziej odpowiednim miejscem do opracowania, zarządzania i koordynowania takiej bazy jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. W celu sprawnego administrowania bazą należy, w miarę możliwości, powierzyć to zadanie konkretnemu pracownikowi PCPR/MOPR (koordynatorowi bazy informacji), który mógłby je realizować w ramach swoich obowiązków służbowych. Poza danymi adresowymi należy również gromadzić informacje na temat zakresu obowiązków i form pomocy dostępnych w poszczególnych instytucjach, a także możliwych form kontaktu z nimi, wraz z precyzyjnym podaniem terminów dyżurów.

Dostęp do bazy informacji powinien być możliwy poprzez stronę internetową, jak również całodobową infolinię telefoniczną prowadzoną przez ośrodek interwencji kryzysowej lub punkt konsultacyjny, działający w strukturach PCPR/MOPR. Korzystać z niej mogłyby zarówno osoby dotknięte przemocą, poszukujące natychmiastowej informacji i wsparcia, jak również specjaliści w trakcie wykonywania swoich obowiązków służbowych, często w późnych godzinach nocnych. Dostęp do bazy informacji powinien być możliwy dla wszystkich zainteresowanych.

Opracowanie bazy danych powinno być oparte na jasnych i precyzyjnych definicjach placówek pomocowych. Wprowadzenie do systemu informacji np. o punkcie konsultacyjnym, powinno być poprzedzone weryfikacją, czy zakres i formy udzielanej pomocy, godziny otwarcia itp. pozwalają określić daną placówkę punktem konsultacyjnym. Kluczowe będzie także stałe aktualizowanie bazy, ponieważ obok instytucji, które przez wiele lat nie zmieniają swoich adresów i obowiązków (np. Policja, Sądy), funkcjonują placówki, które działają czasowo, w oparciu o projekty grantowe. Przykładem tego są punkty konsultacyjne prowadzone przez organizacje pozarządowe

Współpraca międzyinstytucjonalna jest realizowana w niewystarczającym stopniu. Komunikacja pomiędzy instytucjami jest słaba. Specjaliści z różnych instytucji, którzy współpracują z tą samą rodziną, często nie wiedzą o sobie nawzajem. Nadzieję na poprawę tej sytuacji można upatrywać w nowych procedurach zawartych w *znowelizowanej Ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* oraz rozporządzeniu dot. „Niebieskich Kart”. Procedury te powinny przede wszystkim usprawnić kanały komunikacyjne. Pozwolą również zaangażować do współpracy instytucje i służby dotychczas mało aktywne lub wręcz bierne.

Aby usprawnić działania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, należy wspierać je fachową wiedzą, głównie prawniczą, podawać wytyczne i pomagać interpretować nowe przepisy. Ani *Ustawa*, ani procedury „Niebieskich Kart” nie przewidują wielu, nawet prozaicznych trudności, które

będą napotykać członkowie tych gremiów. Przykładem może być choćby zorganizowanie obiegu dokumentów pomiędzy zespołem a instytucjami. Dlatego wskazane jest opracowanie zbioru „dobrych praktyk”.

Zwiększenie wykrywalności przemocy ukrytej możliwe będzie przede wszystkim poprzez poprawienie współpracy interdyscyplinarnej, jak również dzięki podnoszeniu świadomości społecznej na temat tego, czym jest przemoc i jak sobie z nią radzić.

Wspieranie działań lokalnych w tworzeniu programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy, przez samorząd województwa, powinno polegać przede wszystkim na fachowym wsparciu merytorycznym oraz organizowaniu szkoleń.

Programy profilaktyczne i edukacja powinny być wprowadzane możliwie jak najwcześniej – dla przyszłych rodziców na etapie szkoły rodzenia, zaś dla dzieci już w przedszkolach. Skuteczność takich działań można zwiększyć przede wszystkim dostosowując je do lokalnej specyfiki i potrzeb. Działania te powinny być zawsze poprzedzone wnikliwą diagnozą społeczną.

Zasoby instytucjonalne w systemie przeciwdziałania przemocy są aktualnie niewystarczające. Brakuje punktów konsultacyjnych i miejsc hotelowych w ośrodkach interwencji kryzysowej i ośrodkach wsparcia. Brakuje również sieci placówek świadczących specjalistyczną pomoc terapeutyczną dla osób dotkniętych przemocą. Wskazane byłoby również zwiększenie ilości świetlic socjoterapeutycznych. Poprawa sytuacji może nastąpić przede wszystkim dzięki zwiększeniu nakładów finansowych na te cele.

Współpraca samorządów z trzecim sektorem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest niewystarczająca. Przyczyną tego może być, z jednej strony, zbyt mała aktywność społeczna i małe zainteresowanie tym obszarem ze strony społeczeństwa, z drugiej zaś brak wsparcia ze strony samorządu dla takich działań. Poprawę w tym obszarze można uzyskać przede wszystkim działaniami aktywizującymi, jak również zwiększając ilość zadań zleczanych organizacjom pozarządowym.

Praca w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie daje dużo satysfakcji, ale jest jednocześnie bardzo obciążająca emocjonalnie. Specjalistom zajmującym się tą problematyką należy zbudować system wsparcia, ponieważ ich praca wiąże się z dużym ryzykiem wypalenia zawodowego. Wskazane byłoby regularne superwizje oraz działania integracyjne, które pomagałyby budować pozytywne więzi emocjonalne pomiędzy pracownikami.

4 Spis rysunków i tabel

Tabela 1 Respondenci.....	4
Tabela 2 Pytania - baza informacji	8
Tabela 3 Pytania - współpraca i szkolenia	9
Tabela 4 Pytania - wsparcie działań lokalnych.....	9
Tabela 5 Pytania - edukacja i profilaktyka.....	9
Tabela 6 Pytania - dostępność pomocy	10
Tabela 7 Pytania - współpraca z trzecim sektorem.....	10
Tabela 8 Pytania dodatkowe	11
Tabela 9 Odpowiedzi - instytucja zarządzająca	12
Tabela 10 Odpowiedzi - charakterystyka instytucji	13
Tabela 11 Odpowiedzi - sposób zarządzania danymi.....	14
Tabela 12 Odpowiedzi - system informowania.....	15
Tabela 13 Odpowiedzi - współdziałanie instytucji	16
Tabela 14 Odpowiedzi - wykrywalność przemocy ukrytej.....	17
Tabela 15 Odpowiedzi - usprawnienie działań z. i.	18
Tabela 16 Odpowiedzi – szkolenia.....	19
Tabela 17 Odpowiedzi - system wymiany informacji	20
Tabela 18 Odpowiedzi - wsparcie ze strony województwa	21
Tabela 19 Odpowiedzi - edukacja i profilaktyka	22
Tabela 20 Odpowiedzi - mapa zasobów	23
Tabela 21 Odpowiedzi - zlecanie zadań NGO	24
Tabela 22 Odpowiedzi - wypalenie zawodowe	25
Tabela 23 Odpowiedzi - kluczowe kwestie.....	26

autor: Maciej Iwanicki

Formularz konsultacji priorytetów (strategicznych kierunków działań) i zadań objętych *Wielkopolskim Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020*

Szanowni Państwo,

poniższy formularz został stworzony z myślą o najważniejszym narzędziu upowszechniania idei społeczeństwa obywatelskiego i zaangażowanego – konsultacjach społecznych. Przedstawione do konsultacji zapisy powstały we współpracy z szerokim gronem przedstawicieli wielkopolskich instytucji, organizacji pomocy i integracji społecznej, na co dzień zaangażowanymi w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dotyczą one tych działań, które będą realizowane na poziomie województwa, nie mniej jednak doświadczenia służb społecznych – lokalne i powiatowe, stanowiły dla nas zasób, którego nie mogliśmy pominąć.

Na Państwa uwagi, opinie dotyczące przedstawionych PRIORYTETÓW i ZADAŃ **czekamy do 15 listopada 2011 roku**. Prosimy o wysyłanie ich według poniższego formularza z zaznaczeniem jakiego obszaru dotyczy zmiana wraz z jej uzasadnieniem na adres

analizy@rops-wielkopolska.poznan.pl

Szczegółowych informacji nt. prac nad Programem udziela pracownik Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu p. Aleksandra Krawczyk (61-8567-326)

Nazwa podmiotu zgłaszającego propozycje	Adres	Nr telefonu	Adres poczty elektronicznej	Imię i nazwisko osoby do kontaktu

L.p.	Nazwa Priorytetu w ramach zgłaszanej modyfikacji	Sugerowana zmiana	Uzasadnienie zmiany
1.			
2.			

